

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Disp. XXXI. De essentia entis finiti vt tale est, & illius esse, eorumq[ue]
distinctione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94179)

quoad applicationem & exercitium: nam hoc est minus eius, scientiam quoad directionem, & (ut sic dicam) quoad specificationem, quia exemplar est ratio efficiendi hanc vel illam naturam: loquor autem de scientia, quatenus est practica, & habet rationem artis, nam quatenus voluntatem, inducit ut efficere velit, sic potius habet rationem prudentiae, & remotius concurret, ut diximus.

Potentiam Dei unam esse.

Ultima assertio est. Potentiam diuinam in se ac formaliter unam esse & simplicissimam: continere autem omnem perfectionem potentiae actiuae, & ideo in ordine ad varias actiones posse à nobis per inadaequatos conceptus in plures secundum rationem distinguere. Hæc conclusio quoad omnes partes est facillima, & iuxta ea, quæ de scientia & voluntate dicta sunt: explicanda & probanda est. Nam, quod in re sit omnino simplex, constat ex simplicitate naturæ diuinæ, cui in re hæc potentia nihil addit. Item ex vniuersalitate eius & sui obiecti, quod est ipsum ens participabile ut sic. Quod vero possit ratione distinguere per inadaequatos conceptus facillimum est: nam etiam unitam potentiam hoc modo nos patimur, v. g. intellectum nostrum in rationem superiorem, & inferiorem per varia munera eiusdem intellectus, sine distinctione, quæ in re sit in ipsa facultate intelligendi. Sic ergo iuxta varias actiones distinguere possumus in Deo potentiam creaturam, & generatiuam ad extra, seu effectiuam per educationem formæ de potentia subiecti, quæ ulterius distinguere potest in potentiam actiuam per modum causæ proximæ, vel per modum causæ vniuersalis tantum, quia utroque modo potest Deus agere. Aliqui addunt potestiam conseruatiuam, sed hæc non est proprie distincta ab effectiua secundum conceptum, sed secundum nomen tantum, iuxta supra dicta de effectiua & conseruatione. Alii addunt potentiam annihilandi: hæc vero non tam est potentia agendi, quam non agendi: unde non addit etiam secundum intellectum propriam rationem potentiae, sed connotat libertatem seu subordinationem ad voluntatem. Iuxta hæc vero distinguere potest Theologicæ diuinæ potentia in naturalem & supernaturalem, sicut dicitur Deus prima causa naturalis, & supernaturalis. Sic autem denominatur potentia supernaturalis, non respectu ipsius Dei: illi enim omnis eius potentia maxime connaturalis est, quia ex propria naturali perfectione illi conuenit, sed denominatur supernaturalis in ordine ad actiones, quæ sunt supra naturam rerum creaturarum: de quibus disputare proprium est Theologorum.

De diuina prouidentia.

Atque hæc sint satis de diuina potentia: de actionibus vero eius nihil hic occurrit addendum, quæ de causalitate causæ primæ in superioribus dicta sunt. Et ideo etiam hic nihil specialiter addimus de diuina prouidentia, quia hæc præter scientiam voluntatem & operationem nil addit, sed formaliter dicit rationem, quia Deus ab æterno decreuit res huius vniuersi gubernare, easque per media conuenientia in suos fines dirigere. Cum ergo ostensum sit, & totum hunc mundum à Deo esse conditum, ordinando omnes partes eius ad vnum finem, seu commune bonum, & nihil in eo fieri sine Dei influentia ac voluntate, constat habere Deum in mente sua rationem æternam qua hic mundus regitur, quæ prouidentia dicitur. Quam licet nonnulli Philosophi, vel omnino, vel ex parte ignorauerint, ut Plin. lib. 1. cap. 7. & Cicero & alii, qui scientiam rerum particularium, aut contingentium, Deo denegarunt: grauiorem tamen Philosophi eam agnouerunt. Præsertim Tom. II. Metaphys.

Seneca lib. de Prouid. ubi ait, superuacuum esse ostendere tantum opus non sine aliquo custode stare. Idem lib. 1. Natur. quæst. Aristot. idem significauit in his, quæ supra retulimus, & 2. Phys. ubi ait naturam, ut est sub primo agente intellectu, operari propter finem, & 12. Metaph. cap. 10. inde concludit vnum esse principem, ut optima sit vniuersi gubernatio, & 10. Ethic. ca. 8. Deo tribuit curam humanarum rerum. Plato etiam in Epimenide recte sentit de prouidentia: quod etiam ex Plotino Platónico refert D. Aug. lib. 20. de ciuit. cap. 14. ubi etiam Vines nonnulla cogerit. Cicero etiam citra res humanas & liberas in reliquis non male sentit de prouidentia, ut constat ex somnio Scipionis, & ex lib. 1. de natura Deorum. Verum Philosophi præcipue attigerunt prouidentiam quoad conseruationem huius vniuersi, & quoad cursum rerum, & corporalium effectuum, qui in eo sunt. De morali autem prouidentia rerum humanarum pauca dicunt, & præsertim de premio bonorum, & supplicio malorum, circa quas res versantur potissimæ difficultates, quæ de diuina prouidentia tractari possunt: sed illæ omnino coniunctæ sunt cum his, quæ ad diuinam gratiam, & supernaturalem prouidentiam spectant: nam de his, quæ pertinent ad generalem concursum cum libero arbitrio, iam supra dictum est, & ideo cætera Theologis relinquimus.

DISPUTATIO XXXI.

De essentia entis finiti ut tale est, & de illius esse, eorumque distinctione.

Postquam dictum est de primo ac præcipuo ente, quod & est totius Metaphysicæ primarium obiectum, & primum significatum & analogatum totius significationis, & habitudinis entis, dicendum sequitur de altero membro in prima diuisione proposito, id est, de ente finito & creato. Quia vero illud non est vnum simpliciter, sed tantum secundum abstractionem, seu communem rationem, plures quæ ac varias rationes entium sub se comprehendit. ideo ac huius membri expositionem duo facienda sunt: prius declarandum est, in quo posita si communis ratio entis creati seu finiti, quod in hac disputatione propositum est, deinde diuisiones, vel subdiuisiones eius tradendæ sunt, vsque ad vltimas rationes entium, quæ sub obiecto metaphysicæ superius posito comprehenduntur.

SECTIO I.

An esse & essentia entis creati distinguantur in re.

Voniam, ut in superioribus visum est, ens, in quantum ens ab esse dictum est, & per esse, vel per ordinem ad esse habet rationem entis: ideo ad declarandum rationem entis creati à comparatione essentiae, & esse initium sumimus. De qua multa tractanda occurrunt, quæ ad intelligendam essentiam entis creati ut sic, & proprietates eius omnino necessariae sunt: radix vero omnium est id, quod proposuimus, scilicet quomodo esse & essentia distinguantur.

Suppono autem per esse nos intelligere existentiam actualement rerum, ne sit æquiuocatio in verbis, nec sit necessarium postea distinguere de esse essentiae, existentiae, aut subsistentiae, aut veritatis propositionis. Nam esse essentiae, si vere condistinguitur ab existentia, nihil rei addit ipsi essentiae, sed solum differt ab illa in modo, quo concipitur vel significatur. unde, sicut essentia creaturæ ut sic ex vi sui conceptus non dicit, quod sit aliquid reale actu habens

N esse

esse extra causas suas, ita esse essentia ut sic precise in illo sistendo, non dicitur esse actuale, quo essentia extra causas constituitur in actu: nam si esse in actu hoc modo non est de essentia creaturæ, nec pertinere poterit ad esse essentia eius: ergo esse essentia creaturæ ut sic ex se præcise ab esse actuali extra causas, quo res creata sit extra nihil, quo nomine esse existentia actualis significamus. Esse autem substantia & contractus est, quam esse existentia: hoc enim substantia & accidentibus commune est, illud vero est substantia proprium, & præterea esse substantia (ut suppono ex infra probandis) distinctum quid est ab esse existentia substantialis naturæ creatæ, & separabile ab ipso, quia non constituit naturam in ratione actualis entitatis, quod pertinet ad existentiam. Esse autem veritatis propositionis, ex se non est esse reale, & intrinsecum, sed est esse quoddam obiectum in intellectu componente, unde conuenit etiam privationibus. Sic enim dicimus, cecitatem esse, vel hominem esse cæcum, ut latius Arist. 5. Metaph. cap. 7. Est ergo sermo de existentia creata. De qua præterea supponimus, esse aliquid reale & intrinsecum rei existentis, quod videtur per se notum. Nam per existentiam res intelligitur esse aliquid in rerum natura: oportet ergo, ut & ipsa aliquid reale sit, & sit intima, id est, intra ipsam rem existens. Nec enim res esse potest existens per aliquam extrinsecam denominationem, vel aliquid ens rationis, alioqui quomodo existentia constitueret ens actu reale, & extra nihil?

Prima sententia affirmans, distinguere realiter.

III.

DE hacigitur existentia creaturæ variz sunt opinioniones. Prima est, existentia esse rem quandam distinctam omnino realiter ab entitate essentia creaturæ. Hæc existimatur esse opinio D. Thom. quam in hoc sensu secuti sunt fere omnes antiqui Thomistæ. Loca D. Thomæ præcipua sunt 1. part. quæstion. 3 art. 4. 2. cont. Gentes, cap. 52. de ente & essentia cap. 5. 4. Metaph. lect. 2. Quæ sic interpretatur Capreol. in 1. dist. 8. art. 1. q. 1. Caiet. loc. cit. 1. p. de ente & essentia: Ferrar. dicto loco con. Gen. Soncin. 4. Metaph. q. 12. lauellus tractatu de transcendent. Item Agid. in 1. d. 2. quæst. 4. art. 1. & laicissime de ente & essentia quæst. 9. & sequentibus, & quodlib. 1. quæst. 2. Citantur etiam Albert. sup. lib. de causis propol. 8. Avicenn. lib. 5. suæ Metaph. cap. 1.

IV.

Hæc prima sententia tractatur late infra se. 12. in fine.

Argumenta, quibus hæc sententia suaderi solet, multa sunt. Primum, quia prædicata essentialia conueniunt creaturæ absque interuentu causæ efficiētis: propter hoc enim ab æterno fuit verum dicere, hominem esse animal rationale, sed existentia non conuenit creaturæ, nisi per causam efficiētem, & ideo non potest creatura dici actu esse, nisi facta sit: ergo esse creaturæ est res distincta ab essentia eius, quia non potest vna & eadē res esse, & non esse per efficiētem causam. Quod si dicas, cum sit creatura, non solum fieri esse, sed etiam essentiam creaturæ, responderetur, non fieri essentiam, sed fieri essentiam sub esse, seu fieri essentiam existentem, & ideo non sequi, essentiam factam distinguere ab essentia absolute, nisi ratione existentia, quam illi addit.

V.

Hæc secunda sententia tractatur late infra se. 13.

Secundo argumentor, quia esse creaturæ est esse receptum in aliquo: ergo in essentia, non enim potest excogitari aliud, in quo recipiatur: ergo est res distincta ab essentia: non enim potest eadē res in se ipsa recipi. Primum antecedens probatur, quia esse receptum est esse per se subsistens ex vi suæ actualitatis: nam est omnino abstractum à subiecto vel potentia, in qua recipiatur: est ergo esse perfectissimum & summum, atque adeo purus actus, & infinitum quid in ratione essendi, ergo repugnat esse creaturæ esse omnino irreceptum. Et confirmatur, quia tale esse non ha-

bet unde limitetur: non enim limitatur à potentia, in qua recipiatur, si illam non habet, neque etiam ab actu seu à differentia, quæ se habet per modum actus respectu existentia, nam cum existentia sit vltima actualitas, non constituitur per actum, quo limitetur. Ut ergo esse creaturæ sit finitum & limitatum, necesse est, ut sit actus essentia, in qua recipitur, & per quam limitatur.

Tertia ratio sit, quia omnis creatura est composita vera & reali compositione, sed prima & generalis compositio realis solum esse potest ex esse & essentia: ergo componitur omnis creatura ex esse & essentia, tanquam ex actu & potentia realiter distinctis. Maior constat, quia si daretur aliqua creatura, in qua nulla esset realis compositio, daretur aliqua creatura omnino simplex, ut substantia Angelici actus exilens, si non componeretur ex esse, & essentia, esset substantia simpliciter & omnino simplex, atque ita quodammodo adæquaret perfectionem diuinam. Quod si dicas, in ea posse remanere compositionem ex genere, & differentia, aut ex natura, & supposito, & ex subiecto & accidente, nihil horum satisfacit, quia prima compositio non est realis, sed rationis: unde non excludit perfectam simplicitatem realem. Secunda vero compositio primum non est vniuersalis omnibus rebus, quia non conuenit accidentibus, deinde eandem habet controuersiam, quam compositio ex esse & essentia: si ergo illa admittitur in substantia creatis, cur non etiam hæc? Tertia tandem compositio non est ad constituendam substantiam: nunc autem agimus de compositione & simplicitate substantia. Ac deinde sumitur ex his vniuersale argumentum: quia sequitur, saltem de possibili, non repugnare creaturæ, ut sic carere omni compositione reali, atque adeo esse summe simplicem, quod est inconueniens, quia hoc videtur esse proprium Dei. Et sequela patet, tum quia non est, cur magis repugnet cæteras compositiones excludi, quam hæc ex esse & essentia, tum etiam, quia potest conservari simplex natura substantialis sine villo accidente.

Quarto in substantia composita ex materia & forma esse est quid distinctum à materia & à forma & à natura composita ex utraque: ergo est res distincta à tota essentia talis substantia: ergo idem erit in reliquis entibus creatis. Hæc consequentia est euidentis quoad res minus perfectas, quoad res vero perfectiores, ut sunt substantia spirituales, videri potest infirma, quia illæ substantia, sicut sunt perfectiores, ita possunt esse simplices. Nihilominus tamen iuxta subiectam materiam est optima illatio, tum quia si aliqua res creata admittitur realis distinctio esse ab essentia, nulla potest ratio afferri, ob quam negetur distinguere in aliis, quia si non repugnat distinguere vi esse & essentia, ut sic non repugnat ex vi talis essentia, & talis esse creati. Tum etiam, quia si in aliqua creatura reperiuntur distincta esse & essentia, non est ex eo, quod talis est, sed ex eo, quod creatura est, & quia in illa comparatur essentia ad esse, sicut potentia ad actum, qui est extra quidditatem eius, & sine quo concipi potest, quæ rationes communes sunt omni creaturæ. Superest ut probemus primum antecedens, quod probatur primo, quia vel esse naturæ substantialis composita est vna simplex entitas, vel composita: composita esse non potest, vrotas, vel composita: si autem sit simplex, non potest esse materia, ut per se notum videtur, neque etiam forma, tum quia est fere eadem ratio, tum etiam, quia iam concluditur, essentiam materiam existere per existentiam & se realiter distinctam, cum forma à materia realiter distinguatur, & tunc procedent omnes rationes factæ, ut idem dicendum sit de qualibet essentia creatura. Neque etiam esse possit illa entitas idem cum tota essentia composita ex materia & forma, quia non potest simplex entitas esse, & eadē res cum re composita ex rebus distinctis, nam inuoluitur aperta repugnantia: si ergo

ergo tale esse est simplex entitas, oportet ut sit res omnino distincta à tali essentia.

Quod vero illud esse non sit composita entitas, sed simplex, probandum est primo, quia aliàs oportet, in illo esse distinguere partes, ex quibus componitur. Ex quo sequetur primo, vnam ex illis partibus esse idem cum materia ad alteram cum forma, atque ita non habebit materia esse à forma, sed ex se: unde non erit pura potentia, sed ex se habebit aliquem actum contra communem Philosophorum sententiam. Sequitur secundo, ex materia & forma non fieri vnum simpliciter, quia ex duobus entibus in actu non fit vnum simpliciter. Sequitur tertio, materiam quantum ex se posse esse sine forma, & quamcumque formam sine materia non modo de absoluta potentia, sed ex sua natura. Consequens autem quoad priorè partem est contra Philosophiam, quoad posteriorem vero etiam contra fidem: alioqui animæ brutorum essent immortales. Sequela vero quoad primam partem probatur, quia si materia habet existentiam partialem, vel illa est sufficiens, ad constituendam materiam extra causas suas: & sic habetur intertum, scilicet, quod licet desit forma: conseruabit illam. Vel est sufficiens, & sic re vera non est existentia, quia de ratione existentie est, ut sit sufficiens ad constituendam rem extra causas suas: sicut repugnat esse albedinem, & non esse ex se sufficiens ad constituendum album, Item, quia si materia non potest existere, nisi dependenter à forma, & à toto composito, cuius existentia terminari & actuari potest, superfluum fuisset dari illi propriam partialem existentiam. Item quia si materia habet propriam existentiam, per illam intelligitur prius natura existere, quam actuari per formam, ergo quamuis separaretur actualitas formæ, manebit materia ex vi propriæ existentie, quia prius non pendet à posteriori. Atque hæc rationes probant etiam alteram partem, scilicet, quod omnis forma possit naturaliter manere existens, etiam si separaretur à materia, nempe quia habet propriam existentiam sufficiens ad constituendum illam extra causas suas, per quam prius natura, atque adeo sufficiens existit. Unde Theologi, præsertim D. Tho. inde præcipue colligunt animam rationalem esse immortalē, quia secundum aliosse proprium esse, quod primo illi conuenit, & per illam toti homini communicatur.

Vltimo sequitur, ex his duabus partialibus existentis vnam comparari ad aliam, ut potentiam ad actum: consequens est falsum: ergo. Sequela patet, nam præter illas partiales existentias, necesse est constituere integram existentiam & totalem totius nature, quæ non potest esse simplex, & omnino condistincta à partialibus existentis, ut per se est euidens ex omnibus dictis, & quia aliàs superflua essent partiales existentie in homine, est euidens non posse fingi talem existentiam totalem & simplicem omnino condistinctam ab existentia animæ, quia nec spiritalis esset nec corporalis, cum ponatur ut adæquate committens & actuans substantiam ex corpore & spiritu constantem, & ab illa pendens. Oportet ergo, ut talis existentia constet ex partialibus: ergo etiam necesse est, ut illæ partiales existentie per se vniantur ad constituendam vnam existentiam totalem. Alioqui illa totalis non esset existentia per se vna, sed aggregatum plurium: ergo necesse est: alteram illarum existentiarum partialium comparari ad aliam ut potentiam ad actum, alioqui non possent per se vniri. Hoc autem vltimum consequens esse falsum probatur, quia esse est vltima actualitas cuiuscumque rei: imo ex propria ratione est pura actualitas nullam habens potentialitatem admittam secundum se, sed solum ratione essentia vel nature, cuius est esse. Propter quod dicitur existentia perfectior esse omni forma substantia, quia plus habet actualitatis, quam ipsamet forma, ut sumitur ex D. Thom. 1. p. q. 4. a. 1. ad 3.

Quinto, præter rationes metaphysicas adiungere Tom. II. Metaphys.

possumus Theologicam rationem, quia essentia creata separatur in re ipsa à sua existentia; ergo distinguitur realiter ab illa. Consequentia probatur ex dictis superius de distinctionibus rerum. Antecedens solet communiter probari, quia res creata cum corrumpuntur vel annihilantur, amittunt existentiam, non vero essentiam. Unde per rei corruptionem separatur existentia ab essentia. Melius vero probatur illud antecedens ex duplici mysterio fidei. Vnum est Eucharistie, in quo per consecrationem quantitas amittit naturalem existentiam, per quam existebat in pane, & acquirit aliam, quæ per se existit, & potens est reliqua accidentia sustentare. Aliud est incarnationis mysterium, in quo humanitas Christi propria & naturali caret existentia, & assumpta est, ut per existentiam increatam diuini Verbi existat.

Secunda sententia ponens distinctionem modalem.

Secunda sententia est, esse creatum distinguendum ex natura rei, seu [ut alii loquuntur] formaliter, ab essentia cuius est esse, & non esse propriam entitatem omnino realiter distinctam ab entitate essentia, sed modum eius. Hæc opinio tribuitur Scot. in 3. d. 6. q. 1. & Henric. quod. 1. q. 9. & 10. de quorum sententia postea dicam. Eandem opinionem tenuit Soto 1. Phys. q. 2. & in 4. sent. d. 10. qu. 2. & nonnulli moderni eam sequuntur. Fundamentum eorum est, quia nonnulla distinctio ex natura rei inter esse & essentiam creaturæ videtur omnino necessaria: non est autem necessaria maior, quam hæc modalis seu formalis: ergo non est maior asserenda, cum distinctiones non fiat sine necessitate multiplicandæ. Maiorem videntur primo conuincere omnia, quæ in fauorem primæ sententiæ adducta sunt. Secundo videtur probari efficaciter, quia quod est extra essentiam rei, necesse est distinguere ex natura rei saltem formaliter ab essentia rei; sed esse est extra essentiam creaturæ, & videtur euidens, cum sit separabile ab ipsa. Unde hæc enunciatio, *Creatura est*, non est per se necessaria & essentialis, sed contingens: ergo. Tertio, quia aliàs creatura esset suum esse, & consequenter purus actus, quod est creaturæ tribuere id, quod est proprium Dei. Unde Hilarius lib. 9. de Trinit. Deo tribuit tanquam proprium illi, *quod esse non accidit illi*, sed est ipsum esse subsistens: & Boet. lib. de hebdom. cap. 1. *In rebus creatis (ait) diuersum esse id, quod est ab esse*. Minor probatur, quia hæc distinctio sufficit, ut vnum sit extra essentiam alterius, & ad veram & realem compositionem, quia vbicumque in rebus intercedit distinctio, sit ex extremis sic distinctis vera compositio. Item illa distinctio satis est, ut vnum extremum sit per diuinam potentiam separabile ab alio, quamuis non sufficiat ad mutuam seu conuertibilem separationem: ut in superioribus dictum est. Ex quo potest hæc sententia confirmari: nam licet essentia creata sit separabilis à proprio esse, & conuerso tamen ipsum esse non est separabile ab essentia creaturæ: hætenus enim factum non est, nec verisimile est fieri posse ut conseruetur existentia albedinis non conseruata albedine, & homo habeat existentiam albi, & non sit albus, & sic de aliis, ergo signum est, non esse realem distinctionem inter essentiam & existentiam, sed tantum modalem. Omitto rationes alias, quæ ad suadendas has sententias fieri solent, quia non habent peculiarem difficultatem, quæ in his, quæ propositæ sunt, non contineatur.

Tertia sententia ponens solum distinctionem rationis.

Tertia opinio affirmat essentiam & existentiam creaturæ, cum proportionem comparata, non distinguere realiter, aut ex natura rei, tanquam duo extrema

XI.

III.

XII.

N 2 trema

trema realia, sed distingui tantum ratione. Ita tenuit expresse & optime declaravit Alexander Alensis 7. Metaph. ad text. 22. Tenuit etiam Aureolus apud Capreolum in 1. dist. 8. quæst. 1. vbi Capreol. citat etiam Henricum, Godofredum, & Gerardum de Carmelo pro eadem sententia. Et ibi Durand. in 1. parte d. quæst. 2. eandem tenet, & Gabriel in 3. dist. 6. & ibi ceteri Nominales. Et Heruzus quodlibeto 7. quæst. 9. Gregorius in 2. dist. 6. quæst. 1. ad arg. Aureoli. Et hanc opinionem Scotistæ sequuntur, vt patet ex Anton. Andrea 4. Metaph. quæst. 3. Lich. 3. dist. 6. Eandem tenet Alexand. Achillinus libr. 1. de element. dub. 3. Palacios in 1. dist. 8. disp. 1. Ioan. Alensis in lexico Theologico verbo Esse. Hanc etiam opinionem in rete tenet Niphus lib. 4. Metaph. disp. 5. licet in verbis differat, & in fine disputationis contendat controuersiam esse de modo loquendi. Rursus ibi distinguit, ex sententia Aristotelis & Peripateticorum, inter creaturas corruptibiles & incorruptibiles, vt in illis distinguatur existentia ab essentia: non vero in his, quod etiam tenet Ioannes Gaudens. 4. Metaph. cap. 3. Hoc vero non est hoc loco examinandum, quia pendet ex illa quæstione, an hæc res iudicio Arist. sint à Deo productæ, nec ne: de qua iam supra dictum est. Videtur enim Fonseca libro 4. Metaphys. cap. 3. quæst. 4. nihil in re dissentire ab hac sententia, vt à nobis declarabitur, licet secundum se sequi verbis profiteatur. Possunt etiam in fauorem huius sententiae adduci omnes Theologi, qui sentiunt, humanitatem non potuisse à Verbo assumi sine propria existentia: nam id recte fundari non potest, nisi identitate essentiae & existentiae naturæ creatæ, de qua re legi possunt, quæ in primo tomo tertie partis scriptimus.

Tertia sententia exponitur & approbatur.

XIII. **H**æc opinio tertia sic explicanda est, vt comparatio fiat inter actuale existentiam, quam vocant esse in actu exercito, & actuale essentiam existentem. Et sic affirmat hæc sententia existentiam & essentiam non distingui in re ipsa, licet essentia abstracte & præcise concepta, vt est in potentia, distinguatur ab existentia actuali, tanquam non ens ab ente. Et hanc sententiam sic explicatam existimo esse omnino veram. Eiusque fundamentum breuiter est, quia non potest res aliqua intrinsece ac formaliter constitui in ratione entis realis & actualis, per aliud distinctum ab ipsa, quia hoc ipso, quod distinguitur vñ ab alio, tanquam ens ab ente, vtrumque habet quod sit ens, vt condistinctum ab alio, & consequenter non per illud formaliter, & intrinsece, sed quia vis huius rationis & plena decisio huius quæstionis, cum solutionibus argumentorum, pendet ex multis principiis, ideo vt distinctius procedatur, & absque terminorum æquiuocatione, quam vereor esse frequentem in hac materia, paulatim procedendum est, & distinctis sectionibus singula sunt explicanda.

SECTIO II.

Quid sit essentia creature, priusquam à Deo producat.

Resolutio quæstionis.

I. **P**incipio statuendum est, essentiam creaturæ, seu creaturæ de se, & priusquam à Deo fiat, nullum habere in se verum esse reale, & in hoc sensu præcise esse existentiae, essentiam non esse rem aliquam, sed omnino esse nihil. Hoc principium non solum verum est, sed etiam certum secundum fidem. Vnde VValdensis lib. 1. doctrin. fidei antiq. cap.

8. merito ponit inter errores VVicleff. quod dixerit, creaturas habere ab æterno aliquod esse reale distinctum ab esse Dei, & Thomistæ grauiter reprehendunt Scoti, quod asseruerit, creaturas habere quoddam esse æternum, quod est esse diminutum earum, scilicet esse obiectum seu essentiae in esse cognito, vt videre licet in Caetano & aliis recentioribus 1. p. quæst. 17. art. 5. qui existimant illud esse cognitum ex sententia Scoti esse aliquod esse reale distinctum ab esse Dei, quod quidem merito impugnant tanquam omnino falsum, & principiis fidei contrarium, immerito tam id Scoto attribunt: nam ipsemet Scot. diserte declarat, hoc esse cognitum, quod veluti resultat in creaturis ex scientia Dei non esse in illis aliquod esse reale intrinsecum ipsis, neque esse sufficiens ad fundandam relationem realem, sed rationis tantum, vt videre licet in ipso Scot. in 1. dist. 35. §. Ad ista, & dist. 36. §. Ad secundum dico, & in 2. dist. 1. quæst. 1. articulo 2. & in quodlib. quæstione 1. & 14. articulo secundo. Neque potuit Scotus aliud sentire, nam ponit hoc esse cognitum tam necessario conuenire creaturis, quam conuenit Deo ipsi scire creaturas: quod non pendet ex voluntate seu libertate Dei: esset autem erroneum dicere, Deum ex necessitate & absque libertate communicare creaturis aliquod esse reale participatum ab ipso quantumuis diminutum, cum de fide sit, Deum operari omnia secundum consilium voluntatis suæ. Igitur hac in parte Scotus nobiscum conuenit in principio posito, quod esset creaturarum, etiam si à Deo sint cognite ab æterno, nihil sunt: nullumque verum esse reale habent, antequam per liberam Dei efficientiam illud recipiant.

Quin potius idem Scotus in allegata dist. 36. impugnat Henricum, eo quod variis locis asseruerit essentias rerum ex se habere quoddam esse essentiae, quod vocat esse reale, æternum & improductum, conueniens creaturis independentem à Deo, quodque in eis supponitur, non solum ante efficientiam, sed etiam ante scientiam Dei, vt ratione illius possint esse obiecta illius scientiæ diuinæ, quam Theologi simplicem intelligentiam vocant. Ita scribit Henricus in Summ. art. 3. quæst. 13. & 25. & quodlib. 8. quæst. 1. & 9. & quodlib. 9. quæst. 1. & 2. & quodlib. 11. quæst. 3. Cuius sententiam impugnant etiam Thomistæ, vt patet ex Heruzo quodlibeto 11. quæst. 1. & Soncinat. 9. Metaph. quæst. 4. & recentioribus D. Thom. expofitoribus 1. par. quæst. 10. art. 3. quæst. 46. art. 1. Quamquam à sententia & modo loquendi Henrici non multum discrepet Capreolus in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 3. ad quartum argumentum Aureoli contra quartam conclusionem, vbi respondens Aureolo interroganti, an, cū res creatur, fiat id, quod omnino nihil erat, dicit fieri quidem id, quod erat nihil esse existentiae, & addit: Erat autem ultra nihilitatem, quæ est carentia actualis existentie, essentia in esse essentia, quæ, absolute considerata, vt natura, vel quidditas, est subtrahibilis nihilitati existentie, & aliquiditati existentie, hoc est, ipsi esse vel non esse actualis existentie, & ipsa secundum se semper est aliquid in genere essentiarum, & in esse intelligibili, & in potentia actua creatoris, licet non in esse reali actuali, vt declarat Henricus, Godofredus, & Bernardus de Cambrico. Hoc vero esse essentiae ita postea Capreolus declarat, vt ex parte creaturæ antequam à Deo producat, non existimet esse aliquam veram rem distinctam à Deo, quæ sit simpliciter extra nihil, sed vt ex parte creaturæ dicat quandam aptitudinem, seu potius non repugnantiam, vt in tali esse à Deo producat: in hoc enim distinguuntur essentiae creaturarum à rebus fictitiis & impossibilibus, vt chymera: & hoc sensu dicuntur creaturæ habere reales essentias, etiam si non existant: dicuntur autem habere, non actu, sed potentate, non per potentiam intrinsecam, sed extrinsecam creatoris, atque ita dicuntur habere non in se, sed in causa sua, vel materiali, sicut res generabiles dicuntur esse in potentia materiæ primæ, vel effectiuæ, quo-

quomodo totum ens creabile in potentia Dei continetur antequam fiat, de cuius essentia possibili in communi nunc agimus. Atque hoc etiam modo dicitur talis essentia, an eam fiat, realis, non propria ac vera realitate, quam in se actu habeat, sed quia fieri potest realis, recipiendo veram entitatem à sua causa, quæ possibilitas (ut statim latius dicam) ex parte illius solum dicit non repugnantiam ut fiat: ex parte vero extrinsecæ causæ dicit virtutem ad illam efficiendam. Atque eodem modo & ratione esse, quod appellantur essentia ante effectum, seu creationem diuinam solum esse potentiale obiectum (ut multi loquuntur, de quo statim) seu per denominationem extrinsecam à potentia Dei, & non repugnantiam ex parte essentia creabilis.

Nec potuit in mentem alicuius Doctoris Catholici venire, quod essentia creaturæ ex se, & absque efficientia libera Dei sit aliqua vera res, aliquid verum esse reale habens distinctum ab esse Dei, quod tandem fateatur expresse Capreolus citato loco, allegans verba D. Thomæ, quæstione tertia de potentia, articulo quinto ad secundum, ubi sic ait: *Ex hoc ipso, quod quiddam essetribuitur, non solum esse, sed ipsa quidditas creari dicitur, quia antequam esse habeat, nihil est, nisi forte in intellectu creatantis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia.* Et ratione probatur ex principiis fidei, quia solus Deus est ens ex se necessarius, & sine illo factum est nihil, & sine effectione eius nihil est, aut aliquid esse reale in se habet. Vnde recte dicunt sancti Patres, quidquid à Deo factum non est, vel Deum esse, vel nihil esse. Iustus in expositione fidei, Cyril. libro 1. in Ioannem capite 6. Augustinus lib. de Trinitate capite 4. Est autem de fide certum, Deum non fecisse essentias creatas ab æterno, quia neque ex necessitate (ut argumentabamur contra opinionem Scoti attributam) eum de fide sit, Deum nihil agere necessario simpliciter, neque ex libera voluntate: scienim de fide est, in tempore cepisse operari. Et præterea est euidentius, si essentia facta à Deo essentia rerum ab æterno, etiam ex tunc fuisse existentes, quia omnis effectio ad existentiam confirmatur, ut infra ostendamus. Et confirmatur, quia alias non posset Deus rem aliquam in nihilum redigere, quia semper maneret aliquid rei, scilicet essentia. Et similiter non creasset Deus omnia ex nihilo, sed ex vno esse transmutasset illa ad aliud esse.

Neque aliquid iuuat, quod Capreolus supra ex aliorum sententia respondet: Deum creasse omnia ex nihilo existentia: non vero ex nihilo essentia. Aut enim quod nil habet existentia, est simpliciter & omnino nihil, aut non: Si non, ergo absolute & simpliciter non creauit Deus omnia ex nihilo, nec produxit omnia entia, seu omne id, quod vere est aliquid reale, & consequenter nullum ens proprie creauit: sed vnum ex alio produxit, tanquam ex potentia reali receptiua & improducta, scilicet existentiam, seu rem existentem ex essentia reali, quæ dicitur esse potentia receptiua ipsius esse, & improducta. Vnde vltimius sit, creaturam posse quasi gloriari, quod ex se habeat aliquid, quod non habet à Deo, nec participatum ab illo. Hæc autem omnia & similia sunt contra fidem & naturalem rationem. Si vero tandem quis fateatur illud, quod nihil habet existentia, esse simpliciter, & omnino nihil, relinquitur friuola & vanam esse distinctionem de nihilo essentia, & existentia: quia quod est simpliciter & omnino nihil, non potest vere & realiter esse aliquid in aliqua ratione veri entis. Item quia remota existentia & efficientia primæ causæ nihil omnino manet in effectu ut ostensum est: ergo neque essentia manere potest sub aliquo vero esse reali distincto ab esse creatoris.

Quod tandem in hunc modum declaratur: demus enim essentiam creatam & existentem esse entitatem ex natura rei distinctam ab existentia & separabilem ab illa, & concipiamus illam entitatem essen-

Tom. II. Metaphys.

tia, quæ est sub existentia: mente præcindendo vnā ab altera, ut verbi gratia, humanitatem Christi, si illa est entitas tantum essentia: nullus itaque Catholicus existimare potest, illam rem essentia humanitatis, secundum id totum, quod in ea concipitur præcisa existentia, ex æternitate habere actu illam entitatem, solumque illi defuisse vniciem ad Verbum, & ad omnem aliam existentiam, alioqui daretur entitas æterna & increata extra Deum: fatendum ergo necessario est, seclusa entitate existentia, quæ per effectiōnem aliquam communicatur creaturæ, ipsam entitatem essentia omnino nihil esse.

Obiectiones contra positam resolutionem.

VI.

Contra hanc tamen veritatem obijciuntur nonnulla, quæ parui momenti sunt, sed ut omnibus satisfaciam, indicabo illa. Primo, quod essentia creaturæ priusquam existat, terminat cognitionem Dei, ut autem terminet, requirit aliquid esse. Secundo, quia prædicata essentialia, ab æterno verè prædicatur aut prædicari possunt de essentia: omnis autem veritas fundatur in aliquo esse. Tercio quia res creatæ secundum esse essentia collocatur sub certo genere & specie, vnde eiusdem speciei est rosa siue existat, siue non existat. imo eadem numero essentia est humanitas Petri creati & creabilis. Ergo in vtroque statu retinet aliquam entitatem essentia. Quarto, quia si essentia creaturæ secundum se, & obijciuntur simplici intelligentia Dei, nihil reale est, erit ergo ens rationis, quomodo ergo vere dicitur esse aliquid creabile, cum ens rationis nec sit aliquid, nec creari possit. Quomodo item scientia est de entereali, cum sit proprie de essentia, & non de existentia? Deinde qualiter potest essentia habere in Deo verum exemplar seu causam exemplarem: nam in entibus rationis locum non habet. Tandem communiter distinguuntur in creaturis triplex esse, essentia, existentia, & veritatis propositionis: ut videre licet apud Diuum Thomam in primum distinctione trigesima tertia, quæstione prima, articulo primo ad primum: ergo, seclusa existentia adhuc potest essentia retinere esse essentia, nam hoc non habet ab existentia, sed ex se: ergo seclusa omni efficientia extrinseca habet tale esse, & consequenter ex æternitate illud habet.

Respondetur obiectionibus.

VII.

Ad primam, omisissis opinionibus Theologorum, quæ superius tactæ sunt, & latius prima parte, quæstio 14. tractantur, concedo, essentiam creaturæ, sicut est obiectum secundarium scientia diuinæ, ita illam terminare: non est enim obiectum mouens, sed terminans tantum. Ad hoc autem nullum reale esse, quod actu habeat, necessarium illi est, quia terminare, neque est aliquid in ipsa, neque est aliquid ab ipsa, sed est sola denominatio extrinseca à scientia Dei, quæ denominatio in re denominata nihil ponit, neque etiam supponit per se loquendo, aliquid reale esse, sed tale, quale per scientiam cognoscitur: nam hoc ipsum necessarium est ad scientia veritatem. Cum ergo Deus per scientiam simplicis intelligentia non cognoscat creaturas, ut actu habentes esse aliquid reale, sed potentia tantum, non requirit in illis aliquid esse reale, ut terminent huiusmodi scientiam, sed sufficit esse potentiale, quod ut sic solū est in actu in causa, ut recte dixit Diuus Thomas prima parte quæstione 14. articulo nono, & primo contra Gentes capite 66. Quod si sit sermo de scientia visionis, qua Deus intuetur res existentes, illa quidem requirit existentiam in obiecto, in mensura (ut aiunt) æternitatis: tamen in propria & tem-

N 3 pora-

porali duratione non est, nisi pro eo tempore, pro quo existere cognoscitur. Atque ita ex vi terminationis scientiæ non requiritur in re scita aliquid esse reale, sed solum illud quod ad æquatum sit scientiæ, ad veritatem eius. Quod est evidenti in scientia, quam Angelus habet de rosa possibili, aut de futura eclipsi.

VIII.
Secunda.

Quæ sit æternæ propositionis veritas.

Ad secundum dicam larius soluendo primam rationem positam præcedenti sectione, in favorem primæ opinionis. Nunc breviter responderetur cum Diuo Thoma prima parte quæstione 10. articulo 3. ad tertium, ab æterno non fuisse veritatem in illis propositionibus, nisi quatenus erant obiective in mente diuina, quia subiective seu realiter non erant in se, neque obiective in alio intellectu. Vt autem vera esset scientia, qua Deus ab æterno cognovit, hominem esse animal rationale, non oportuit essentiam hominis habere ex æternitate aliquid esse reale in actu, quia illud esse, non significat actuale esse & reale, sed solum connexionem, intrinsecam talium extremorum: hæc autem connexio non fundatur in actu esse, sed in potentiæ. Dices propriam scientiam non cognosci, hominem posse esse animal rationale, sed necessario esse animal rationale: ergo solum esse potentiale non est sufficiens fundamentum eius. Respondetur negando absolute consequentiam, quia illa necessitas non est absoluta essendi secundum aliquid esse reale in actu, sed quoad hoc est possibilitas tantum, includit tamē necessitatem conditionalem, quia nimirum, si homo producendus est, necessario futurus est animal rationale, quæ necessitas nil aliud est, quam identitas quadam obiectiva hominis & animalis, quam identitatem Deus simplicissime cognoscit: nos autem per compositionem, quam significat verbum, est, quando dicimus, hominem ex æternitate esse animal rationale, quod esse pertinet ad illum tertium modum, quo dicitur esse significare interdum veritatem compositionis.

IX.
Tertia.

Ad tertium dicendum est, eo modo collocari res possibles nondum factas sub certo genere & specie quo eis dicuntur convenire, aut vere attribui essentialia prædicata, scilicet, prout obiective sunt in intellectu diuino, aut alio quopiam: hæc enim coordinatio seu collocatio sub certis generibus & speciebus formaliter non est in rebus, sed in intellectu: habet tamen in rebus fundamentum, vel prout actu existunt, vel prout existere possunt, & obiective terminare scientiam, qua cognoscuntur, talis naturæ atque essentie esse debere, si fiant. Cum ergo dicitur res possibilis, & facta esse eadem numero vel specie, si sit sermo de identitate reali, seu positiua, falsum est, quia hæc non est, nisi inter extrema positiua & realia: negatiue autem dicuntur esse vna res, vel vnus speciei, quia res producibilis & producta non sunt duæ res, sed vna, neque habent duas species, aut duas essentias, sed vnā: hæc autem vnitas, seu identitas negatiua apprehenditur à nobis, ad modum positiuæ, quia comparamus rem positiuam obiective existentem in intellectu ad rem actu existentem, ac si essent duo extrema positiua, cum tamen re ipsa non sint nisi vnum, ut magis constabit ex sequenti.

X.
Quarta.

Ad quartum responderetur, essentiam possibilem creaturæ obiectivam diuinæ scientiæ, non esse ens constitutum ab intellectu, sed esse ens re vera possibile & capax realis existentie, ideoque non esse ens rationis, sed sub ente reali aliquo modo comprehendendi. Iam enim supra declaravi essentiam creaturæ, etiam non productam, esse aliquo modo essentiam reale. Et in superioribus tractando de conceptu entis, ostendimus non solum sub illo comprehendendi id, quod actu est, sed etiam quod aptum est esse. Vnde recte Caietanus de ente & essentia capite 4. quæst. 5. ait, ens reale dupliciter accipi: vno modo

ut distinguitur contra ens fabricatum ab intellectu, (quod proprie est ens rationis) alio modo ut distinguitur contra non existens actu. Essentia ergo creaturæ, secundum se est ens reale primo modo, scilicet in potentia, non vero posteriori modo, & in actu, quod est proprie esse ens reale, ut ibidem Caietanus notauit. Quocirca si essentia creaturæ præcisè ac secundum se sumpta, & nondum facta, consideretur, ut actu ens, vel ei tribuatur actu esse, sic vel non est consideranda in se, sed in sua causa, ne habet aliud esse reale ab esse suæ causæ, vel si consideretur ac in se habens esse, sic verum est, secundum eam considerationem non esse ens reale, sed rationis, quia non est in se, sed obiective tantum in intellectu. Dicitur tamen illa natura creabilis vel possibilis, quatenus secundum se realis est, & apta ad existendum, & eodem modo potest habere in Deo reale exemplar: hoc enim non semper repræsentat actuale ens, sed etiam possibile. Ac denique eodem modo, scientiæ, quæ considerant res abstrahendo ab existentia, non sunt de entibus rationis, sed de rebus, qui considerant essentias reales, non secundum statum, quem habent obiective in intellectu, sed secundum se, vel quatenus aptæ sunt ad existendum cum talibus naturis, vel proprietatibus.

Circa quintum argumentum aduertendum est, quod quocumque esse posse in primo membro, scilicet esse essentia. Duobus enim modis attribuitur rebus creatis. Vno modo secundum se, etiam ut nondum sint factæ, neque actu existentes. Et hoc modo esse essentia non est verum esse reale actuale in creatura, ut demonstratum est, sed est esse possibile, & reuocatur ad illud tertium membrum de esse veritatis propositionis seu cognitionis, nam ut ostendimus, essentia creaturæ hoc modo tantum habet, vel esse in causa, vel obiective in intellectu. Solum potest constitui differentia inter illa duo membra, quod esse in veritate propositionis, non solum habet locum in essentia rebus, sed etiam in entibus rationis & fictitiis: sic enim est verum cæcitatem esse privationem, & chimeram esse constitutum monstrum, & ideo peculiariter tribuitur rebus creatis esse essentia antequam existant, ut denotetur, illam veritatem fundari in esse potentiæ apto ad existendum. Alio modo sumitur esse essentia, ut actu conuenit creaturæ iam existenti, & hoc esse est sine dubio reale & actuale, siuere, siue ratione tantum ab existentia distinguatur, quod postea videbimus quia certum est, in re existente ipsam essentiam esse actu ens, & consequenter esse essentiale illius esse actuale esse. Hanc tamen actualitatem non habet, nisi per creationem, vel productionem agentis, & ut essentia re ipsa coniuncta est existentia. Quocirca quamuis demus, esse essentia hoc modo sumptum esse actuale esse & distinctum ab esse existentia, nihilominus verum & cerum est principium positum, quod essentia creaturæ non habet actu hoc esse essentia, nisi per effectiorem, & consequenter quod secundum se, & ex se, & ut improducta, nullum esse in actu habet, neque essentie, neque existentie. Et hæc distinctio est præ oculis habenda ad tollendam æquocationem & intelligendam efficaciam rationum, quæ in materia fieri solent.

SECTIO III.

Quomodo & in quo differant in creaturis ens in potentia & in actu, seu essentia in potentia, & in actu.

In hac sectione aliud principium & fundamentum eorum, quæ dicenda sunt, statuedum est, nimirum in rebus creatis ens in potentia & in actu immediate ac formaliter distingui tanquam ens & non

& non ens simpliciter. Quæ distinctio ab aliquibus vocatur realis negatiua, quia vnum extremum est verum, & non aliud: ab aliis vero vocatur distinctio rationis, quia non sunt duæ res, sed vna tantum, quæ per intellectum concipitur, & comparatur ad seipsum. Et hoc principium receptum communiter est etiam in schola Diui Thomæ, vt patet ex Soncinatæ nono Metaphysicæ, quæstione tertia, & aliis.

De potentia obiectiua, quid sit.

VT vero hoc principium, quod valde necessarium est ad ea, quæ dicemus, comprehendatur, aduertendum est quoddam existimasse, ens in potentia dicere modum aliquem positium essendi eius rei, quæ in potentia esse dicitur, quod est esse diminutum & imperfectum, comparatum ad illud statum, in quo res dicitur esse in actu. Iuxta quam sententiam dicendum esset, illa duo esse extrema positiua & realis. Solet hæc opinio tribui Scoti in 2. dist. 16. quæst. 1. & rationes illæ, quia distinguit potentiam, à qua denominatur ens in potentia, à potentia actiua & passiva, & ideo vocari solet obiectiua ex eodem Scoti in 2. dist. 12. quæst. 1. & secundum illum existimatur esse aliquid reale positium ex parte entis quod in potentia esse dicitur. Sed neque Scotus dixit hoc vltimum, neque vllam in se verum similitudinem habet. Scotus enim nunquam intellexit. Potentiam pure obiectiuam esse aliquid reale positium distinctum à causa producente, & præpositum ad actionem eius ex parte rei possibili. Imo, si attendatur, aperte id negat dicta d. 12. solum ergo vocauit ens in potentia obiectiuam ipsum ens possibile, quia se habet vt obiectum potentie productiue. Vnde solum in nomine differt vocando ens in potentia obiectiuam quod nos vocamus ens potentiale, & de illa potentia obiectiua existimat loqui Aristot. 9. Metaphysicæ cum dicit, potentiam & actum esse in eodem genere: sed de sensu huius axiomatis dictum est supra, & ad præsens nihil refert.

Igitur quod illud esse in potentia, seu illa potentia obiectiua non possit esse res aliqua vera & positiua in ipsa, quæ in potentia esse dicitur, primo est euident ex dictis §. Præcedenti, quia vel illa potentia est producta, vel omnino improducta, si est improducta, nihil est distinctum à creatore: si est producta, vel ab æterno & ex necessitate, & hoc dici non potest sine errore: vel liberè, & in tempore, & sic antequam produceretur, ipsa erat in potentia obiectiua, & consequenter res tota sine tali potentia in re producta erat in potentia obiectiua: ergo hoc esse in potentia obiectiua nullam dicit potentiam realem & positiuam, quæ in actu sit. Secundo: nam vel talis potentia manet in re producta, vel non manet. Si non manet, nihil reale & positiuum esse potest: quomodo enim illud ens: qualescunque esse fingatur, si aliquid positium & reale esset, destrueretur per productionem entis in actu? Si vero illa potentia manet in re producta, iam illa potentia non est obiectiua tantum, sed etiam subiectiua, nec res fieret ex nihilo, sed ex præsupposita potentia, tanquam ex subiecto vel materia, ex qua fit res. Terrio supra ostensum est, in essentia possibili priusquam fiat, nihil rei esse, (proprie loquendo de re positiua & actuali:) ergo non potest in ea esse potentia realis positiua: omnis enim potentia realis positiua est res aliqua vera, seu in aliqua realitate & entitate fundata. Quocirca vt res notauit D. Tho. 1. part. quæst. 9. art. 2. creaturæ non dicuntur possibiles, nisi per denominationem ab aliqua potentia actiua, vel passiva: quando autem hæc denominatio sumitur à potentia passiva, vel à potentia actiua causæ secundæ, supponit iam talem potentiam ab alio productam: non potest enim vel causa secunda, vel aliqua potentia passiva realis esse

prorsus improducta. Quapropter, (ait Diuus Thomas) Omnes creaturæ, antequam essent, non erant possibiles esse per aliquam potentiam creatam, cum nullum creatum sit æternum, sed per solam potentiam diuinam, in quantum Deus potest eas in esse producere. Ex parte igitur creaturarum solum supponitur non repugnantia vt ita fiant, quia nihil rei in eis requiri aut supponi potest.

Neque illa potentia respectu cuius dicuntur esse in potentia obiectiua, potest esse aliquid in ipsis, sed in causa à qua fieri possunt, quia esse in potentia obiectiua nihil aliud est, quam posse obici aliæ potentiæ, vel potius actioni aut causalitati alicuius potentiæ: non potest autem res obici sibi ipsi, sicut non potest fieri à se, sed ab alio: dicitur ergo esse in potentia obiectiua in ordine ad alterius potentiam, & per denominationem ab illa dicitur res possibilis. Relinquitur ergo, ens in potentia vt sic non dicere statum aut modum positium entis, sed potius præter denominationem à potentia agentis includere negationem, scilicet quod nondum actu prodierit à tali potentia: ideo enim in potentia esse dicitur, quia nondum exiuit in actu, & propterea etiam cum res creatur definit esse in potentia, non quia definit esse subiecta diuinæ potentie, & contenta in illa, sed quia iam non est tantum in illa, sed etiam ab illa, & in se ipsa. Hunc ergo statum excluderat illud in potentia.

Quid addat essentia in actu essentia in potentia.

Secundo principaliter obseruandum est circa aliud extremum, scilicet ens aut essentiam in actu frequenter ab authoribus dici, essentiam in actu addere existentiam ipsi essentia. Qui modus loquendi iuxta sententiam eorum qui affirmant, essentiam existentem non distingui ex natura rei à suo esse, intelligendus necessario est de additione secundum rationem, aut improprie dictam. Nam, si sit sermo de essentia in actu respectu essentia in potentia, minus proprie dici videtur addere illi existentiam, quia additio realis non fit proprie, nisi enti reali: nam aliquid entitatis habet cui additio fit: diximus autem essentiam in potentia nihil habere entitatis: non ergo ei fit additio proprie loquendo: nisi fortasse secundum rationem, quatenus essentia in potentia obiectiua apprehenditur, per modum entis, propriusque diceretur essentia, vt actu ens, distingui per existentiam actualem à se ipsa, vt est in potentia. Vnde si sit sermo de essentia in actu, nullo modo dici potest iuxta hanc sententiam, quod essentia existens addat existentiam supra essentiam in actu, quia essentia, quæ est ens actu, formaliter & intrinsece includit existentiam: per illam enim constituitur ens actu, & distinguitur ab ente in potentia iuxta hanc sententiam, vt dictum est. Quapropter frequentius vtuntur illo modo loquendi authores, qui existimant, esse distingui ex natura rei ab essentia creaturæ, vt patet ex superius citatis, inter quos Agidius quodlibet 1. quæstione septima ait, esse imprimi essentia dum creatur & fit existens. Quod dictum si intelligatur de essentia in potentia prout erat, vel potius cogitabatur ante effectum Dei, vel est omnino falsum, vel improprissimum ac metaphoricum: quo modo enim potest actus imprimi ei quod nihil est? actus enim non imprimitur, nisi potentia receptiua: essentia autem sub ea consideratione non est in potentia receptiua, sed merè obiectiua. Igitur, vt illa locutio & similes aliquem verum sensum habere possint, iuxta prædictam sententiam, necesse est intelligi de essentia in actu: quæ comparata ad esse, est potentia receptiua illius, non tamen est actualis essentia, nisi dum actu recipit actum essendi.

IV.

V.

VI. Ex hoc tamen necessario sequitur, quamvis essentia actualis non differat à potentiā nisi dum est, vel etiam quia est sub actu essendi: formaliter tamen ac præcise non differre immediate in actu essendi, sed in sua entitate essentiali, seu in esse essentia actualis. Hoc (inquam) necesse est dicere, distinguendo ex natura rei essentiam actualem ab existentia, tanquam realem potētiā ab actu. Quia ens in potentia obiectiua, ut ostendimus, est simpliciter nihil, seu non ens actu: ergo quilibet actualis entitas per id formaliter, immediate ac præcise differt ab ente in potentia, per quod est in suo genere entitas actualis, & definit esse potentialis: sed essentia actualis in esse essentia differt ab essentia in potentia, ut per se notum est, & non differt formaliter ac præcise per existentiam, sed per actualitatem illam quam in se habet, ab existentia distinctam, quia illam actu non habebat dum erat in potentia: ergo. Item, quia secundum illam entitatem actualem, est in potentia receptiua existentia, in qua non erat prout considerata in sola potentia obiectiua. Præterea declaratur aperte in humanitate Christi, si supponatur existere per existentiam increatam Verbi, quia nihilominus ipsa præcise concepta est entitas actualis creata, & ideo etiam sic præcise concepta differt à seipsa ut erat ab æterno in sola potentia obiectiua: & ideo concipitur nunc ut proxime apta ad hoc ut uniatur Verbo, quod ante creationem non habebat: illa ergo humanitas, ut actualis entitas essentia, differt à seipsa in potentia per suammet entitatem essentia creatam, & non tantum per esse creatum Dei.

VII. Quod declaratur amplius & confirmatur: nam si essentia & existentia sunt res diuersæ, sicut essentia potest esse in potentia & in actu: ita existentia creata est in potentia & in actu: & si essentia non potest esse actualis, nisi coniuncta existentia, ita neque existentia potest esse actualis nisi coniuncta essentia, formaliter tamen & intrinsece non differt existentia actualis à seipsa potentiā per essentiam, sed per suam actualem entitatem, quam actu non habebat, dum erat in potentia: idem ergo est de essentia, si secundum præcisam actualitatem essentia ad seipsam in potentia comparatur. Similiter non solum essentia præcise & existentia præcise, sed etiam totum compositum ex esse & essentia, potest à nobis concipi, ut in potentia, & ut in actu, ut per se notum est: hoc autem ens in actu non distinguitur adæquate à seipso in potentia, quia addit existentiam essentia, nam in utroque statu includit existentiam proportionatè, sed differt per totam entitatem suam adæquatam, quia nimirum dum est in actu, habet actualitatem essentia & existentia, dum vero est in potentia, neutram habet.

VIII. Est ergo in vniuersum verum secundum principium supra positum, scilicet ens in actu, & ens in potentia distingui formaliter immediate tanquam ens & non ens, & non tanquam addens vnum ens supra aliud ens. Et consequenter etiam est verum, essentiam prout actuale ens distingui immediate ab essentia potentiā per suammet entitatem actualem, siue ad habendam illam requirat aliam entitatem, vel alium modum, siue non: est enim eadem ratio de essentia in actu, quæ de quolibet ente in actu. Vnde, ut formaliter loquamur, & abstrahamus ab omni opinione, non est dicendum, essentiam actualem distingui à potentiā, quia habet existentiam: nam, licet id etiam possit verificari, aut formaliter & proxime, aut radicaliter & remote, iuxta varias opiniones tamen formalissime & immediate in omni sententia separatur essentia actualis à potentiā, per suammet entitatem actualem, quam habet in ratione essentia realis.

SECTIO IV.

An essentia creatura constituitur in actualitate essentia per aliquod esse reale, indistinctum ab ipsa, quia nomen habeat, & rationem existentia.

D

Iximus de essentia creatura ut possibili, & ut in actu, & de distinctione earum qualis sit: superest dicendum de esse, quo essentia in actu formalissime constituitur.

Dico ergo primo: Essentia realis, quæ in se est aliquid actu distinctum à sua causa, constituitur intrinsece aliquo esse reali & actuali. Hoc sequitur aperte ex dictis, nam omnis entitas realis constituitur aliquo esse reali, cum ens ab esse dicatur, & ens reale ab esse reali: ergo dum entitas realis definit esse potentialis, & sit actualis, necesse est ut aliquo actu esse reali constituitur. Rursus essentia actualis realis in suo genere est verum & actuale ens reale, differens iam ab ente in potentia. ergo necesse est illam formaliter constitui in tali actualitate aliquo esse reali actuali, ei communicato per efficientiam aliquam.

Dico secundo: Hæc constitutio non fit per compositionem talis esse cum tali entitate, sed per identitatem omnimodam secundum rem. Probatur primo ex dictis, quia essentia actualis differt à seipsa potentiā immediate per suam entitatem: ergo per illammet habet illud esse actuale, per quod constituitur, & c. Secundo declaratur in hunc modum, nam vel essentia actualis distinguitur ex natura rei ab existentia vel non. Si non, manifestum est, nullum habere esse distinctum, quo in tali actualitate constituitur. Si vero distinguitur: ergo etiam distinguitur ex natura rei esse essentia actualis ab esse existentia actuali: ergo et se essentia actualis non distinguitur ex natura rei ab actuali essentia, alioquin in infinitum procederet: ergo in omni opinione illud esse, quo constituitur essentia actualis ut sic, non potest esse distinctum ex natura rei ab ipsa.

Propria questionis resolutio.

Dico tertio: Illud esse, quo essentia creatura formaliter constituitur in actualitate essentia, est verum esse existentia. Dux propositiones præcedentes prout à nobis proposuimus sunt, communes sunt in omni opinione, siue teneamus existentiam distingui ex natura rei ab essentia, siue non: hæc autem tertia admittitur quidem, imo necessario assertur ab his qui non distinguunt existentiam ab actuali essentia: ab his vero qui oppositum sentiunt, frequentius negatur. Imo, si consequenter loquantur, non video qua ratione possint eam admittere. Probatur autem hæc assertio variis modis. Primo, quia hoc esse præcise sumptum satis est ad veritatem huius locutionis de secundo adiacente, *Essentia est*: ergo illud esse est vera existentia. Consequentia est clara, nam iuxta communem significationem & conceptionem hominum, est, de secundo adiacente non absoluitur à tempore, sed significat actu esse in rerum natura, quod omnes intelligimus nomine existentia, seu per esse existentia. Dices, de actuali essentia semper vere dici, est, non tamen formaliter ob actualitatem essentia, neque ob illud esse, quo in tali actualitate formaliter constituitur, sed quia nunquam habet hoc esse absque existentia, tamen distincta à tali esse seu actualitate essentia. Contra hanc autem responsionem, probatur antecedens rationis factæ: nam per hoc esse essentia actualis formaliter ac præcise sumptum talis essentia est ens in actu, & distinguitur ab ente in potentia: ergo ex vi illius

vi illius esse talis essentia est: recte enim infertur: est ens actu, ergo est: quia esse ens actu non diminuit rationem entis: quam includit verbum est. Vnde, etiam si demus, hoc esse essentia actualis pendere ab ulteriori termino, seu actu tanquam à conditione necessaria, vel ab aliquo huiusmodi, nihilominus tamen illud esse ipsum formaliter constituitur ens actu, & distinguitur illud ab ente in potentia: ergo ex vi illius vere & absolute dicitur res esse: sicut accidens ex vi sui esse dicitur esse ens actu, & absolute esse, quāvis illud esse requirit inhaerentiam in subiecto, ita ut sine illa naturaliter esse non possit.

Secundo argumentor tam simpliciter quam ad hominem: nam huic esse actualis essentia conueniunt omnia quæ tribui solent existentia: imo & illa omnia, propter quæ authores primæ & secundæ essentia existimant, existentiam distingui ex natura rei ab essentia, ergo est verum esse existentia. Antecedens probatur, nam primo hoc esse essentia actualis non est æternum sed temporale, nam vs supra ostensum est, creaturæ nullum esse reale ab æterno habuerunt, sed esse essentia prout distinguitur ab esse existentia dicitur esse æternum, quod non potest esse verum nisi de illo esse potenciali: ergo esse actualis sicut temporale est, ita etiam est vera existentia. Deinde, hoc esse conuenit creaturæ contingenter seu non necessario, quandoquidem & priusquam fieret illud non habuit, & potest, posteaquam illud habet, illo priuari: sed istæ sunt conditiones existentia, propter quas maxime censetur distingui ab essentia, nam essentia dicitur non conuenire rei contingenter, sed necessario, & inseparabiliter: ergo hoc esse actualis essentia habet conditiones omnes existentia. Dices, si hæc ratio efficax, non solum concludit, quod hoc esse sit existentia, sed etiam quod sit distinctum ab essentia: Responderetur, in opinione aliorum ita concludi, tamen iuxta nostram sententiam, potius concludi, non recte probari illis rationibus existentiam distingui ex natura rei ab essentia, de quo plura inferius. Vnde ulterius huic esse actualis essentia conuenit, ut conferatur creaturæ per efficientiam creatoris, sed per efficientiam proxime confertur esse existentia: in hoc ergo etiam conuenit hoc esse cum existentia. Denique nulla potest excogitari conditio necessaria ad esse existentia, quæ non conueniat huic esse. Nisi forte aliquis petendo principium, dicat, vnam ex conditionibus requisitis ad existentiam esse, ut distinguatur ex natura rei ab actuali essentia, quod sane absurdum diceretur: nunc enim inquirimus condiciones, quibus cognoscere possumus, quid existentia sit, & cur sit ab essentia distinguenda. Eset ergo voluntaria petitio principii, inter condiciones necessarias ad esse existentia ponere huiusmodi distinctionem. Eo vel maxime, quod distinctio cum sit negatio vel relatio quædam non est conditio per se requisita ad esse rei, sed est quid resultans ex tali esse rei. Non est ergo distinctio ponenda inter condiciones necessarias ad esse rei, siue essentia, siue existentia: in reliquis autem nulla fingi potest conditio, quæ constituat, esse reale in esse existentia, quæ non reperiatur in esse actualis essentia. Est ergo hoc verum esse existentia.

Tertio declaratur hoc ipsum ex propria ratione existentia, nam esse existentia nihil aliud est, quam illud esse, quo formaliter, & immediate entitas aliqua constituitur extra causas suas, & definit esse nihil, ac incipit esse aliquid: sed huiusmodi est hoc esse, quo formaliter & immediate constituitur res in actualitate essentia: ergo est verum esse existentia. Maior videtur esse per se nota ex ipsius termini significatione, & communi omnium conceptione. Item ex immediata & formali oppositione supra declarata inter ens actu, & ens in potentia, nam ens actu idem est quod existens, alioquin dari posset me-

dium inter ens possibile & ens existens, quod tamen inintelligibile est: ergo illud esse, quo formaliter constituitur ens actu in se & extra causas, est etiam esse quo constituitur existens: ergo illud esse est verum esse existentia. Item quia huiusmodi esse, si per possibile vel impossibile intelligatur, manere absque quolibet alio esse distincto, est sufficiens ad distinguendum entitatem actualem à possibili: & consequenter ad constituendam illam in nouo ac temporali statu, quem ab æterno non habet, & ad terminandam actionem agentis, seu ad fundandam habitudinem & dependentiam realem à causa efficiente: ergo huiusmodi esse quo res formaliter constituitur actu extra causas, est existentia. Minor autem propositio scilicet, quod illud esse, quo intrinsece & immediate essentia possibilis intelligitur fieri essentia actualis, constituat essentiam extra causas, seu extra nihil, ferè est per se nota ex terminis, quia per illud esse est aliquid in actu. Est etiam demonstrata ex principiis positis, quia ostensum est, per hoc esse formaliter constitui essentiam extra possibilitatem quā ab æterno habeat nostro modo concipiendi: nam eaduci ut sic dicam à possibilitate, & extra causas constitui, idem sunt.

Nec refert, si quis dicat, hoc esse actualis essentia pendere ab alio esse distincto, quod ab aliis appellatur actualis existentia, tum quia, licet admittamus hanc dependentiam, illa esse non potest in genere causæ vel termini formalis intrinsece constituentis essentiam in ratione essentia actualis, nos autem locuti sumus de esse sic formaliter & intrinsece constituyente actualitatem essentia, & de illo ostendimus habere veram rationem existentia. Assumptum probatum est à nobis, quia ostendimus, illud esse, quo essentia in actualitate essentia constituitur, non posse esse ex natura rei distinctum ab ipsa: si ergo illud aliud esse, quod ab aliis vocatur existentia, est distinctum ex natura rei ab actualitate essentia, non potest illam formaliter constituere in tali actualitate: si ergo aliqua est dependentia actualis essentia à tali existentia, non erit ut ab intrinseco constitutiuo formalis, sed ut ab alia causa vel conditione necessaria. Præterea quia, si hæc ratio attente ponderetur, probat, nullam dari existentiam ita distinctam ab esse actualis essentia, & si fortasse datur aliqua conditio vel terminus aut modus necessarius, ut talis essentia actualis existat, illam non esse nec vocari posse existentiam, sed subsistentiam, vel inhaerentiam, nisi tota hæc controuersia ad questionem de nomine reuocetur. Quia vero magna ex parte hinc pendet intelligentia totius huius questionis, directe & ex professo declarandum hoc est & probandum in sequenti sectione.

SECTIO V.

Utrum præter esse reale actualis essentia sit aliud esse necessarium, quo res formaliter & actualiter existat.

Declaratur munus existentia.

Certum est apud omnes, existentiam esse id, quo formaliter & intrinsece res est actu existens, quamquam enim existentia non sit proprie & in rigore causa formalis, sicut neque subsistentia aut personalitas: est tamen intrinsecum & formale constitutiuum sui constituti, sicut personalitas est intrinsecum & formale constitutiuum personæ: siue hoc sit per compositionem siue absque illa, nam constitutiuo latius patet quàm compositio, ut Theologi latius tradunt i. part. quæstio. 40. seu in i. distinct. 26. & 33. hoc autem constitutiuum per existentiam,

VII.
Occurrit obiectum.

I.

VI.

ut vno verbo significetur, quod omnes admittant, nihil aliud est quam existens ut sic, quamquam sub hac voce eque obscurum maneat quid illud sit nisi amplius conceptus seu ratio existentis ut sic declaratur. Quidquid vero illud sit, certum tamen est, existens ut sic per solam existentiam formaliter constitui: & in hoc genere quasi formalis causæ ab illa sola pendere hoc tamen non excludit quin aliis modis, vel in aliis generibus causarum pendeat res existens ab aliis rebus in sua actuali existentia quod est attente considerandum, quia aliqui Thomistæ videntur hoc aut ignorasse, aut dissimulasse, ut in argumentis primæ opinionis tactum est, & in eorum solutionibus videbimus. Est autem id evidens etiam in eorum sententia, nam si existens a & essentia sunt ex natura rei distinctæ, & ex eis componitur ens existens tanquam ex actu & potentia, necesse est ut illud compositum in ratione entis existentis intrinsece pendeat tam ab entitate essentia quam ab entitate existentia, licet ab hac formaliter, ab illa vero materialiter: imo necesse est, ipsam entitatem existentiam pendere ab entitate essentia in genere causæ materialis, sicut è contrario essentia pendet ab existentia in genere formalis.

II.

Rursus in omni opinione necesse est ut existentia rei creatæ pendeat ab existentia alicuius rei, saltem in genere causæ efficientis. Quod si res creata existens imperfecta sit, vel incompleta in genere entis, necesse est, ut tota entitas actualis, & ipsa etiam existentia talis rei, pendeat ab alio, vel tanquam à subiecto, vel tanquam à sustentante, vel tanquam ab vnione cum alio, vel tanquam ab ultimo termino completæ entitatis. Probatur inductione, quæ fieri potest variis exemplis, iuxta varias sententias: sic enim humanitas Christi, & existentia creata eius pendet à Verbo ut à sustentante, & ab Incarnatione tanquam ab vnione, qua coniungitur Verbo: sicut etiam humanitas Petri, & existentia eius pendet à substantia tanquam ab ultimo termino complente substantiam: sicut etiam linea quantumvis concipitur actu existens dici potest pendere à puncto tanquam à termino suo. Vnum vero exemplum est fere extra omnem controuersiam: nam forma accidentalis secum affert suam existentiam, quæ existentia naturaliter pendet à subiecto ut à causa materiali, & ab vnione seu inhaerentia in subiecto à modo, quo mediante, sustentatur à subiecto (& quod certius est) forma substantialis materialis, secum affert suam existentiam, quæ naturaliter pendet à materia ut à causa materiali. Ratio vero generalis est, quia omne ens, quod in suo ordine imperfectum & incompletum est, potest pendere ab alio ente, vel ut à causa intrinseca, vel ut ab extrinseca, prout naturæ eius fuerit accommodata: hoc enim nullam repugnantiam inuoluit: & alioqui consentaneum est imperfectioni talis entis. Quod si in entitate essentia actualis hoc facile admittitur, & sine controuersia non est, cur in entitate existentia negetur, cum illa etiam imperfecta, & imbecillis ad se sustentandum esse possit, ut euidenter constat in omni existentia accidentis.

Punctus controuersie.

III.

Ex his ergo recte concluditur, essentiam actuali ut sic, etiam in suo intrinseco & formali esse includat esse existentia, ut probatum est, nihilominus posse naturaliter indigere aliquo ulteriori termino, vel modo, aut vnione, ut in rerum natura existat, vel simpliciter, vel connaturali modo, ut euidenter declarat, & confirmat discursus factus, & exempla ac rationes in eo adductæ. Hinc ergo nata est questio proposita, dicunt enim aliqui, etiam si essentia per suum esse reale essentia sit verum actuale ens, nihilominus indigere alia ulteriori actu

litate distincta ut esse possit, & hanc vocant existentiam.

Resolutio.

Dicendum tamen est, essentiam realem, & actuali esse quidem naturaliter postulare modum subsistendi, vel inhaerendi, ut sit: hunc tamen modum seu terminum ulteriorem non esse existentiam ipsius essentia, nec posse præter hos modos aut terminos excogitari alium, qui & sit distinctus ex natura rei ab essentia actuali, & sit vera existentia eius. Probatur facile discurrendo per singulas essentias & modos earum. Et incipiendo à clarioribus, forma accidentalis præter entitatem actualem sibi essentiali, includit actualem vnionem seu inhaerentiam ad subiectum, quam esse ex natura rei distinctam ab entitate formæ accidentalis facta declarauit mysterium Eucharistia, in quo separata est & destructa actualis inhaerentia, conseruata entitate accidentis. Sicut etiam idem mysterium ostendit eandem actualem inhaerentiam esse extra essentiam accidentis. Hæc autem inhaerentia non est esse existentia accidentis: quis enim hoc vnquam dixit? Nam in sacramento altaris non creatur nouum esse existentia, quo accidentia consecrata existant, ut omnes fere Theologi docent; retinent ergo accidentia consecrata existentiam, quam habebant in pane, & non retinent inhaerentiam: non est ergo inhaerentia existentia accidentis, sed modus quidam illius, quo median te illa existentia naturaliter pendet & conseruatur à subiecto, quam dependenti Deus supplet in accidentis separato. Idemque est proportione seruata in forma materiali respectu materia, & in materia respectu formæ, ut latius dicemus inferius.

Substantialis autem natura, quæ per se existit præter actualem entitatem essentia includit vltimum quidam terminum, quo positue subsistit ut infra suo loco dicemus contra Scotum & alios. Quem terminum nunc etiam supponimus ex natura rei esse distinctum ab entitate actuali totius nature, seu essentia substantialis. Hunc item terminum negamus esse existentiam, sed substantiam naturæ seu suppositum. Et quæuis fortasse, qui ita loquuntur ut illum terminum seu substantiam, existentiam naturæ seu suppositum vocent, possint tantum in modo loquendi à nobis discrepare, tamen etiam potest esse realis differentia, & si sit tantum in voce, non recte loquuntur. Etiam si substantiam ipsam existentiam vocent, quia res vera putant, essentiam substantialem primo ac formaliter constitui in esse entis in actu, & distinguere ab ente possibili per substantiam ipsam ut sic, est plane falsum, ut etiam Thomistæ frequentius sentiunt, & infra tractando de substantia videbimus. Et ex hæcenus dictis conuinci potest. Ostendimus enim, illud esse, quo primo ac formaliter constituitur essentia intra latitudinem entis in actu, & distinguitur ab essentia possibili, non posse esse aliquid ex natura rei distinctum ab entitate actuali essentia: non potest ergo hic esse effectus formalis substantia, cum supponamus, hanc ex natura rei esse distinctam. Præterea sicut hic modus est distinctus ab entitate essentia, ita potest entitas essentia conseruari destructo tali modo, & tunc retinet totum illud esse intrinsecum, quo constituitur in tali actualitate seu entitate actuali: ergo non constituitur formaliter & intrinsece in ea actualitate per substantiam. Antecedens supponitur ex mysterio Incarnationis & ex his quæ dicemus infra de natura & substantia. Consequentia vero probatur primo, quia idem numero constitutum non potest conseruari destructo intrinseco & formali constitutiuo, sicut non potest manere eadem persona ablata personalitate, etiam si maneat eadem natura. Secundo à simili, nam recte probamus formale constitutum accidentis in ratione entis in actu non

ita non esse inhærentiam, quia ablata inhærentia, conseruatur idem numero accidens in ratione entis in actu: idem ergo est in presenti. Igitur in hoc sensu non potest verè dici modus subsistendi, esse ipsum esse existentia naturæ substantialis.

Alio vero sensu posset quis ita loqui, nimirum, quia entitas actualis essentia substantialis non potest in rerum natura existere sine tali modo: & quod propter hanc causam illud esse, quo essentia intrinsece constituitur ens actu, non vocetur esse existentia, sed essentia tantum, quia per se non sufficit ad constituendam rem existentem, sufficit tamen ad constituendam essentiam rei, terminus autem seu modus subsistentia vocetur esse existentia, quia complet entitatem rei, & illo posito, sufficit vt res existat. Et hic quidem dicendi modus solum est diuersus à nostra sententia in vsu terminorum: nos enim hoc præcipue contendimus, & in hoc totam rem sitam esse existimamus, quod in entibus creatis, præter actualem entitatem essentia, & modum existendi per se vel in alio, non fingatur aliud esse existentia distinctum ex natura rei ab entitate actuali essentia, & à modo per se existendi vel inhærendi alteri: quod iam nobis concedit illa sententia illo modo explicata. Dispicet tamen valde ille modus loquendi. Primo propter abusum terminorum, quia per esse existentia nemo intelligit omne id, sine quo actualis rei idēitas conseruari nō potest, sed quod formaliter huiusmodi entitas in ratione entis in actu, & extra suas causas constituitur: ergo licet actualis entitas essetia substantialis non possit esse sine subsistentia, si per illā forma liter non habet quod sit extra causas, non potest dici quod per illam existat: & consequēter neque illa potest existentia appellari.

Secundo, quia aliās subiectum accidētis dicēdum esset existentia accidētis, quia sine illo non potest naturaliter existere. Imo materia posset appellari existentia forme pendens ab ipsa in esse, & forma materia. Et amplius, si consequenter ipsi loquantur, debent essentiam actualem appellare existentiam suā subsistentia, quia subsistentia nō potest existere sine natura quam terminat, & à qua pendet. Si ergo hæc omnia neganda sunt, solum quia illa dependentia in existendo non est vt à formali constitutiuo entitatis actualis, eadem ratione negandum est, subsistentiam esse existentiam illius naturæ, quam terminat.

Tertio, quia saltem supernaturaliter conseruatur natura existens ablata propria subsistentia, vt patet in mysterio incarnationis. Dices, conseruari quidem sine propria, non tamen aliqua alia existentia, quæ vicem propriæ suppleat: quæ poterit etiam appellari existentia naturæ. Sed contra hoc est: tum quod adhuc est sub controversia, an possit creata natura conseruari sine illa subsistentia tam propria, quam aliena: & Caietanus cum aliis tenet, posse: & est probabile vt postea videbimus, tum etiam quia, quamuis ablata propria subsistentia, alia subsistatur loco illius, semper natura manet eadem numero in ratione talis entitatis existentis, quod esse non posset, si formaliter existeret per subsistentiam: quia variatio formali constitutiuo necesse est constitutum variari.

Quarto, quia subsistentia ita se habet ad naturam substantialem, sicut inhærentia ad naturam accidētalem: nam per se & in alio cum proportione sumpta opponuntur inter se, & versantur suo modo circa idem diuisiu: vnde sicut actualis inhærentia est modus existentia naturæ, ita actualis perfectas, quæ est propria subsistentia, est modus naturæ existentis: non potest ergo recte appellari existentia eius. Nec video qua ratione moueantur, qui sic loquuntur, nisi vt verbis saltem defendant, existentiam distingui ex natura rei ab essentia, cum in re solum de subsistentia ita sentiant.

*Affertio præcipue intentæ per sua-
detur.*

Supere est vt probemus alteram partē à nobis præci-
piuē intentam, scilicet, præter actualem entitatem
essentia & illud esse quod in ea constituitur, quodque
ab ipsa in re non distinguitur, & præter modum sub-
sistentia, vel inhærentia, non dari aliud esse existen-
tia ex natura rei distinctum ab his. Sufficiens autem
probatio huius veritatis esse videtur, quia omnis a-
lia entitas, vel modus realis, est superfluum & sine pro-
batione confectus: cur ergo est multiplicandus? An-
tecedens declaratur, quia rationes quæ afferuntur
ad probandam huiusmodi existentiam distinctam,
vel probant solum de subsistentia in natura substan-
tiali, & inhærentia inaccidentali, vel sunt omnino
inefficaces, quia supponunt nescio quod esse essen-
tia æternum creaturæ, quod re vera nullum est. Qua-
propter illæ rationes æque probarent, esse essentia æ-
ctuale & temporaneum distingui ex natura rei ab es-
sentia creaturæ, quod nullus asserere potest, qui res,
quæ his verbis significantur, mediocriter concipiat.

Et hinc satis etiam constat, huiusmodi entitatem
vel modum esse superfluum. Primo quidem, quia si
esset aliqua eius necessitas vel utilitas, posset aliqua
probabili ratione declarari actuaderi. Deinde, quis
quæso est formalis effectus talis entitatis seu modi,
propter quem natura sua à Deo tribuatur? Non e-
nim esse potest, vt essentia fiat ens actuale, & extra
causas suas constitutur: hoc enim formaliter habet
per esse essentia actuale, vt saepe probauimus. Ne-
que etiam vt entitas essentia actu sit per se, vel in a-
lio: nā hos modos essendi habet per subsistentiam vel
inhærentiam: quid ergo confert alia existentia? Di-
ces, confert existere seu constituit formaliter essen-
tiam non in ratione essentia, sed in ratione existen-
tis. Sed hæc est petitio principii, aut idem per idem
declarare: hoc enim est quod inquirimus, quia ad-
dit existere vltra esse actuale extra causas, commu-
nicatum per effectiōnem causæ efficientis, quo vere
constituitur essentia in ratione entis in actu, cum
supponamus non esse sermonem de subsistentia, vel
inhærentia: & similiter inquirimus, quid addat
existens supra ens actu extra causas, supposito quod
non addit esse subsistens, vel inhærens. Quia ergo
nulla ratio realis distincta à prædictis concipi potest,
concludimus, ens actu existens eandem rem & ra-
tionem formalem significare: ideoque fingi non
posse esse existentia, distinctum ab illo esse, quo vn-
quæque res in actualitate suæ essentia constitui-
tur.

Atque hinc ulterius inferimus, huiusmodi entita-
tem existentia dicto modo distinctam non solum su-
perfluum esse, sed plane impossibilem. Primo qui-
dem, quia hæc entitas non ponitur vt à Deo extrinse-
cus addita ad maiorem aliquam rerum perfectio-
nem, sed vt connaturalis & debita ac omnino neces-
saria, vt res sit extra causas suas. Si ergo necessaria nō
est, non est etiam hoc modo possibilis, quia natura
non amat, neque postulat quod superfluum est. Se-
cundo & à priori, quia vbi effectus formalis nullus
est, vel non est possibilis, neque forma est possibilis:
hic autem nullus est effectus formalis, quem talis en-
titas dare possit. Quod patet facile ex dictis, quia ne-
que ens actu, neque esse tali modo, scilicet in se
vel in alio, prouenire potest formaliter à tali entita-
te: præter hos autem effectus formales non potest a-
lius excogitari conueniens enti creato, vt ens crea-
tum & existens est.

Et in hoc cernitur aperta differentia inter subsi-
stentiam & existentiam illam, quæ fingitur distin-
cta ab essentia actuali, nam de subsistentia facile de-
clarari potest effectus formalis propter quem est ne-
cessaria: non enim ponitur, vt constituat naturam
sub-

X.

XI.

XII.

XIII.

substantialem in ratione entis in actu, sed ut entitatem eius ita compleat, & terminet, & reddat illam ita in se & per se & existentem, & quali sibi sufficientem ad sustentandum intrinsece suum esse, ut reddatur incapax alienæ subsistentiæ, vel unionis ad illam ut per eam in suo esse sustentetur: sicut è contrario in forma accidentali facile etiam declaratur effectus quasi formalis, quem inherencia habet in essentia formæ accidentalis, qui non est illam constituere in ratione entis in actu, sed alicui vnire à quo subsistentur. At vero de existentia declarari non potest, quem effectum formalem habeat circa essentiam nisi constituere illam in ratione entis in actu, qui tamen effectus non potest formaliter & intrinsece esse ab existentia, quæ sit eptitas distincta ab ipso ente, seu essentia quæ in actu constituitur ut ostensum est, & iterum inferius probabitur, & ideo licet facile intelligatur modus ex natura rei distinctus ab essentia actuali, quia sit subsistentia vel inherencia, non tamè qui sit existentia, & tam à subsistentia vel inherencia, quam ab actuali essentia distinguatur.

Satisfit obiectioni contra dicta.

XIV. Sed obicit quidam, nam videtur totus hic discursus supponere, totam actualitatem essentia provenire formaliter ab existentia, quod tamen falsum est, quia intra latitudinem essentia inferior gradus est actualitas respectu superioris: & forma est actualitas respectu materiæ, non per existentiam, sed per entitatem essentia, quamvis existentia est conditio sine qua non, ut actus illam. Et declaratur amplius, nam aliud est hominem esse, aliud est hominem rationalem esse, vel animal esse. Primum habet ab existentia, secundum ab entitate essentia: & in utroque est sua actualitas proportionata.

XV. Ad obiectionem respondeo esse æquivocationem in voce actualitatis seu actus, potest enim sumi vel ut opponitur potentia obiecti, vel ut respicit potentiam receptivam: nos loquimur de actualitate in priori sensu, in quo verissimum est, omnem actualitatem entis intrinsece ac formaliter provenire ab esse existentia, quia ens actu formaliter idem est quod existens. Obiectio autem procedit in posteriori sensu: forma enim est actualitas materiæ, ut actus in illa receptus: differentia autem solum secundum rationem est actus generis, quia concipitur ac si in illo recipetur: inter gradus enim superiorem & inferiorem non potest esse habitudo realis actus & potentia, cum in re actualiter non distinguantur. Actualitas autem prior seu entitativa ita comparatur ad actum posteriorem seu formalem, ut interdum re ipsa distinguantur: interdum sola ratione: est enim actualitas illa transcendens, & participatur non solum ab actu formali, sed etiam à potentia receptiva, cuius entitativa actualitas realiter distinguitur actualitate formæ: in ipsa autem forma esse actum materiæ, solum aptitudinem, & esse tale ens actu sola ratione distinguuntur, quia vno conceptu explicatur propria habitudo ad potentiam receptivam, quæ non explicatur per alium. Atque ita non solum verum est, ens actu condistinctum enti in potentia constitui formaliter & intrinsece per esse existentia, sed etiam est verum omnem formalem actualitatem, vel potius actuationem ut sic dicam sicut provenit ab aliqua essentia actuali pariali, ita provenire ab aliqua existentia, nam forma non actuatur materiæ, nisi ut ipsa est talis actualis entitas, quod habet per suum esse existentia. Ad confirmationem respondetur, quod secundum rem idem est hominem esse, & hominem esse hominem, si in utraque propositione esse dicat actum, & non solum aptitudinem, aut veritatem propositionis. Et similiter re ipsa idem est hominem esse hominem, & esse rationalem, vel animal, &c. quia hæc omnia in

re idem sunt. Quapropter ab eadem actualitate & ab eadem re hæc omnia prædicata sumuntur, sive illa res vocetur essentia actualis, sive esse actuale eius, solum quæ per rationis præcisiones, & compositiones hæc omnia distinguuntur. Non est ergo in vnare nisi vnum esse, quo constituitur ens actu, & illud ipsum esse existentia.

SECTIO VI.

Qua distinctio possit inter essentiam & existentiam creatam internerire, aut intellegi.

Excluditur distinctio realis inter actualem essentiam & existentiam.

Sic quæ diximus, satis à nobis probata sunt, non est difficile ex eis colligere quid sit in proposita questione, & de opinionibus sectione primæ relatione sentiendum. Dicendum est enim primo, essentiam creatam in actu extra causas constitutam non distingui realiter ab existentia, ita ut vnde res seu entitates distinctæ. In hac conclusione suppono significationem terminorum, & distinctionem iam declaratam de essentia in potentia vel in actu. Suppono etiam, non esse sermonem de subsistentia vel inherencia: sed de proprio esse existentia, Probatur igitur potest conclusio sic exposita ex Aristotele, qui ubique ait Ens adiunctum rebus nihil eis addere, nam idem est ens homo quod homo, hoc autem cum eadem proportionem verum est, de re in potentia & in actu, ens ergo actu, quod est proprie ens, idemque quod existens, nihil addit rei, seu essentia & actuali existentia Aristotelis, qui ita loquitur 4. Metaph. cap. 2. lib. 5. cap. 7. lib. 10. cap. 4. Quam imitatur Averroes eisdem locis, reprehendens Avicennam.

Sed præcipue demonstratur ratione, quia talis entitas addita actuali essentia, nec potest illi formaliter conferre primam (ut ita dicam) actualitatem seu primam rationem entis in actu, quæ separatur & distinguitur ab ente in potentia: neque etiam potest esse, necessaria sub aliqua ratione causa, proprie vel reductivè, ut essentia habeat suam entitatem actualem essentia: ergo nulla ratione fingi potest talis entitas distincta. Consequentia est evidens à sufficienti partium enumeratione, quia neque hactenus excogitatum est, nec excogitari certe potest aliud munus talis entitatis. Primum autem membrum partitionis positæ, & admittitur ab omnibus authoribus, etiam ab illis, qui existentiam ab essentia realiter distinguunt: & est plane evidens ex ipsa fere terminorum declaratione iam satis tradita in suppositionibus positis: repugnat enim, entitatem constitui in esse entitatis per aliquid à se condistinctum.

Quod amplius in hunc modum demonstro, nam omnis forma, realiter distincta à potentia, quam adduat, componit cum illa vnum compositum. Vnde talis actus potest dici causa formalis, vel respectu compositi, vel respectu potentia seu alterius quasi partem componentis, si absque tali actu vel forma esse non possit. Respectu igitur compositi optime & verissimè dicitur talis actus formaliter & intrinsece constituere illud, non tamen potest omnino condistinctui ab illo, sed necessario includitur in illo, & distinguitur ut pars à toto, quia talis actus non potest esse tota entitas compositi, quod necessario includit aliam partem, seu aliud componens. At vero si compararetur actus ad aliam rem vel potentiam cuius est actus, non potest intrinsece, & formaliter constitui propriam entitatem eius, quia illa entitas

non est composita, sed simplex: alioqui non esset altera pars componens, sed totum compositum, quod in reali compositione ex rebus distinctis prorsus repugnat. Item alioqui constaret illa entitas, seu pars quæ incipit actum, ex illo actu & aliqua alia re, de qua rursus inquiram, an constitutur intrinsece & formaliter per illum actum: nam si hoc affirmetur, procedemus ulterius in infinitum: si vero negetur, concluditur intentum, nimirum, potentiam proprie componentem cum actu realiter distincto, non posse intrinsece & formaliter constitui per ipsummet actum cum quo componit. Atque ita cum sit ultima resolutio ad prima seu simplicissima componentia, necessesse est, ut illa entitas quæ ad alteram comparatur ut potentia, non constitutur intrinsece & formaliter in sua entitate per alteram, quæ est actus, licet fortasse illum postulet ut sit, sicut materia postulat formam. Sic ergo philosophandum esset de entitate essentiae, & entitate existentiae, si essent distinctæ: componerent enim unum, verbi gratia hoc existens, respectu cuius existentia se haberet ut actus intrinsecus & formalis, tamen respectu entitatis essentiae nullo modo posset intrinsece illam constituere aut componere, quia una ab alia distingueretur, ut entitas simplex ab entitate simplici. Nec dici potest, quod entitas essentia sit concepta & distincta non sit actualis, quia alias non componeret realiter, quia entitas in potentia obiectiva non facit realem compositionem cum actu. Sic ergo aperte constat, entitatem existentiae distinctam ab entitate essentiae non posse requiri ut intrinsece constituat ipsam entitatem essentiae in sua propria aqualitate.

Alterum autem membrum, scilicet, talem entitatem distinctam non requiri in aliquo alio genere causæ, ut ipsa entitas essentiae possit esse in rerum natura, satis (ut existimo) probatum est in superioribus, cum ostendimus, præter esse essentiae actualis, & modum subsistentiae, vel inhaerentiae, nullam esse necessitatem alterius existentiae. Vel certe ostendatur nobis aut declaratur, quæ sit ista causalitas, & ad quod genus reuocetur. Dicunt aliqui illam entitatem esse conditionem necessariam, sine qua entitas essentiae in rerum natura permanere non possit. Sed in primis hæc responsio, quæ facile dicitur, non solum in hac, sed etiam in aliis multis quæstionibus, non est admittenda, nisi & sufficiens ratio necessitatis reddatur, & modus vel causalitas talis conditionis declaratur: alioqui posset aliquis plures condiciones huiusmodi ad effectum aliquem gratias postulare, eo quod non possit maior ratio de una quam de pluribus tribui. Cum ergo in superioribus ostensum sit, nullam esse utilitatem, nedum necessitatem, ob quam hæc entitas multiplicetur, gratis dicitur esse conditionem necessariam: & quia facilitate dicitur, reiici debet. Adde ulterius ex superioribus dictis, quod licet illa entitas esset conditio necessaria, non posset propterea applicari proprium esse existentiae ipsius essentiae actualis, quia non constitueret illam in ratione entis in actu. Alioqui omnis alia conditio, aut res, sine qua non posset in rerum natura permanere ipsa essentia, dicenda esset existentia eius, quia non est maior ratio de hac quam de cæteris. Ad hæc, est illa entitas sit conditio necessaria ex natura rei, cum non sit causa formalis actualis entitatis essentiae, cur non poterit saltem de potentia absoluta permanere & conservari in rerum natura entitas essentiae in actualitate sua, ita ut sit vere ens actu, ubique illa entitate vel conditione necessaria, quam vocant existentiam? seclusa enim causalitate formali extrinseca, nulla implicatio asserri potest. Quod si hoc potest facere Deus, ergo tunc actualis entitas essentiae habet proprium & intrinsecum esse actuale, quo est in rerum natura, & extra causas suas. Quid autem aliud est existere quam ita esse? Illa ergo alia entitas non est simpliciter ne-

Tom. II. Metaph. f.

cessaria ad existendum: ergo re vera non est existentia.

Dici verò tandem potest, duplicem esse respectum causæ formalis: unus est ad compositum quod constituitur, & hoc modo esse verum, entitatem existentiae non esse causam formalem entitatis actualis essentiae: & hæc potest dici causa formalis intrinseca, quia intrinsece componit suum effectum. Habet autem alium respectum causa formalis ad subiectum quod informat, quia, si informando vel actuando illud cõfert ad esse eius, recte dici potest formalis causa illius, & ad hunc modum in rebus naturalibus forma non tantum est causa compositi, sed etiam materialis. Atque eodem modo dici potest entitas existentiae esse causa formalis entitatis essentiae, quia constituendo cum illa ens existens, actuat illam, & ita formaliter facit illam permanere in esse. Et reddi potest ratio proportionalis, quia sicut materia est pura potentia in ordine ad actum formalem, ita essentia creaturæ est pura potentia in ordine ad existendum, & ideo sicut materia requirit formam ut sit, quamvis non componat illam, sed cum illa, ita essentia requirit entitatem existentiae ut sit, quamvis non componat illam, sed cum illa.

Atque hic modus respondendi & declarandi hanc sententiam est minus improbabilis quam cæteri. Sed re vera habet easdem difficultates, & nullam sufficientem rationem reddere potest, cur sit necessarius ille actus formalis, si necessarius non est ut intrinsece constituat ens actu & extra causas. Itaque facile admittimus illam distinctionem causæ formalis in bono sensu, iuxta superius dicta de causis. Verissimum etiam est existentiam non posse esse causam formalem intrinsece constituentem actualem entitatem essentiae. Hinc tamen concludimus, nullum posse assignari constitutum, propter quod talis entitas necessaria sit: & consequenter inferimus, non posse esse necessariam ut actum formalem, quasi aduenientem essentiae & componentem cum illa quidpiam aliud. Prior illatio probata est in superioribus, nam constitutum intrinsece per existentiam non posset esse nisi existens: existens autem & ens actu, id est, non in potentia idem omnino sunt. Si ergo illa entitas non est necessaria ad constituendum intrinsece ens actu, non est etiam necessaria ad constituendum intrinsece ens existens: nullum ergo proximum constitutum assignari potest, propter quod necessaria sit. Atque hinc etiam patet posterior illatio, nam forma per se primo est propter compositum & hinc consequenter esse potest necessaria propter alteram partem componentem, si illa talis sit ut extra compositum esse non possit. Si ergo nullum est compositum propter quod formalis actus distinctus necessarius sit, non potest esse necessarius propter alteram partem componentem.

Præterea hinc constat, falsum assumi in proportionem assumpta in superiori ratione, nam licet essentia creaturæ priusquam fiat, dici possit esse in pura potentia obiectiva ex parte sui, tamen essentia illa ut iam est actualis entitas per effectum suæ causæ, non est in se & ex parte sua pure potentia in ordine ad esse, sed intrinsece, & omnino identice habet aliquid esse reale, & actuale, quod esse est vera existentia, cum constituat formaliter & intrinsece entitatem extra suam causam, quæ omnia in superioribus probata sunt: ergo sine ullo fundamento dicitur, illam entitatem pendere ab alio actu formali & distincto ut sit. Maxime quia rationes, quibus probari solet necessitas existentiae distinctæ, omnes fundantur in hoc quod esse actu non est de essentia creaturæ, cum possit illa essentia intelligi in sola potentia obiectiva ex parte eius, & effectiva ex parte creatoris: ergo, si iam supponitur aliquid esse actuale & entitarium, quo illa essentia est extra potentiam obiectivam, nulla superest ratio ob quam alius a-

O. Actus

V.

VI.

VII.

actus formalis requiratur distinctus à priori esse, cum etiam illud esse actuale non possit esse de essentia creaturæ. Cumque ipsamet entitas existentia possit esse interdum in potentia, interdum in actu, & consequenter etiam de illa necesse sit fateri, non esse de essentia eius actu existere, neque actu constituere rem existentem, quam rationem latius urgebimus soluendo argumenta, & alia in contrarium retorquendo.

VIII.

Præterea hic etiam habet locum ratio facta, quod saltem per divinam potentiam posset conservari actualis entitas essentis, sine illo ulteriori alio actu formali, quia licet Deus non possit supplere causam formalem intrinsece componentem, potest tamen supplere dependentiam vnius partis componentis ab altera, etiam si illa actus formalis sit. Sicut licet non possit supplere causam materialem ut intrinsece componentem, potest tamen supplere dependentiam formæ vel accidentis à causa materiali, ut latius in superioribus dictum est. Si autem Deus conferret essentiam actualem sine ulteriori actu existentia distinctæ, illa entitas sic conservata est vere existens, & consequenter, quicquid illi addi fingitur, non potest veram rationem existentia habere, & sine causa dicitur esse naturaliter necessarium ad formalem effectum existendi. Atque ad vim huius rationis, sola præcisio per nostros conceptus sufficit: nam hoc ipso quod intelligamus entitatem, essentia actualis, factam à Deo, etiam si non intelligamus illi esse additam aliam entitatem, sufficienter concipimus illam existentem, neque in hoc conceptu obiectivo aliquid falsum aut sibi repugnans includimus, hinc autem recte inferimus, nullam entitatem distinctam, & superadditam posse esse necessariam ad formalem effectum existendi, quia effectus formalis nec mente præscindi potest à causa formali. Quod si propter hunc formalem effectum constituendum illa entitas non est necessaria, nec vere appellari potest existentia, nec probabilis causa reddi, propter quam necessaria sit, ut conditio, vel causa posterior, & aliquo modo extrinseca.

Excluditur distinctio modalis inter essentiam actualem & existentiam.

IX.

Secundo dicendum est, existentiam non distinguere ab entitate actuali essentia tanquam modum ex natura rei distinctum ab illa. Hec conclusio sequitur, meo iudicio, euidenter ex præcedenti: & ideo existimo non loqui consequenter, qui priorem distinctionem negando, hanc admittunt in præsentia materia. Nam, licet in communi loquendo, hæc distinctio que minor est, possit intervenire, ubi prior, quæ maior est, non intercedit, tamen in præsentia, rationes quæ probant, existentiam non esse entitatem distinctam ab essentia actuali, simpliciter probant talem existentiam omnino esse, seu (quod idem est) præter actualem entitatem essentia nihil ultra posse formaliter requiri ad existendum ut sic, sed solum ad subsistendum vel inhærendum, aut aliquid simile. Quod facile constabit applicando omnes rationes factas: ostendimus enim illud esse reale, quo actualis essentia immediate ac intrinsece constituitur ens actu, non posse distinguere ex natura rei ab ipsa essentia prout est entitas in actu. Et præter rationes supra factas sect. 3. facile declaratur in hunc modum: nam distinctio ex natura rei positiva ex parte utriusque extremi non potest intercedere nisi inter duo extrema quorum vnum sit modus alterius, ita ut res ut præcisa à modo sit ens in actu positivum & reale, alioqui distinctio erit vel rationis, vel qualis esse potest inter ens & non ens: si ergo essentia, ut est ens actu, distingueretur ex natura rei ab illo esse, quo primo & intrinsece in

tali actualitate constituitur, tanquam res à modo suo, ipsa essentia præcise concepta & condita à modo suo, modo esset verum ens actu: ergo ut talis entitas esset, non posset intrinsece constitui in tali entitate actuali per illum modum, seu per esse distinctum, sed potius cum illo componeret tertium quoddam compositum. Nam ex his quæ ex natura rei distinguuntur tanquam ens & modus, sit vera compositio realis: ipsa vero extrema ex quibus sit reale compositum, & in quæ resolvitur, ita necessario comparantur, ut vnum non componat nec intrinsece constituat aliud, ut in principio superioris assertionis declaratum est: ergo non potest talis modus, ex natura rei distinctus, esse primum & intrinsecum esse reale constituens actualem entitatem ipsius essentia: ergo illud esse quo sic constituitur, quodcumque illud sit, non potest esse ex natura rei distinctum ab ipsa entitate essentia actuali.

Et confirmo, nam entitas essentia, in angelo v. g. præcise concepta absque villo modo reali ex natura rei distincto ab illa, adhuc concipitur ut actualis entitas: nam concipitur ut aliquid temporale & extrinsecum, & ut sufficiens ad componendum realiter cum alia re vel modo ei addito: quod non potest intelligi nisi in entitate reali: ergo essentia in sua entitate, non constituitur intrinsece per modum à se distinctum ex natura rei: alioqui posset in aliam entitatem & illum modum: & ita procederet in infinitum donec sistamus in simplici entitate actuali non composita ex re & modo distincto ex natura rei, & illam vocamus entitatem essentia. Quæ in angelo, de quo loquimur, est simplex entitas, & similiter in materia & forma, licet in his sit partialis in ordine essentia vel naturæ: & ideo ex eis componitur integra essentia rei materialis, quæ eadem proportionem & rationem non includit in sua entitate aliquid esse distinctum à se ipsa tota, seu à materia, forma, & unionearum simul sumptis.

Rursus ostendimus, hoc ipsum esse reale, quo essentia primo constituitur ens actu, esse verum esse essentia: ergo ex hac parte satis iam probatum est, tale esse existentia non distinguere ex natura rei ab essentia actuali. Addidimus vero ulterius, præter hoc esse existentia nullum aliud esse necessarium ut res existat, quia ipsum esse intrinsecum & entitativum sufficit, ei que solum addi potest modus vel subsistendi, vel inhærendi, & omnis alia entitas, vel modus realis inhiere solum ad existendum est prorsus constitutus. Atque ita relinquitur probatum, non solum dari existentiam, quæ sit entitas distincta ab entitate essentia, sed neque etiam quæ sit modus ex natura rei distinctus. Et confirmatur argumento supra etiam insinuat, quia si quid cogeret ad hanc distinctionem modalem, maxime quod essentia creaturæ posset existere & non existere: sed ille etiam modus, qui dicitur esse existentia distincta, potest actu esse, in sola potentia obiectiva: quod est posse existere & non existere: ergo etiam in illo modo erit distinctio ex natura rei inter ipsum & suum actuale esse, quod est impossibile, alias fieri idem argumentum de esse existentia illius modi, & sic procedetur in infinitum. Si ergo in ipsa existentia intelligi potest, quod interdu sit & interdum non sit, sine distinctione ex natura rei, cur non idem intelligi poterit in essentia actuali.

Scio, quosdam Thomistas negare, actum essendi quo essentia creata existit, esse suum esse. Sed non video, quo sensu possit esse verum, loquendo de suo esse, solum quoad identitatem, sed in distinctio- nem. nam, si non est suum esse: ergo habet esse à se distinctum, & tunc de illo oportebit inquirere, an sit suum esse. Nam si ita est, cur non idem dicitur de primo actu essendi? Si vero non est, proceditur ulterius in infinitum. Nisi fortasse dicant, actum essendi

fendi essentia creatæ neque esse suum esse, neque habere vllum esse, sed solum esse quo aliud est. Sed hoc potius est vocibus ludere, quam difficultatem solvere: nam licet existentia non dicatur esse vel existere tanquam suppositum quod propriissime est, tamen non est dubium, quin generalius loquendo, ita vere existat, sicut existunt accidentia, vel partes, & alia entia incompleta. Nam, si hæc existentia est ens ex natura rei distinctum ab essentia: ergo eo modo, quo est ens, habet esse, nam ens ab esse dictum est. Item tale ens ante creationem rerum, erat tantum in potentia: & post creatio est ens actu, ergo est extra causas seu in rerum natura: ergo necesse est, vt habeat esse proportionatum, vel vt sit suum esse. Deinde etiam si ita loquamur, existentiam scilicet non existere, sed esse quo essentia existit, in hoc ipso considerare licet differentiam positam, scilicet, quod interdum talis existentia actu constituit rem existentem, interdum solum in potentia obiectiva: vnde etiam licet argumentari non esse de essentia existentia actu constitutur rem existentem, quia in existentia in potentia concipitur totum id, quod est de essentia existentia creatæ, etiam si non concipitur actu exercere, seu esse actum existendi, aut constitutur rem existentem: & nihilominus non distinguitur ex natura rei existentia secundum suam rationem essentialem à se ipsa, vt exercet actu munus existentia: ita vt concipiatur distinctio inter duo membra, quæ sint aliquid actu: ergo idem est de essentia existente vel non existente. Atque hoc modo omnes rationes, quibus alij probare conantur distinctionem ex natura rei inter essentiam & existentiam creatam, plane enervantur, & infirmæ redduntur instatia seu exemplo existentia creatæ, vt ex dictis satis patet, & in solutionibus argumentorum sepius inculcabitur. Atque hinc concluditur aliorum responsio, dicentium existentiam non indigere alia existentia qua existat, nam, cum sit ratio existendi alteri, consequenter potest per seipsam existere. Sicut actio per seipsam fit, hoc ipso quod per illam fit terminus, & duratio motus seipsa durat, & quantitas seipsa extenditur. Sed hæc responsio procedit, ac si vis rationis factæ fundaretur in hoc, quod principium formale alicuius effectus nunquam posset per seipsum participare aliquo modo illum effectum, quod nos non dicimus, neque est in vniuersum verum, vt recte probat inductio facta. Non ergo in eo fundatur ratio, sed in eo, quod ex hoc, quod aliquid interdum fit, & interdum non fit, non potest colligi distinctio ex natura rei inter id quod existit, & quo existit. Quod si ex hoc principio non colligitur, nullum est aliud vnde colligi possit. In exemplis vero adductis vel non semper est distinctio ex natura rei inter quo & quod, vt fortasse inter durationem, & quod durat, vel si est, aliunde est colligenda: & nunquam est admittenda sine sufficenti indicio, vt supra tractatum.

Quo modo essentia & existentia distinguantur.

Deo tertio in creaturis existentiam & essentiam distinguere, aut tanquam ens in actu & in potentia, aut li vtraque actu sumatur, solum distinctione ratione cum aliquo fundamento in re, quæ distinctio satis erit vt absolute dicamus, non esse de essentia creaturæ actu existere. Ad intelligendam hanc distinctionem, & locutiones, quæ in illa fundantur, oportet supponere (id quod certissimum est) nullum ens præter Deum habere in se entitatem suam, prout vera entitas est. Quod addo, vt tollatur æquivocatio de entitate in potentia, quæ re vera non est entitas, sed nihil, & ex parte rei creabilis

Tom. II. Metaphys.

solum dicit non repugnantiam, vel potentiam logicam. Loquimur ergo de vera entitate actuali, siue sit entitas essentia siue existentia, nulla enim entitas extra Deum est nisi per efficientiam Dei. Quapropter nulla res extra Deum habet ex se entitatem suam, nam illud ex se, includit negationem habendi ab alio, id est, dicit talem naturam quæ absque alterius efficientia habet actualē entitatem, seu potius sit actualis entitas.

Atque hinc colligitur, quo sensu verissime dicatur, actu existere esse de essentia Dei, & non de essentia creaturæ. Quia nimirum, solus Deus ex vi suæ naturæ habet existere absque alterius efficientia: creatura vero ex vi suæ naturæ non habet actu existere absque efficientia alterius. In hoc tamen sensu, etiam non est de essentia creaturæ habere actualem entitatem essentia, quia ex sola vi suæ naturæ non habet talem actualitatem sine efficientia alterius: atque ita omne esse actuale, quo essentia in actu separatur ab essentia in potentia, dicitur non esse de essentia creaturæ, quia non conuenit creaturæ ex se sola, neque ipsa sibi sufficit vt habeat hoc esse, sed provenire debet ex efficientia alterius. Ex quo manifeste fit, vt ad veritatem huius locutionis non sit necessaria distinctio ex natura rei inter esse & rem cuius dicitur esse, sed sufficere vt illa res non habeat entitatem suam, vel potius, vt non sit, neque esse possit illa entitas, nisi ab alio fiat: quia per illam locutionem non significatur distinctio vnius ab alio, sed solum conditio, limitatio, & imperfectio talis entitatis, quæ non habet ex se necessitatem, vt sit id quod est, sed solum id habet ex influxu alterius.

Atque hinc ulterius fit, vt intellectus noster, qui potest præscindere ea, quæ in re non sunt separata, possit etiam creaturas concipere abstrahendo illas ab actuali existentia, quia, cum non necessario existant, non repugnat concipere earum naturas præscindendo ab efficientia, & consequenter ab actuali existentia. Dum autem sic abstrahuntur, etiam præscinduntur ab actuali entitate essentia, tum quia neque hanc habent sine efficientia, aut ex se, aut ex necessitate, tum etiam quia non potest actualis entitas ab existentia præscindi, vt supra probatum est. Ex hoc autem modo concipiendi nostro fit, vt in re sic concepta præscindendo ab actuali entitate aliquid consideretur tanquam omnino intrinsecum & necessarium, & quasi primum constitutum illius rei quæ tali conceptioni obicitur: & hoc vocamus essentia rei, quia sine illa nec concipi potest: & prædicata quæ inde sumuntur, dicuntur ei omnino necessario & essentialiter conuenire, quia sine illis neque esse, neque concipi potest, quamuis in re non semper conueniant, sed quando res existit. Atque ex opposita ratione, ipsum actu existere, seu esse actualem entitatem, negamus esse de essentia, quia præscindi potest à prædicto conceptu, & de facto potest non conuenire creaturæ prout tali conceptui obicitur. Quia omnia secus contingunt in Deo, quia, cum sit ens ex se necessarium, concipi non potest per modum entis potentialis, sed actualis tantum, & ideo actu esse vere dicitur de essentia eius, quia actu esse illi necessario conuenit, & in re ipsa, & in omni vero conceptu obiectivo diuinitatis.

Ex his ergo breuiter res fere tota explicata est, & ex eadem doctrina possunt singulæ partes assertionis positæ declarari & probari. Et in primis nullus est Theologorum, qui distinctionem rationis inter essentiam & existentiam non admittat, quamuis non omnes eodem modo illam explicant. Quidam dicunt existentiam dicere naturam indiuiduam, essentiam vero solum dicere naturam specificam ab indiuiduis præcisam, & ideo aiunt esse inter ea distinctionem rationis, qualis est inter speciem & indiuidua. Sed hi non attingunt, neque asequuntur sensum

XIV.

XV.

XVI.

Qualiter distinctio rationis inter essentiam & existentiam explicatur ab aliquibus.

sensum questionis. Est enim hæc questio diuersa ab illa de distinctione naturæ specificæ ab indiuiduo: nam essentia non tantum specifica, sed etiam indiuidua & singularis esse potest, sicut fuit in Christo essentia hominis, de qua inquitur, quo modo à sua existentia distinguatur, & similiter ipsa existentia potest in communi concipi, & singularis esse: alia enim est existentia Petri, & alia Pauli: non ergo magis dicitur existentia rem singularem quam essentia, neque distinguuntur essentia & existentia, tanquam commune & particulare: non est ergo eadem distinctio existentie ab essentia, quæ est indiuidui à natura specifica. Quanquam per modum exempli aut similitudinis possit illa distinctio deferri ad declarandum, quo modo distinctio rationis inter existentiam & essentiam possit sufficere, ut actu existere negetur esse de essentia creaturæ: nam similis distinctio rationis inter indiuiduum & speciem sufficit, ut sola ratio specifica dicatur esse tota essentia rei, & non indiuiduatio.

XVII.
Aliorum
expositio.

Alii dicunt, essentiam & existentiam creaturæ differre sola habitudine ad Deum, quia essentia ut sic non respicit Deum ut causam efficientem, sed ut exemplarem tantum: existentia vero addit existentie respectum ad Deum ut causam efficientem à qua participatur. Veruntamen hæc expositio, vel rem non declarat, vel multa includit falsa. Nam in primis, quod attinet ad esse essentia, vel loquitur de essentia actuali, seu quæ includat veram realitatem essentia, vel de essentia potenciali. Priori modo plusquam falsum esset dicere, essentiam creaturæ non esse à Deo, ut à causa efficiente, ut supra probatum est. Posteriori autem modo gratis dicitur, essentias creaturarum solum respicere Deum ut causam exemplarē, quia re vera essentia sic concepta nullam causam habent in actu, cum nihil actu sint: in potentia vero seu in actu primo & virtuali non solum habent causam exemplarem, sed etiam effectricem. Imo, seclusa causalitate, vel ordine, vel applicatione ad causandum, potius dicitur Deus habere rationes rerū possibilem, quam exemplaria: nam illæ solum indicant speculationem scientiam, hæc vero magis denotant practica habitudinem causæ. Rursus essentia creaturarum non ideo tales sunt, aut talem habent connectionem prædicatorum essentialium, quia respiciunt tales rationes vel exemplaria diuina, sed potius ideo Deus cognoscit unamquamque rem possibilem in tali essentia, & natura, quia talis est cognoscibilis & factibilis, & non aliās: ergo essentia hoc modo sumpta, licet in Deo habeat rationem vel exemplar, non dicitur essentia ab hac habitudine sola ad exemplar ut sic. Adde etiā existentiam creatam vel possibilem habere in Deo exemplar, quamuis non distinctam ab exemplari ipsius essentia. Nihil enim potest habere in Deo causam efficientem, quod non habeat exemplarem, quia Deus nihil operatur nisi ut intellectuale agens.

XVIII.

Præterea, quod spectat ad alteram partem de existentia, quam dicunt supra essentiam solum addere respectum ad Deum ut ad causam efficientem, aut sentiunt existentiam consistere in hoc respectu, aut secum asserre hunc respectum. Primum est plane falsum, quia existentia rei absolutæ non est respectus sed absolutum quid. Item, quia ille respectus ut actu sit in rerum natura, fundatur seu adhæret creaturæ existendi. Et quidem si intelligatur esse relatio realis prædicamentalis, supponit creaturam iam factam, & existentem. si autem sit sermo de habitudine transcendentali dependentiæ ad Deum, hæc non est existentia creaturæ, sed causalitas eius: unde non tantum ratione, sed ex natura rei distinguitur ab existentia creaturæ, ut ostensum est in disputat. 18. & infra Disputat. 48. iterum attingetur. Secundum autem est verum, scilicet, quod actualis existentia creaturæ secum habeat coniunctum hunc respectum ad

Deum, sed tamen eundem habet secum coniunctum essentia actualis, quæ talis esse non potest nisi per efficientiam Dei. non ergo recte distinguitur essentia ab existentia per hunc respectum. Et præterea si existentia habet coniunctum hunc respectum: ergo est quid distinctum ab ipso: de ipsa ergo existentia ut distincta à tali respectu, explicandum superest, quo modo distinguatur ratione ab essentia: imo illud obscurius est, quod Henricus ait, nec distinguere, nec sola ratione, sed intentione. Quid enim est distinguere intentionem nisi mentis conceptionem? Denique in illo respectu creaturæ ad Deum potest distinguere essentia ab existentia ut ratione distincta: & non per respectum, ut per se constat.

Alii distinguunt ratione esse existentia ab esse essentia, quia vnum concipitur per modum concreti, aliud per modum abstracti: ita sentit Lychetus in 2. d. 1. q. 2. ubi in primis ait de mente Scoti, esse existentia, & esse essentia idem esse, & omnino inseparabilia, quamquam Scotus ibi, §. Quantum ad ipsum articulum, non dicat esse idem, sed esse essentia nunquam separari realiter ab esse existentia. Tamen satis probabiliter hoc colligitur ex mente Scoti, nam cum ibi dicat, essentiam non esse separabilem ab existentia, & in 3. distinct. 6. ex professo doceat, non potuisse humanitatem Christi esse vel alium sine propria existentia, plane sentit non distinguere in re ipsa. Unde Lychetus supra in nota marginali, quæ est glossa eius, addit. *Esse essentia & existentia dicuntur unum & eandem realitatem, suntque idem realiter & formaliter: distinguuntur quæ sunt concretum, & abstractum, quæ tantum distinguuntur ratione.* Veruntamen in hac sententia obscurum manet, quomodo hic habeat locum distinctio concreti & abstracti. Nam si loquamur de essentia & existentia, ut his nominibus significantur, utraque concipitur per modum abstracti, sicut materia & forma, vel sicut actus & potentia: concretum autem erit ens creatum constans ex esse & essentia. Si vero loquamur sub his nominibus, *esse essentia & esse existentia*, utrumque habet eundem significandi modum, & subordinatur eidem modo concipiendi. Et interdum iuxta Philosophorum vsum hæc vox esse sumi solet in vi nominis abstracti pro ipso actu essendi, quam existentiam etiam vocant, quæ vox apud Latinos non reperitur: interdum vero sumitur in vi infinitiui, qui est proprius & latinus vltimus illius vocis, & sic non est proprie concretum neque abstractum, magis tamen accedit ad significationem concreti, quia significat effectum formalem ipsius actus essendi, ipsum vero actum solum ut exercentem illum effectum: sicut currere, sapere, & similia.

Hinc vero sumere posset aliquis occasionem dicendi essentiam & esse distinguere ratione, ut illa sit abstractum per modum formæ, hoc vero quasi concretum per modum effectus formalis exerciti: ens vero sit proprie concretum, quasi constitutum ex tali forma & effectui formali: sicut se habent cursum, currere & currens; sapientia, sapere & sapiens. Iuxta quem modum distinctionis, essentia est proprie abstractum, nam est quasi forma, cuius effectus formalis est esse: constitutum autem per eam & esse est ipsum ens, quæ constitutio non est per rei compositionem, sed per identitatem. Qui modus dicendi potest habere fundamentum in Augustino libro duodecimo de Ciuitate capite primo, dicente. *Sicut ab eo quod est sapere: vocatur sapientia, sic ab eo quod est esse, vocatur essentia.* Et lib. 2. de Morib. Manic. cap. 2. *Ipsa natura (inquit) nihil est aliud, quam id quod intelligitur in se genere aliquid esse.* Itaque ut nos iam nouo nomine ab eo quod est esse vocamus essentiam, quam plerumque etiam substantiam nominamus: ita veteres, qui hac nomenclaturam habebant, pro essentia naturam nominabant. Unde Calepinus citans Augustinum ait, vocem essentie à Philosophis usurpari pro ipso esse cuiusvis rei.

ita hanc autem verborum proprietatem, licet essentia, & esse seu existere distinguatur ratione praedicto modo, tamen essentia & existentia nec ratione distinguuntur inter se, sicut neque esse & existere inter se. Esse enim simpliciter & substantiue dictum, idem est quod existere, ut in superioribus dictum est, & ex communi usu ipsorum verborum constat: & quia exponi non potest diuersitas in rebus per illa verba significatis, & in conceptibus ultimis quibus subordinantur. Sic igitur etiam essentia & existentia idem erunt, solumque nominibus differunt: quia sicut a verbo *sum* & *esse* dicta est a Latinis essentia, quia per illam res est, seu quia est id quod aliquid est, ita a verbo *existo* & *existere* sumptum est a Philosophis nomen existentiae, quia res existit. Argue eadem ratione consequenter asserendum est, esse essentiam, & existentiam, si utrumque proprie sumatur pro vero Esse reali, non differre etiam ratione, sed tantum in nomine: quia ita inter se comparantur Esse essentiae, & existentiae, sicut essentia & existentia inter se. Et in hunc modum sensisse videtur de his vocibus & conceptibus Gabriel citato loco, ubi ait: *esse, ens, & essentia*, non differre secundum rem significatam, sed solum secundum modos Grammaticales, sicut verbum, participium, & nomen: & similiter, *esse* & *existere* idem significare, ideoque etiam *essentiam* & *existentiam* idem esse. Et eundem dicendi modum amplectuntur alii ex citatis authoribus, & est sane probabilis. Solum necesse est declarare nonnullam maiorem differentiam seu distinctionem rationis inter essentiam & existentiam prout his vocibus a multis Philosophis significantur, ratione cuius vere negatur existentia esse de essentia creaturae, quod de ipsa essentia negari non potest.

Addunt ergo alii, essentiam & existentiam in hoc differre, quod essentia non dicit rem extra causas, sed absolute: existentia vero dicit rem in se habentem esse & extra causas suas. Quem modum dicendi Fonfeca improbat, quia non declarat, quid sit rem esse extra causas: Nam vel hoc est referri ad causas: & hoc non est existere, ut contra Henricum probaturum est. Vel est accepisse esse a causis, & non amississe, & hoc quidem est, quasi praeuium ad esse, non est tamen proprie & formaliter ipsum esse. Vel denique est rem non esse solum obiectiue in intellectu, vel in potestate causarum, & hoc quidem declarat quid non sit, non tamen quid sit ipsa existentia, aut quo modo ab essentia distinguatur. Sed responderi potest, rem esse extra causas, nihil esse aliud, quam esse in se ens actu: dicitur autem extra causas, ut declaratur non habere a se illam entitatem actualem, sed ab alio. Difficilius quidem est in ea sententia, quod esse & non esse extra causas commune est essentiae & existentiae: nam & essentia extra causas est cum facta res est, sicut existentia; & existentia erat solum in potentia causa, & obiectiue in intellectu priusquam res fieret: ergo in hoc non potest constitui differentia inter essentiam & existentiam. Ad hoc tamen dicendum est iuxta distinctionem positam, aliud esse loqui de essentia & existentia iuxta proprietatem & rigorem harum vocum, aliud vero extendendo praedictas voces ad eandem seu finalem significationem. Hae enim vox existentia in rigore non significat existentiam (ut alunt) in actu signato, seu ut conceptam & in potentia tantum, ut etiam Capreolus loco citato indicat, sed significat illam solum in actu exercito, seu ut actualem: nihil enim repugnat hunc statum existentiae aliqua voce significari, & ad hunc finem videtur inuenta vox *existentia*. Vnde hoc ipso, quod res abstrahatur ab existendo in actu exercito, iam non concipitur existentia prout hac voce significatur. Et quia hic status seu hoc exercitum existendi, non est de conceptu essentiae creaturae, ut hac voce significatur, ideo

Tom. II. Metaphys.

recte dicitur existentiam addere essentiae actum essendi extra causas suas: hic tamen status in re non differt ab ipsa entitate actuali essentiae. Si vero nomen existentiae extendatur ad eam, quae est tantum in potentia seu obiectiue, fatendum est, differentiam positam non habere locum, sed proportionem seruata: idem omnino esse existentiam in potentia cum essentia in potentia, & existentiam in actu cum essentia in actu.

Iuxta hanc veram doctrinam & rationem distinguendi essentiam & existentiam, plane consequitur solum distinguere essentiam ab existentia in eo figure sumpta, tanquam ens in potentia ab ente in actu: atque ita non solum distinguere ratione, sed etiam realiter priuatiue, tanquam ens & non ens, quia ens in potentia, ut supra dixi, simpliciter est non ens. Consequens autem videtur falsum, quia nos distinguimus saltem ratione inter essentiam & existentiam, tanquam inter duo extrema positiua & realia. Dices concipi quidem illa extrema tanquam positiua & realia, non tamen ut actualia, sed abstrahendo in ea latitudine, in qua ens abstrahit ab ente in actu & in potentia. Sed contra hoc est, quia essentiam sub propria ratione essentiae non tantum ut potentialem, sed etiam ut actualem concipimus, & sic etiam illam ratione distinguimus ab existentia. Cum enim dicimus, rem habere in actu suam essentiam & suam existentiam non idem bis dicimus: non ergo sunt illae voces synonymae. ergo significata earum saltem ratione distinguuntur. Vnde in Christo supponimus esse duas essentias, & quaerimus an sint duae existentiae, & in humanitate sint duae essentiae partiales, scilicet anima & corpus, & controuersum est an sint duae existentiae: aliquid ergo addere oportet ad hanc distinctionem rationis declarandam.

Dicendum ergo est, eandem rem esse essentiam & existentiam: concipi autem sub ratione essentiae, quatenus ratione eius constituitur res sub tali genere & specie. Est enim essentia, ut supra disputation. 2. sectio. 4. declarauimus, id quo primo aliquid constituitur intra latitudinem entis realis, ut distinguatur ab ente ficto, & in vnoquoque particulari ente essentia eius dicitur id ratione cuius in tali gradu & ordine entium constituitur. Quomodo dixit Augustinus duodecimo, de Ciuitate capite secundo, *Author essentiarum omnium, alii dedit esse amplius, alii minus, atque ita naturas essentiarum gradibus ordinauit*. Atque hac ratione solet essentia quidditatis nomine significari, quia illa est quae per definitionem explicatur, vel aliqua descriptione per quam declaramus quidnam res sit cuiusque naturae. At vero haec eadem res concipitur sub ratione existentiae, quatenus est ratio essendi in rerum natura & extra causas. Nam quia essentia creaturae non hoc necessario habet ex vi sua ut sit actualis entitas, ideo quando recipit entitatem suam, concipimus aliquid esse in ipsa, quod sit illi formalis ratio essendi extra causas: & illud sub tali ratione appellamus existentiam, quod licet in re non sit aliud ab ipsa met entitate essentiae, sub diuersa tamen ratione & descriptione a nobis concipitur, quod ad distinctionem rationis sufficit. Huius autem distinctionis fundamentum est, quod res creatae de se non habent esse, & possunt interdum non esse. Ex hoc enim fit, ut essentiam creaturae nos concipiamus ut indifferentem ad esse vel non esse actu, quae indifferentia non est per modum abstractionis negatiuae, sed praecisiuae, & ideo quamuis ratio essentiae absolute concipiatur a nobis etiam in ente in potentia, tamen multo magis intelligimus reperire in ente in actu, licet in eo praescindamus totum id, quod necessario & essentialiter ei continetur, ab ipsa actualitate essendi: & hoc modo concipimus essentiam sub ratione essentiae ut potentiam: existentiam vero ut actum eius. Hac ergo ratione dicimus hanc distinctionem rationis habere in re aliquod fundamen-

XXII.

XXIII.

Authoris explicatio.

mentum, quod non est aliqua actualis distinctio, quæ in re intercedat, sed imperfectio creaturæ quæ hoc ipso quod ex se non habet esse, & aliud potest ab alio recipere, occasionem præbet huic nostræ conceptioni.

XXIV.

Et hinc etiam patet vltima conclusionis pars, nam in hac locutione nomine creaturæ non est intelligenda realis entitas actualis seu actu creata: nam, si cum hac reduplicatione vel compositione fiat sermo, re vera creatura essentialiter petit, actu existere ut sit creatura. Atque in hoc sensu, sicut albedo est de essentia albi ut album est, ita existentia est de essentia creaturæ ut res actu creata est: nam eque vel magis formaliter illam constituit, quam albedo album. Vnde sicut est inseparabilis albedo ab albo quin destruitur album, ita est inseparabilis existentia à creatura, quin destruitur creatura, & ideo non recte inferitur, si existentia sit de essentia creaturæ prædicto modo sumptæ, non posse creaturam privari existentia, quia solum sequitur non posse illa privari, quin destruitur & definat esse creatura, quod verissimum esse constat ex dictis, & ex dicendis amplius confirmabitur. Cauenda tamen est æquiuocatio in illa voce de essentia, nam ut in principio huius sectionis dicebam, interdum habere esse de essentia sua significat habere illud ex se, & non ab alio, quomodo nulla creatura, etiam si actu sit, habet esse de essentia sua: tamen nunc non ita loquimur, sed prout dicitur esse de essentia, id quod est primum, & formale constitutiuum rei: quomodo albedo est de essentia albi ut sic, quamuis non à se, sed ab alio illam habeat. Hoc ergo modo existentia vere dici potest de essentia creaturæ in actu constitutæ, seu creatæ, ut talis est. Cum autem negatur esse de essentia creaturæ actu existere, sumenda est creatura ut abstrahit seu præscindit à creatura creata & creabili, cuius essentia obiectiue concepta abstrahit ab actu ali quoque esse aut entitate, & hoc modo negatur esse de essentia eius actu existere, quia non clauditur in conceptu eius essentiali sic præciso. Ad quæ omnia sufficit distinctio rationis, vel realis negatiua, quæ sit inter essentiam potentialem & actuaalem.

SECTIO VII.

Quidnam existentia creatura sit.

I.
Aliquorum
sententia.

Xpofita distinctione, & intellectu quid sit essentia, declarabitur facile, quid proprie existentia sit, & huius rei expositio doctrinam traditam amplius confirmabit. Quidam ergo ita loquuntur, ut dicant, existentiam creaturæ esse accidens eius, ita loquitur Auicenna lib. 5. suæ Metaphysicæ ubi ait ens accidentaliter dici de creaturis, quia de formali significat esse, quod eis accidit, quem imitatur D. Thom. quolib. 2. art. 3. citans Comment. 5. Metaph. Quod aliqui ex his, qui opinantur existentiam esse rem vel modum ex natura rei ab essentia actuali distinctum, putant in omni proprietate verum esse, asserentes existentiam esse quoddam accidens pertinens ad certum prædicamentum, nimirum ad prædicamentum Quando vel Quætitatis. Quorum fundamentum est, quia duratio & existentia idem sunt: nam durare nihil aliud esse videtur quam existere: sed duratio est accidens rei quæ durat & proprie collocatur in prædicamento Quantitatis sub specie temporis, si duratio successiua sit, vel in prædicamento Quando, si sit alterius rationis.

II.
Relictum.

Hæc vero sententia ab omnibus fere Doctores reicitur: nam esse æque patet ac ipsum ens, cum ens ab esse dictum sit: unde sicut ens non pertinet ad certum genus, sed transcendit omnia prædicamenta, ita & esse. Item quia per se est incredibile existentiam substantiæ esse proprium accidens. Primo quia

aliàs non esset esse simpliciter, sed secundum quid, unde & generatio substantiæ non esset generatio simpliciter, sed secundum quid, quia terminaretur ad quoddam accidens, nam terminatur ad esse, ut dicitur quinto Phisic. capite primo. Secundo, quia si existentia esset accidens, ergo vel commune, vel proprium. Non primum, quia accidens commune potest abesse sine subiecti corruptione, & provenire ab extrinseco subiecto præexistenti. Neque etiam potest esse accidens proprium, quia proprium consequitur & resultat ex re iam existente: & ideo non per se primo fit per generationem vel creationem, sed resultat ex re producta per generationem vel creationem. Tertio, quia aliàs deberet existentia esse inherens subiecto, & ab illo pendens: unde oportet illud supponere existens. Quarto, quia actus esse debet proportionatus potentie: essentia autem substantialis, præsertim iuxta hanc sententiam, est in potentia substantiali ut per existentiam actuatur, non potest ergo existentia esse accidens, sed actus substantialis eius. Tandem quia aliàs omnis essentia substantialis existens esset vnum per accidens & non per se, quod est valde absurdum. Et hæc rationes probant etiam existentiam vniuersaliusque accidentis non posse esse rem alterius prædicamenti, sed existentiam quantitatis participare eandem rationem quantitatis, cum habeat per se extensionem proportionatam quantitati, & per se pertineat ad completum effectum formale quantitatis, qui est esse quantum, & idem est seruata proportionem in qualitate & aliis. De duratione autem, vel negandum esse in re ideo omnino cum existentia, vel, si sunt omnino idem, negandum est durationem secundum rem esse accidens, sed solum secundum quandam modum prædicationis aut denominationis nostræ, qui ad distinguenda prædicamenta sufficiat: de qua re dicemus infra tractando de prædicamentis.

Quapropter qui melius sentiunt, etiam supposita distinctione essentia ab existentia, dicunt existentiam esse quandam actum seu terminum essentia eiusdem prædicamenti cum illa, quamuis in ea non directe sed reductiue collocetur. Ita sumitur ex D. Thom. quæst. 5. de potent. artic. 4. ad 3. & late Capreol. in 1. diffin. 8. quæst. 1. conclus. 3. & Caietan. de ente & essent. cap. 4. proxime ante quæst. 5. & cap. 5. quæst. 10. ad 8. Quæ sententia supposita distinctione facile defendi potest. Nam quod aliqui obiciunt, quia si existentia habet propriam entitatem aut modum entis, non est cur non sit ens completum, vel cur sub aliquo genere non directe collocetur: hoc (inquam) facillime expeditur, & in simili quæstione ab omnibus necessario soluendum est, quoniam aliàs æque probaret substantiam esse modum accidentalem, directe constitutum in aliquo prædicamento, & modum inherentiæ suum etiam prædicamentum constituere. Dicendum ergo est in ea sententia, existentiam non esse ens completum, quia per se in se sit actus essentia vnum per se & per illa constituens: & eadem ratione ad idem genus cum illa pertinere, non tamen directe, sed per reductionem: quia est per modum partis, seu actus eiusdem generis, & componentis vnum per se cum illa. Et ideo contra prædictam distinctionem existentia & essentia, non sumus vsi huiusmodi ratione, quod existentia sit vel non sit accidens.

Solum posset obici, quia quando aliquid reductur ad prædicamentum aliquid tanquam actus constitutus, saltem necesse est, ut ipsum constitutum directe collocetur in tali prædicamento: sed res existens ut existens, non collocatur in aliquo prædicamento, quia series prædicamentorum abstrahunt ab actuali existentia: nam in prædicamento solum collocantur res secundum ea prædicata, quæ necessario seu essentialiter eis conueniunt: ergo existentia nec reductiue potest ad prædicamentum pertinere.

nere. Vnde è contrario etiam argumētari possumus, nam res completæ constituuntur in prædicamento secundum totum complementum, quod in suo genere habent: non constituuntur autem prout existētes sunt: ergo existentia non pertinet ad complementum earum: ergo erit accidens earum, & non faciet vnum per se cum illis sed per accidens: nam quod facit vnum per se, pertinet ad complementum illius entis quod constituit. Dicunt aliqui (fortasse ad vitanda hæc & similia argumenta) existentiam correspondentem essentia vniuersaliusque prædicamentum, non tam reduci ad illud prædicamentum, quam esse supra omne prædicamentum, & participari ab vnoquoque, tanquam quid excellentius omni re, & omni essentia collocata in prædicamento. Ego vero existimo, existentiam vt actu exercitam non proprie collocari in prædicamento, non propter excellentiam eius, de qua infra dicemus, sed quia talis existētia non est proprie alia ab existentia potenciali seu in actu signato concepta, quæ in prædicamento collocatur: sed vt est in actu dicit quendam statum minime necessarium ad seriem prædicamentorum.

Proposita ergo argumenta recte declarant, quomodo existentia actualis non possit addere rem, aut modum realem supra totam entitatem essentia individuatæ, quatenus est substantia creata, & omnino completa, & collocata directe in prædicamento substantia sub specie vltima. Quia solæ res singulares per se primo existunt: ergo res actu existens nullam rem addit supra totam substantiam indiuiduam in prædicamento collocatam: Patet cōsequētia, quia illa res neque est accidens, vt probatum est, neque est partialis vel incompleta substantia: alias vltius completet substantiam cui adiungeretur, quod esse non potest, quia subebatur substantia omni modo completa in suo genere, & vt sic collocata in prædicamento substantia. Dicendum ergo est, substantiam existentem collocari in prædicamento substantia, tamen, quia collocari in prædicamento non est aliquid rei, sed rationis, ideo non indigere actuali existentia in actu exercito, vt in prædicamento collocetur, collocari tamen nihilominus prout quid existens est in actu signato, seu vt possibiliter existens. Ex quo necessarium fit, vt ipsa actu existens non addat rem nouam, seu nouum modum supra ipsam totam vt possibiliter existentem, ita vt additio fiat vnus rei vel modi actualis supra aliam rem actuale, sed addit potius (vt ita dicam) seipsam totam: quia, cum erat tantum in potentia, nihil erat: & cum est actu, tota est aliquid.

Atque hinc etiam fit, vt non possit existentia ita esse aliquid incompletum ens, vt sit ex natura rei distinctum ab alio reali & actuali ente, cuius sit modus vel actus, & cum quo vnum completum ens componat. Quia omne compositum seu completum ens creatum potest concipi cum toto suo complemento, & omni modo suo, vt præscindens ab actuali exercitio existentia, vel vt includens illam in esse possibili seu in actu signato. Quia ergo Doctores citati in hoc sensu vocant existentiam substantiam incompletam, & modum vel actum substantia, ideo eorum substantia nobis non probatur. Si autem loquerentur tantum secundum Metaphysicam abstractionem actionis, sic concedi optime posset existentiam, vt à nobis concipitur ratione distinctam ab essentia, esse quid incompletum, & concipi vt modum vel actum essentia. Sicut vocamus entia incompleta differentias, quibus contrahitur genus, aut hæc cetera tem, qua determinatur species ad esse indiuidui, & modus quibus determinatur ens ad inferiora, quæ omnia non re, sed ratione distinguuntur à rebus quas contrahunt vel constituunt: & re vera multi authores citati pro secunda opinione in hoc tantum sensu aiunt existentiam esse modum essentia. Quod præsertim explicuit Fonseca, qui compa-

rat hunc modum cum modis determinantibus ens ad genera summa: solumque differt à nobis, quod huiusmodi distinctionem ipse vocat formalem, & ex natura rei: nos autem solum distinctionem rationis fundatam in re. Citatque Fonseca in suam sententiam Alexandrum Alensi. 7. Metaphys. text. 22. vbi in vltima quæstiōcula ex professo tractat præsentem quæstionem, & expresse docet nostram sententiam, & melius & clarins quàm ceteri authores illam declarat.

Et iuxta hunc eundem sensum exponendum est, quod interdum à grauibz authoribus dicitur, existentiam, seu existere, dici de creaturis contingenter seu accidentaliter: contingenter enim dicitur de creatura absolute sumpta, quia de se præscindit ab hoc vt creata vel creabilis tantum sit: & nomen creaturæ, vt dixi, in ea locutione in hac latitudine est accipiendum. Nam si creatura sumatur tantum pro re actu creata, illi vt talis est, non contingenter sed necessario conuenit esse illa vero necessitas non est absoluta, sed conditionata, secundum quam dixit Aristoteles, Rem, quando est, necessario esse. Accidentaliter vero dicitur existere de creatura, non secundum rem quæ prædicatur, sed secundum figuram prædicationis, quia creaturæ secundum se conceptæ potest conuenire existere, & non existere, quamuis, quando nō existit, iam re vera non est creatura, nisi obiectiue tantum, seu creabilis potius. Hæc autem contingens seu accidentalis prædicatio non est signum distinctionis realis vel ex natura rei inter essentiam actualem & existentiam, quia prædicationes sunt iuxta modum concipiendi nostrum, & ita cum prædicari dicitur contingenter existere de essentia creaturæ non concipitur essentia vt actualis. Sicut etiam differentia diuidens genus dicitur accidentaliter prædicari de illo: & similiter indiuiduatio de specie: & dici possit contingenter ei conuenire, quamuis in re ipsa non distinguatur indiuiduum ab specie, vel differentia à genere, quia ad has locutiones sufficit modus noster concipiendi & præscindendi.

Atque hinc obiter intelligitur, quomodo Aristoteles distinxerit duplicem quæstionem de rebus, scilicet an sint, & quid sint: ex quo aliqui colligunt, ipsum distinxisse existentiam, quæ inquiritur in quæstione an est, ab essentia, quæ per quæstionem quid est inuestigatur. Sed hæc nulla collectio est, quia Aristoteles non tantum in ente creato, sed in ente simpliciter illas quæstiones distinxit: & nos distincte inquirimus de Deo an sit, & quid sit, ad hoc ergo sufficit distinctio rationis. Est autem discrimen quoad hoc inter Deum & creaturas, quod in Deo distinguuntur hæc quæstiones solum ex nostro modo concipiendi habitudinem seu connexionem prædicati cum subiecto, scilicet, confuse, vel distincte: nos enim interdum concipimus aliquod prædicatum conuenire alicui subiecto non distincte concipiendo quo modo conueniat, an per se primo, vel secundo, an per accidens: & ideo de Deo ipso possumus prius cognoscere quod sit, & dubitare, quomodo esse illi conueniat, & an sit de essentia eius. Atque hac ratione distinguimus quæstiones an sit, & quid sit Deus, quamuis in re ipsum esse sit de quidditate Dei. At vero in creaturis maius est fundamentum ad distinguendas has quæstiones, si quæstio an est sit de actuali existentia. Duplex enim esse potest sensus quæstionis an res sit. Vnus an actualiter existat: alter an sit verum reale ens quod esse possit. In hoc posteriori sensu vere non differt quæstio an est, à quæstione quid est, nisi vt communis à particulari, quia esse in potentia sumptum seu ens prout dicit id quod potens est esse, prædicatum est essentiale, seu de quidditate creaturæ, vt in superioribus demonstratum est, quamuis, quia transcendens est, non ponatur in definitionibus rerum, vt dixit Aristoteles. 8. Metaphys. tex. 19. quia in omnibus, tam generibus quam diffe-

VIII.

Existentiā
quoniam
sensu dicta-
tur contin-
gener de
creatura.

VIII.

Arist. cur
quæstione
an sit res di-
stinctam
esse voluit
a quæstio-
ne quid est.

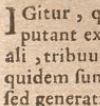
rentiū includitur. Et ideo, hoc modo sumpto ente, distinguitur quæstio an sit, in qua præcisa ratio entis includitur, à quæstione quid sit res, in qua propria rei essentia, & definitio investigatur. Alio vero sensu intelligi potest quæstio, an sit res, de existentia actuali: & sic multo maiori ratione fundata aliquo modo in re ipsa, distinguitur quæstio an sit, à quæstione quid sit res creata, scilicet, quia actu existere absolute loquendo non est de quidditate creaturæ. Tamen, sicur hoc verum est absque distinctione à parte rei inter existentiam & essentiam actualem, ita etiam quæstiones illæ merito distingui possunt absque rerum distinctione.

SECTIO VIII.

Quas causas præsertim intrinsecas habeat creata existentia.

- I. Vanquam ratio existentie, eiusque identitas cum essentia actuali, satis videatur ex dictis declarata, & probata, tamē ad huius materie complementum, maioremque veritatis confirmationem, & solutionem fundamentorum aliarum opinionum, quæ in prima sectione proposita sunt, oportet multa alia exacte tractare, quæ de creata existentia inquiri, ac desiderari possunt. Inter quæ primum locum tenet causarum cognitio, quam hic inquirimus.
- II. Circa quam omnes Philosophi, præsertim Catholici, in hoc conveniunt. Omne esse seu existere extra Deum indigere causa efficiente extrinseca, & consequenter finali, quia efficiens per se non operatur nisi propter finem. Neque oportet, etiam secundum Aristotelē in hoc distinguere, inter esse corruptibile, & incorruptibile, materiale vel immateriale, quia quodcunque illud sit, si non sit esse diuinum, factum esse necesse est, etiam secundum Aristotē. Mentem ut supra ostendimus, tractando de causis & de primo ente. Et ex ibi dictis etiam constat, hanc causam effectricem ipsius esse creati debere esse Deum, vel solum, vel cum alio. Nam cum ipse solus ex se habeat esse, alia non possunt illud habere nisi participatum ab ipso, & consequenter per effecttionem eius. Quam rationem late persequitur D. Thom. q. 3. de potent. articulo 5. ex Aristot. 2. Metaphysic. cap. 1. & Avicenna lib. 8. suæ Metaph. cap. 7. & lib. 9. cap. 4. In hoc ergo omnes conveniunt. Dissentiunt vero in aliis causis, scilicet, materiali, formali, & efficiente proxima, & dissensio oritur ex tractata diversitate opinionum circa distinctionem existentie ab essentia.

De causa materiali existentie.

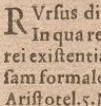
- III. Gitur, quod spectat ad materiale causam, qui putant existentiam in re distingui ab essentia actuali, tribuunt illi aliquam causam materiale, non quidem sumptam pro materia corporali & quanta, sed generatim pro subiecto recipiente, & in eo genere concurrente ad fieri & esse alicuius: sicut enim aiunt essentiam esse proprium receptivum existentie, extra quod neque fieri, neque esse potest. Quod si obicias, inde fieri nullius rei existentiam creati à Deo, quia creationi repugnat concursus materialis causæ: respondent, non creati quidem, sed creatione suppositi existentis concreari: & hoc modo non repugnare aliquid incompletum & quasi parziale fieri, vel potius conferri per creationem cum concursu materialis causæ, sic enim forma celi concreatur. At vero ablata distinctione ex natura rei inter existentiam & essentiam, non est necessaria hæc causalitas materialis ad effecttionem existentie, quia ubi non est distinctio, esse non potest vera & realis potentia

subiectiva recipiens, & actus receptus. & consequenter nec verus concursus causæ materialis. Neque ad hoc sufficit constitutio Metaphysica ex actu, & potentia ratione distinctis, quia causalitas materialis Physica est, & realis: ideo nullus unquam dixit differentiam fieri in genere tanquam ex materiali causa, vel aliquid simile.

Neque absolute loquendo, potest satis intelligi illud causalitatis genus, quia illud non potest tribui essentia: ut considerat in sola potentia obiectiva, sic enim, ut sepe dixi, est simpliciter non ens & nihil: quod autem nihil est, secundum eum præcisum statum non potest habere influxum realem, neque aliquid recipere, neque aliud potest adharere illi. Quomodo enim adhærebit ei, quod nihil est? Neque etiam potest tribui illa causalitas essentia: ut iam factum & constitutum in ratione entis in actu, nam ut sic in se ipsa ut receptiva, seu ut condistinguitur alteri actui, includit intime aliquod esse actuale extra causas, quod habet totam essentialē rationem existentie ut supra probauimus: ergo respectu illius non potest essentia comparari ut potentia recipiens, quia actus qui recipitur in potentia non includitur intrinsece in ipsa potentia, seu in entitate quam requirit ut sit receptiva, ut in superioribus etiā satis declaratum est: ergo existentia creata ut sic non requirit hoc genus causalitatis ex parte essentia: Vnde cum una essentia non habeat nisi unam existentiam, ut supra etiam probauimus, nulla existentia creata requirit hanc causalitatem ex parte essentia:.

Solum ergo potest aliqua existentia requirere causam materiale, quando essentia actualis illam postulauerit: nam, cum in re sint idē, ex eisdem causis physicis oriuntur necesse est. Ita sit, ut existentia substantiarum immaterialium nullam habeat materiale causam: existentia autem substantiarum materialium habet illam, eo modo quo earum essentia. Vnde, si sit sermo de substantia completa, effectus habet causam materiale intrinsece componentem illud: esse vero formæ materialis habet similiter causam materiale, non quidem componentem: est enim illud semper simplex & parziale, sed sustentantem & recipientem illud. Quo etiam modo omne esse formæ accidentalis, siue spirituale sit siue materiale, habet ex natura sua materiale causam, à qua sustentetur. Esse vero formæ substantialis spirituales, qualis est sola anima rationalis nō habet causam materiale, non quia illud esse sit completa existentia, ut quidam dicunt, nam si existentia non est alia res ab essentia, cum essentia animæ rationis non sit completa in genere substantia: nec existentia eius potest esse completa: sed quia illud esse est spirituale, & ideo independens à materia: & cum aliqui sit substantiale, & est etiam independens à subiecto, & ex natura sua aptum ad subsistendum in completa saltem subsistentia. Denique esse ipsius materie nullam habet propriam materiale causam, sicut neque ipsa materia, cum sit primum subiectum, causam materiale habere potest.

De causa formali existentie.

IV. Vrsus dicendum est de causa formali existentie. In qua refere omnes qui distinguunt ex natura rei existentiam ab essentia, dicunt formam esse causam formalem existentie. Putantque esse sententiam Aristotelis 5. Metaphysicor. cap. 8. text. 15. dicentis: *Alia est substantia in rebus, quæ est causa existentia, ut anima in animalibus*: & 2. de anim. capit. 4. text. 36. ubi ait, animam esse causam ipsius esse, seu cur sit animal: & 23. Phylisocor. cap. 1. text. 12. ait, res per materiam esse in potentia, & per formam esse in actu. Et Boetius lib. de unitate & uno ait, omne esse fluere à forma. D. Thom. etiam sæpe ita loquitur, ut 1. part. quæst. 48 articulo 1. contra Gent. cap. 54. & 55. Commentator 2. Physicorum

rum textu 12. & 2. de anim. text. 8. & ibidem Themistius cap. 1. & 6. suae Paraphras. Et denique tam vulgatum est hoc axioma inter Philosophos, vt minime negari posse videatur, nam per formam constituitur res in actu, & omnis actus est a forma, existentia autem est potissimus actus. Item generatio est mutatio de non esse ad esse: sed generatio est ad formam: ergo esse etiam est a forma: ideo enim generatio est ad esse, quia est ad effectum formae. Alii vero Auctores distinctione vtiuntur, nam duplex est esse. Aliud entitatum vocant, aliud formale: hoc posterius dicunt esse a forma, & ita intelligunt citata loca Aristotelis: illud vero prius negant semper esse a forma, quia materia habet suam propriam existentiam, quam non habet a forma.

Ergo vero quamuis posteriorem sententiam in sensu, quo ab authoribus traditur, veram esse existimem, nihilominus censeo in vero & proprio sensu, simpliciter & sine distinctione dicendum esse, omne esse vel esse formae, vel a forma in suo genere causae. Quod vt declarem, suppono quaestione de esse substantialis existentiae, nam esse accidentale certum est esse a forma accidentali respectu subiecti, seu totius compositi, nam respectu ipsius formae, non proprie est ab ipsa, per propriam & realem causalitatem cum in re sit ipsamet forma, in quo eadem ratio est, & proportio de forma substantiali, vt dicemus. Deinde suppono esse sermonem de esse in substantiis materialibus, nam in spiritualibus proprie non est forma substantialis, quae causalitatem formalem habere possit: nam licet illa substantiae dici soleant formae substantiales, non ita vocantur, quia sunt formae informantes, sed quia sunt essentiae perfectae, habentes per suas formales differentias perfectum & completum esse essentiae: in illis ergo substantiis existentia non habet causam formalem physicam, an vero ab ipsamet essentia dici possit esse formaliter oriri, constabit ex dicendis. Rursus formam esse causam totius existentiae in causis materialibus quatuor nō dī potest intelligi. Primus, quia forma complet formaliter proprium susceptivum existentiae. Secundus quia a forma resultat existentia vt ab intrinseco principio formali. Tertius est, quia a forma intrinsece componit existentiam totius substantiae per modum actus. Quartus est, quia a forma pendet aliquo modo omne esse substantiae.

Igitur qui putant existentiam esse quandam entitatem simplicem re distinctā a materia, & a forma & a natura ex utraque composita, nec dicunt, nec dicere possunt formam esse causam formalem existentiae tertio modo supra posito. Neque etiam dicere possunt existentiam esse effectum formalem primum formae, tum quia talis effectus est inseparabilis a forma informante, existentia autem in eorum sententia est separabilis, vt in humanitate Christi: tum etiam quia hic effectus necessario esse debet aliquo modo compositus ex ipsa forma, & intrinsece includens illam: vnde nō potest ab illa distingui vt simplex entitas a simplici entitate, sed vt totum a parte. Atque ita autem, esse essentiae seu constitutione essentiae esse primum effectum formae: existentiam vero esse secundarium, altero ex duobus primis modis superioris positis. Ex quibus prior est magis receptus inter Thomistas, vt patet ex Capreol. 1. distinct. 3. quaest. 1. articulo 3. ad Henr. & ad 3. Gerard. contra 2. conclusionem, Sconcinate 7. Metaphysicor. quaest. 22. praesertim in solutionibus argumentorum, & Caietano in locis supra citatis de ente & essentia. Vbi comparat formam & existentiam diaphaneitati, seu perspicuitati, & luminis: per diaphaneitatem enim constituitur, aer formaliter in ratione proximi receptui luminis atque hoc modo complet forma essentia in ratione proximi receptui existentiae, quae in tota essentia immediate recipitur, & non in sola forma. Quod intelligitur, quando forma est materialis & existens, nam si

sit spiritualis & subsistens, vt anima rationalis, prius natura in se recipit existentiam propriam, & deinde illam communicat toti composito. Vnde talis forma non solum complet susceptivum existentiae, sed etiam ipsa est primum susceptivum existentiae iuxta mentem Diui Thomae prima parte quaestione 76. articulo quarto, & de ente & essentia capite quinto, in fine, vbi Caietanus late id defendit. Quo fit vt formae angelicae sint multo magis per se ipsas susceptivae existentiae.

Verumptamen hic modus dicendi re vera non declarat causalitatem formalem, sed potius materiam formae respectu existentiae. Nam esse susceptivum existentiae, non est esse causam formalem eius, sed materiam potius: ergo quod complet susceptivum existentiae, etiam si formaliter illud compleat, nō potest dici causa formalis existentiae. Item anima rationalis vel essentia angelica, eo quod per se ipsam sit susceptiva suae existentiae, non dicitur causa formalis eius, ergo multo minus inferior forma, eo quod sit pars essentiae susceptivae existentiae formaliter complens illam, dici potest causa formalis eius. Praeterea, quod vnquam dixit, quantitatem esse causam formalem omnium qualitatum materialium, eo quod formaliter constituat proximum susceptivum earum: Aut perspicuitatem, vel lumen esse causam formalem specierum sensibilium, quarum proximum susceptivum constituit. In quibus exemplis, & infinitis aliis, quae afferri possent, forma constituens susceptivum reuocatur ad causam materiale, vel vt potentia proxima recipiens, vel vt dispositio. Sic ergo dicendum est in praesenti. Et licet hoc videri possit ad modum loquendi spectare, tamen ad rem declarandam multum refert, nam hinc constat, hunc modum cauendi existentiam non esse diuersum a praecedenti de causa materiali. Et consequenter non magis esse possibile, aut verum, quam praecedentem. Vnde, quae ratione ostendimus, essentiam non posse esse causam materiale existentiae, concludi potest, formam non posse esse hoc modo causam eius. Accedit quod in hoc modo causalitatis supponitur, formam prius naturam in re ipsa vniri materiae, & habere in ipsa suum primum effectum formalem, quam habeat existentiam, quod tam est intelligibile, quam quod res sit, vel concipiatur esse in rerum natura praecisa existentia, de quo inferius iterum dicam. Denique, licet daremus formam se habere aliquo modo ad existentiam integram totius essentiae, tamen haecenus probatum non est, non posse dari existentiam partialem, aut quilibet partem essentiae non posse esse per se ipsam susceptivam suae accommodatae existentiae, sicut per se ipsam est capax sui proprii esse essentiae, & suae propriae actualitatis. Propter hoc ergo censeo falsum esse formam esse causam formalem existentiae illi primo modo.

Alii ergo etiam Thomistae addunt secundum modum, quem esse verum non aliter persuadent, nisi quia, cum esse inseparabiliter coniungitur formae rationi consentaneum est vt dimanet ab illa. Sed contra illud vrgentius applicari possunt rationes factae contra praecedentem. Primo, quia hoc genus causae non est formalis, sed efficiens: sicut quamuis passionem habent a forma, non est causa formalis earum, sed efficiens. Et similiter natura substantialis, licet ab ea resultat substantia, non est formalis causa eius, sed efficiens per naturalem resultantiam, & idem est in omnibus similibus. Deinde hinc evidenter constat impossibile esse, quod esset a creatura prius natura quam intelligatur affecta existentia, intelligatur habere sufficientem entitatem, & sufficiens esse ad hoc genus causalitatis: quia, vt sic concepta, vel est ens in potentia, & sic nō potest esse principium efficiens, nec se ipsam reducere in actum, vel concipiatur vt ens actus, & sic iam concipitur vt includens actuale esse extra causas, quod est esse existentiae. Deinde

nique D. Thom. 1. cont. Gent. capit. 22. & aliis locis omnique eius discipuli ex professo probant non posse creaturam esse causam efficientem suæ existentie, quorum rationes, si attente pöderentur, æque probant de omni causalitate effectiua, etiam per naturalem resultantiam, quia etiam hic modus causandi supponit existentiam in suo principio: ideoque non minus repugnat idem esse causam sui ipsius hoc modo, quam per propriam actionem, & per se efficiendo. Denique, licet admitteremus, hoc genus emanationis existentie ab essentia actuali, nulla ratione est hætenus probatum, non posse à qualibet essentia partiali manare propriam, & accommodatam partialem existentiam.

XI.

Propter nonnullas ergo ex his rationibus iam aliqui Thomistæ absolute negant, formam esse causam formalem vel efficientem existentie: quia nec duo illi modi eis probantur, neque alii duo à nobis positi locum habent, supposita distinctione reali existentie ab essentia, quam ipsi defendunt. Contraria vero sententia supposita, imprimè & consequenter dicitur formam formaliter constituere & intrinsece componere existentiam naturæ vel suppositi constantis ex materia & forma, quia formaliter complet & componit actualem essentiam eius, totamque eius entitatem. Sed ut formales sint locutiones, oportet in ipsa forma ratione distinguere essentiam ab existentia: nam cum dicitur forma hoc modo componere existentiam, non est intelligendum de essentia formæ præcisè concepta, nam ut sic nihil actu causat, sed concipitur ut potens causare, intelligendum ergo est de essentia formæ actualis, & ut est suamet existentia. Atque in hunc modum facile constat, quomodo forma sit causa in suo genere existentie totalis rerum naturalium, de qua non incommode exponi possent dicta Arist. & aliorum auctorum, nam sola hæc existentia est esse simpliciter, de quo ipsi loquuntur.

XII.

Existentiæ
materiæ
an causet
formam.

Non potest autem forma esse hoc modo causa formalis propriæ, & intrinsece existentie materiæ, quia non est pars ipsius materiæ, neque illam intrinsece cõponit in sua entitate & essentia actuali, in qua necesse est existentiam includi, ut supra ostensum est. Nihilominus tamen est forma aliquo modo causa formalis existentie materiæ, quia ut materia sit, indiget informatione formæ, & ab illa pendet modo superius declarato, Disp. 15. & 28. & sic nullum est esse existentie in composito, nec integrum, nec partiale, quod vel non sit esse ipsius formæ, vel à forma aliquo modo non pendeat. Nam ipsum esse partiale formæ non pendet ab ipsa in genere causæ formalis, quia non est causa formalis sui ipsius, Physice & secundum proprietatem causæ formalis loquendo, & ideo non dixi absolute omne esse provenire à forma ut à causa formali, sed vel esse ipsius formæ, vel dependere ab illa ut à causa formali. Metaphysice autem aut secundum rationem potest dici forma ratio formalis suæ propriæ existentie, quia per se ipsam seu per entitatem suam formaliter habet illam, quamvis effectiue habeat ab alio: quomodo etiam formæ angelicæ per suam formalem entitatem existunt. Et iuxta hæc possumus etiam testimonia superius adducta generatim interpretari.

XIII
Obiectioni
satisfit.

Dices: Ergo etiam omnis existentia substantie materialis, vel est materiæ, vel est materia in suo genere causæ: ergo non est cur hoc peculiariter tribuatur formæ. Respondetur concedendo priorem consequentiam, formaliter intellectam de existentia substantie materialis ut sic, vel de existentia materiali. Quod ideo addo, quia licet sola existentia animæ rationalis non pendeat à materia, tamen illa non est substantia materialis: & quatenus est forma materiæ etiam pendet ab illa quantum ad actualem unionem. Esse vero totius compositi ex esse materiæ intrinsece constat: & esse omnium aliarum formarum ab ipsa materia pendet, & hoc modo est materia causa in suo

genere omnis existentie substantie materialis. Nihilominus tamen negatur posterior consequentia: peculiari enim ratione tribuitur esse formæ, quia illa est actus complens ac perficiens esse simpliciter. Sic ut etiam essentia vel esse essentie tribuitur specialiter formæ, quamvis materia sit etiam pars essentie, quia forma est quæ complet essentiam, & quæ determinat materiam ut sit pars huius essentie, cum ipsa de se indifferens sit ut sit pars huius vel alterius naturæ. Imo, si attente legatur Aristoteles citato loco secundo anim. clarius loquitur de esse essentie quam de esse existentie: cum enim dixisset animam esse viuendum, subdit: *Vivere autem viuentibus est esse.* Constat autem quod vivere in actu primo & radicali (de quo ibi est sermo) est esse essentie viuendum: & quod est corpus est causa materialis vite viuendum, tribuitur ergo vivere ipsi animæ, quia complet illud, & distinguit ab alio esse, non quia confortium causæ materialis excludat. Idem ergo dicendum est, etiam si per esse existere intelligamus, quod non nego Aristotelem intellexisse. Imo ex hoc loco colligo, ex sententia Aristotelis esse essentia actualis, & esse existentie re ipsa idem esse, nā Aristoteles solum loquitur de esse in actu: ut D. Thomas & omnes exponunt, quod plane idem est quod existere: & tamen ait, vivere in viuentibus esse huiusmodi esse, quod est essentiale ipsi viuenti.

Sed obiiciet tandem aliquis, nam ex dictis sequitur essentia nullo modo esse causam existentie propriæ & sibi adæquatæ, per quam immediate ac formaliter existit: quia excludimus omnem rationem causæ intrinsecæ, & tamen constat, etiam esse non posse causam extrinsecam. Ad hoc quidam Thomistæ concedunt, essentiam non esse causam formalem, nec efficientem, nec finalem existentie: excipiunt autem materialem. In quo consequenter loquuntur supposita distinctione quam ponunt, non tamen consequenter loquuntur in rationibus quibus vrantur ad excludendum genus causæ efficientis, quia etiam essentia ut sit causa vere recipiens, requirit esse essentia actualis. Deinde non video cur excludant causam finalem cum existentia non ob aliud sit nisi ut ipsam essentiam in rerum natura constituat. Vnde ipsi metum aiunt, existentiam non esse ens, quia non est id quod est, sed quo essentia est: est ergo (ut ita dicam) entis ens, & consequenter est propter illud, nempe propter essentiam saltem ut existentem. In principio autem nobis posito cõcedendum quidem est essentiam non habere veram causalitatem realem circa existentiam propriam, quia ubi non est in re distinctio, nec causalitas realis esse potest. Neque hoc est vllum inconueniens, quia nulla est necessitas quod existentia creaturæ habeat intrinsecum principium in ipsa, nisi quantum ipsamet essentia potest habere tale principium, scilicet materiæ vel formam, sed satis est, quod sit ab extrinseca causa efficiente, de qua sola dicendum superest, quod sectione sequente præstabitur, ut distinctius procedamus.

SECTIO IX.

Quæ sit proxima efficiens causa existentie create.

DE causa efficiente existentie earum rerum, quæ per solam creationem fiunt, nulla est quæstio, quia supponimus solum Deum esse causam illius, quia solus est omnium creator. De existentia autem rerum quæ generantur & corrumpuntur, sub his comprehendendo omnia, quæ sunt per mutationem ex præsupposito subiecto, siue substantie sint siue accidentia, difficultas est an hæc etiam existentia fiat à solo Deo. De qua re tres reperio sententias.

[Prima]

Prima sententia, soli Deo tribuens efficacitatem existentie.

Afferunt quidam noui S. Thomæ interpretes 1. p. qu. 3. ar. 4. solum Deum absque propria efficiencia vilius causæ secundæ principalis vel instrumentalis efficere existentiam rerum omnium, & adducunt D. Thom. 1. p. q. 8. art. 1. q. 45. art. 5. 2. contra Gent. ca. 21. & libr. 3. cap. 66. Rationes eorum sunt. Prima, quia solus Deus est ens per essentiam, & omnes creaturæ habent esse participatum: ergo solus Deus est, qui producit esse. Probatur consequentia, quia virtus causatiua existentie supponit ipsum esse in causa agente, sed creatura non habet per se esse, sed ab extrinseca causa: ergo non est per se causatiua existentie, sicut aqua, quia per se non est calida, non est etiam per se calefactiua. Secunda, quia omnis creatura in sua actione supponit aliquid à solo Deo productum, quia non potest agere ex nihilo, sed ex præsupposito subiecto: ergo actio creaturæ supponit esse: ergo non est causa ipsius esse. Tertia, quia solus Deus dat existentiam, materiam primam, quia à solo ipso fieri potest & conservari: ergo causæ secundæ non faciunt existentiam quia materia prima conservatur & existit, quia alias illam producerent & corrumpere, sed materia non existit nisi per existentiam totius: ergo causæ secundæ non efficiunt existentiam totius substantie. Quarta, quia non possumus alia ratione explicare, Deum esse causam totius entis, nisi quia ipse solus causat esse tam formæ, quam materiam totius. Vel si creaturæ hoc ipsum efficiunt, dicuntur etiam causæ totius entis.

Quod si inquiras, quidnam causæ secundæ efficiant, si non dant esse, vel quo modo generent, cum generatio tendat ad esse. Respondent agentia secundæ complere susceptiuum ipsius esse inducendo formam in materiam, & quia talis forma semper est determinata, ideo consequenter determinat & limitat existentiam seu actionem Dei ut talem & tãtam (ut ita dicam) existentiam conferant, nam omnis actus receptus limitatur à susceptiuo. Vnde sequitur vterius etiam efficere, ut existentia essentia vniatur, quia ultimo disponunt & determinat essentiam ad receptionem talis essentia. Atque ita tandem, licet non efficiant existentiam, efficiunt rem existentem, sicut homo generat hominem, licet non efficiat animam, quia vnit illam.

Secunda sententia, qua præter Deum solum admittit instrumentalem causam existentie.

IV. Secunda sententia est, existentiam fieri à solo Deo ut causa principali: concurrente autem causa secundæ solum ut instrumento. Ita Ferrar. 2. cont. Gent. res capit. 21. Cuius sententia duobus modis posset intelligi. Vno modo utendo late nomine instrumenti, prout omnis causa inferior subordinata alteri, & indigens influxu illius ad omnem suam operationem, potest instrumentum illius appellari, & in hoc sensu loquitur Ferrar. supra, & ita in re differt à vera sententia statim explicanda: ideoque ibi carpit Scotum, eo quod Diuus Thomas imposuerit, quod dixerit causas secundas non efficere esse. Alio modo potest intelligi illa opinio de instrumento proprio, prout distinguitur à causa principali, etiam secundæ & proxima, & in hoc sensu referri solet hæc sententia, quod asserat, causam secundam ut principalem & agentem propria virtute efficere essentiam sibi similem, existentiam vero solum ut instrumentum & in virtute Dei, quanquam in hoc sensu nullum memini me legisse huius sententia assertorem. Fundari autem solet in quibusdam locutionibus Diui Tho-

mæ 1. p. q. 45. art. 5. q. 5. de veritate art. 9. ad 7. & quælibet 3. de potent. artic. 1. vbi ait, quod nulla res dat esse nisi in quantum est in ea participatio diuinæ virtutis, & adducit propositionem tertiam ex lib. de causis, quæ dicitur, anima nobilis habet operationem diuinam in quantum dat esse. Dicit etiam ibidem, solum Deum dare esse ut sic, causas vero secundas determinare illud ad hoc vel illud esse. Et adducit propositionem decimam octauam libri de causis, vbi dicitur, Deum dare esse omnibus per modum creationis: egentia vero secunda dare viuere aut sapere per modum informationis. Denique 3. contra Gent. cap. 66. ex professo probat, causam secundam non dare esse nisi in quantum agit virtute diuina. Rationes quæ pro hac sententia fieri possunt ad rationes factas pro prima sententia reducuntur.

Tertia sententia tribuens causis secundis propriam efficaciam existentie.

Tertia sententia est, existentiam quando per generationem fit à causa proxima fieri ut à propria & principali causa in suo ordine, subordinata per se Deo ut primæ causæ. Hanc sententiam intendit D. Thom. citatis locis, & contra Gent. cap. 13. & 1. p. qu. 104. art. 1. & quælibet 7. de potentia artic. 2. & ita intelligunt, & opinantur omnes antiqui Thomistæ, præsertim Caiet. & Ferrar. super D. Thomam locis citatis, & Scotus in 3. dist. quælibet 1. ex professo, licet falso putet D. Thomam sentisse contrarium. Estque hæc sententia verissima, & euidenti fere ratione ut opinor, demonstrari potest.

Resolutio quæstionis, & vltima sententia confirmatio.

VI. Dicendum est ergo primo, causas secundas, vere ac proprie efficere existentiam suorum effectuum prout ab ipsis fiunt. Hanc conclusionem ostendo primo demonstrando debilitatè rationum, quibus oppositum probatur, nam si nulla est ratio ob quam hic effectus negetur causis secundis, nemo (credo) negabit esse illis attribuendum: nam Deus creauit illas cum omni virtute ad communicandum se, & producendos perfectos suos effectus, cuius erant natura sua capaces. Quid ergo est, ob quod creatura sit incapax virtutis ad faciendam existentiam? An quia ex se existentiam non habet, sed ab extrinseco agente Deo? At vero essentiam ex se non habet, sed ab extrinseco agente Deo: ergo neque essentiam facere poterit, quid ergo facit? Igitur quod ex se non habeat, nil infert, si quidem in se habet vnde cumque habeat. Retorqueatur ergo prima ratio primæ sententia in hunc modum: Sed solus Deus est sua realis essentia per essentiam: omnes vero creaturæ habent essentiam participatam à Deo, vnde in libr. de Caus. propos. 18. sic dicitur: Res omnes habent essentiam propter ens primum: ergo Solus Deus efficit omnem essentiam. Sicut ergo hæc consecutio nulla est, quia creatura per essentiam participatam, quæ à Deo habet, est effectrix similis essentia, ita in simili forma applicata ad existentiam, nullam habet vim: sed solum concludit creaturam non posse efficere esse nisi per esse receptum à primæ causa, quod est verissimum.

At (inquiunt) saltem creatura non per se efficit esse, sicut aqua calida non per se calefacit. Sed contra, nam licet aqua non per se attribuat calefactio, tamen & vere ac proprie calefacit, & quatenus calida est per se calefacit, etiam si per calorem ab extrinseco agente receptum calefaciat: ergo creatura quatenus existens est, vere ac per se poterit efficere existentiam, etiam si suum esse ab alio habeat. Vnde in hoc admittimus comparationem, in alio vero inter aquam respectu caloris: & creaturam respectu sui esse: nam aqua non solum ex se non habet calorem, sed etiam illum nullo modo includit, nec requirit ut sit aqua,

aqua, nec per se habet illud adiunctum, sed omnino per accidens, & ideo actio caloris per accidens dicitur conuenire aquæ absolute dictæ. At vero creatura, quamvis ex se non habeat esse, tamen ut sit actu creatura, necessario ac per se illud includit ac requirit: non efficit autem existentiam creaturæ in potentia, sed creaturæ in actu: facit ergo ut causa per se, & ex vi propriæ & connaturalis entitatis, quam à Deo recepit. Confirmatur, nam hic etiā applicari potest argumentum factum, quod creatura non causaret per se in suo effectu essentiam seu esse essentia, quia neque hoc efficit per essentiam quam ex se habeat, sed quam à Deo recipit, quod tamen falsum esse, etiam alii auctores non dissentunt. Constat igitur primam rationem ob quam hæc efficientia denegatur creaturæ, omnino inualem esse.

VIII.
Secunda
ratio im-
probat.

Secunda vero ratio æque est inefficax. Primo, quia ad summum concludit creaturam non efficere illud esse, quod ad eius actionem supponitur: ex quo etiam recte concluditur, non posse creaturam efficere omnne esse, nam aliquod supponi debet à solo Deo factum. Quod verè creatura non efficiat aliquod esse, illud, scilicet, ad quod ei actio terminatur, seu quod conuenit effectui per illam producto, nullo modo potest illa ratione concludi, quia illud esse quod terminat actionem, diuersum est ab eo quod præsupponitur actioni: potest ergo creatura illud efficere quamuis hoc præsupponat. Et declaratur amplius hæc ratio, nam duplex subiectum intelligi potest supponi ad actionem creaturæ. Vnum remotum quod non manet in termino actionis, & habet rationem termini à quo, ut est lignum, ex quo ignis generatur. Aliud proximum manens sub utroque termino, ut est materia prima: De priori verum est, natura liter loquendo, præsupponi existentiam eius ad actionem causæ secundæ, illa tamen existentia destruitur per actionem eiusdem causæ: ergo hoc nihil obstat à quo minus existentia rei genitæ fiat ab eadem causa. Immo vnum ex altero naturaliter consequitur, nam quo est vnus corruptio, solet esse alterius generatio per se loquendo. De posteriori vero subiecto præcise considerato ut per se supponitur actioni agentis, auctores illius rationis dicere non possunt in eo præsupponi aliquod esse existentia ad actionem agentis naturalis, sed solum esse essentia, putant enim materiam primam, ut est in instanti generationis prius natura quam accipiat formam per actionem agentis, nullam habere existentiam. Quod autem illam habuerit toto tempore præcedenti quatenus erat sub forma corrupti, & nil obstat, ut in priori membro de claratum est, & est per accidens ad effectiorem existentia substantialis, quæ sit in instanti generationis: ergo in eorum sententia, etiam non est verum, omnem efficientiam causæ secundæ supponere per se ac directe aliquod esse existentia ex parte subiecti. Ut si fingamus Deum in aliquo instanti creare materiam primam, & in eodem instanti causam secundam inducere formam in illam, concurrente Deo (ut fortasse sit in generatione vermium, vel nutritione ex speciebus consecratis) tunc illa generatio substantialis (iuxta eorum opinionem) non supponit existentiam in materia, nec prius tempore, nec prius natura: ergo quod talis actio supponat subiectum, nil obstat, quo minus per eam fiat existentia.

IX.
Obiectum
obuium
est tertia
rationi re-
spondetur.

Dicent fortasse, ob stare aliud quam in tertia ratione adiungitur, nimirum, quod tunc materia prima haberet à causa secunda existentiam per quam existit. Ad hoc in eorum principiis nullum inconueniens est, quia materia [ut aiunt] non habet existentiam immediate per actionem qua creatur, sed per actionem, qua totum compositum recipit existentiam: siue illud creetur, siue generetur, quia non existit propria existentia, sed per existentiam totius: ergo nullum est inconueniens, quod ab ea causa secunda habeat existentiam, à qua totum compositum genera-

tur, quandoquidem ad effectiorem illius existentia iam supponitur materia ut sufficiens subiectum, ex quo potest causa secunda aliquid agere. Atque, inquit, materiam primam generari, & corrumpi à causis secundis, quia per earum actionem acquirit & amittit existentiam. Sed cur non, quæso, idem cum proportionem inferunt respectu Dei, si à solo Deo sit illa existentia, nimirum ab ipso Deo materiam corrumpi & generari, quia per actionem Dei amittit & acquirit existentiam? Vtrumque autem constat esse æque falsum, cum materia sit ingenerabilis & incorruptibilis. Respondent non esse parem rationem, quia terminus actionis diuinae solum est esse, quod nunquam deest materiæ: causæ vero particulares determinant hoc esse, in quod aliud commutatur. Sed hoc & est impertinens, & falsum, nam si, ut res corrumpatur & generetur, facit est mutare esse existentia, nil refert quod hoc fiat vno vel alio modo, & per hanc vel illam actionem, si vero id non sufficit, dummodo esse in communi non interrumpatur, sed quasi continue idem esse essentia maneat sub vtraque existentia, etiam si illa commutatio existentiarum fiat per actionem agentis naturalis, non propterea erit generatio, & corruptio materiæ. Eo vel maxime, quod negari non potest in ea sententia, quin saltem dispositiue ea commutatio existentia fiat per actionem agentis naturalis, quia dissoluit proximum subiectum vnus existentia, & compositum seu dispositum aliud: ergo, sicut hac ratione dicitur corrumpere vnam rem existentem, & generare aliam, dicitur etiam generare & corrumpere materiam primam. Vel si hoc dici non potest, quia obstat idem esse essentia materiæ semper manens, pari ratione id non sequetur, etiam si causa secunda efficiat existentiam. Est etiam falsum, actionem Dei solum terminari ad esse, ut sic, & non ad determinatum esse, nam licet virtus effectiua Dei ex se non limitetur ad hoc vel illud esse, sed se extendat ad omne esse, tamen cum in particulari operatur, efficit verè determinatum esse, & commutat vnum in aliud, & se solo potest corrumpere vnum, & generare aliud. Vnde, licet iuxta prædictam sententiam determinatio ad tale esse in genere causæ materialis, vel dispositiue proueniat à causa secunda, tamen in genere causæ efficientis per se est à solo Deo, quia ipse solus efficit existentiam & talem existentiam: ergo ipse solus etiam generabit & corrumpet materiam primam, si ratio illa efficax est: non sunt ergo hæc rationes solidæ, neque consequenter adductæ in eorum doctrina.

Simplicitertamen loquendo verum est, in proprio subiecto generationis, quod sub utroque termino manet, quod est materia prima, supponi aliquod esse existentia à solo Deo factum ad omnem actionem agentis naturalis, quia supponitur materia prima creata, & habens suum proprium esse essentia in se & extra causam suam efficientem, quod si ne esse existentia intelligi non potest, ut supra probatum est. Et eadem ratione fieri non potest, ut materia prima commutet propriam & intrinsecam existentiam, quin commutet propriam entitatem & actualitatem suæ essentia, & consequenter non solum generetur & corrumpatur, sed etiam annihiletur & creetur, vel transubstantietur. Ex hoc autem vero principio solum inferri potest, causam secundam non posse efficere totam existentiam entis, seu compositi, quoad omnes partes eius: poterit tamen efficere existentiam formæ in materia, & generare esse totius, non quidem nullam eius partem supponendo, quia hoc non esset generare, sed creare, sed componendo illud, vniendo partes ex quibus constat, & vltimum ac formale complementum ei addendo.

Atque ita etiam constat quartam rationem inefficacem esse, nam licet causæ secundæ efficiant existentiam generando totum, non tamen creando, neque

que directe efficiendo totum esse, quoad singulas partes eius, nullam præsupponendo, quod est proprium Dei, quomodo dicitur esse proprium illius efficere totum ens, ut paulo inferius declarabimus late. Nulla ergo probabili ratione negatur causis secundis virtus ad efficiendam existentiam suorum effectuum.

Secundo principaliter probatur conclusio, ostendendo falsum esse modum, quo prædicta sententia declarat, causas secundas concurrere ad esse. Nam quod ait, causam secundam efficere determinationem ad tale esse, non verò ipsum esse, vel est sensus, quod causa secunda efficit in ipso met esse aliquam differentiam vel modum intrinsecum quod determinatur tale esse, & hoc est impossibile, nisi efficiendo totum ipsum esse, quia actio Physica non attingit modum seu differentiam Metaphysicam, sed rem ipsam prout in se est, neque dicti auctores hunc sensum intendunt. Vel est sensus, quod solum ex parte subiecta secundæ causæ determinatur esse, præparando subiectum susceptivum talis esse & non alterius, ut plane dicti auctores intendere videntur, & hoc falsum etiam esse ostenditur. Quia illa doctrina supponit: quod si quicunque aliquis effectus à creatura procedit: duas actiones ibi intervenire, vnam quæ est à causa secunda inducens formam in materiam solum secundum esse essentia, aliam solum Dei conferentis existentiam. Hoc autem falsum esse multis modis demonstro. Primo, illa vulgaris annexione, quod sicut res, ita & actiones frustula multiplicantur, quando ratio aut necessitas non cogit: hic autem nullæ ratio ad multiplicandas has actiones ut ex præcedente discursu facis constat. Secundo, quia, si consideretur præcise illa actio causæ secundæ, quæ dicitur antecedere ordinem naturæ ad actionem Dei quia fit existentia, necesse est ut proper illam detur aliquod esse existentia, quia per illam datur aliquod esse reale. quod res, quæ per illam actionem immediate fit, extra causas constituitur, quod non potest esse nisi esse existentia, ut ex superius dictis patet, & à citatis auctoribus cum quibus disputamus, concedi necesse est: aut enim ibidem, existentiam esse id quo formaliter res extra suas causas actualiter esse intelligitur, & probabile putant, existentiam dictam esse ab *extra* sistere: quia per existentiam res sistit extra potentialitatem causarum.

Potestque in hunc modum declarari & confirmari, nam per illam actionem primam, quæ propria dicitur causæ secundæ, educitur forma de potentia materię: hoc enim est munus & hæc actio naturalis agentis ut ex 1. Physicorum & ex dictis supra disputat. 15. & 18. satis constat. Non potest autem intelligi educitio de potentia, quin id quod educitur quasi extrahatur à potentialitate in qua antea erat, & in actum reducatur, non reducitur autem in actum nisi per esse, ut supra ostensum est, & ideo generatio ut generatio terminatur ad esse, ut dicitur 5. Physicorum ca. 1. ergo ex vi illius actionis causæ secundæ datur effectus eius aliquod esse existentia, ergo superflua est alia actio solius Dei. Patet consequentia, tum quia necesse est, priorem actionem causæ secundæ esse etiam à Deo, quia omnis actio causæ secundæ essentia- liter pendet à prima. Unde fit, etiam illud esse quod per talem actionem datur, fieri à Deo. Ad quid ergo necessarium est, ut Deus aliud esse conferat? Tum etiam, quia non repugnat Deum suspendere omnem aliam actionem, quam se solo facturum erat, si enim illæ actiones sunt distinctæ: cur non poterit Deus possibilibus suspendere? Vel certe (quicquid sit de possibili) licet concipiamus ita fieri, nihilominus intelligimus, ex vi prioris actionis formam esse educitiam de potentia materię, & actu illam informare, & consequenter aliam formam esse exclusivam, & totam existentiam alterius rei corruptam: ergo etiam si intelligamus omnem subsequenter actionem sus-

Tom. II. Metaphys.

pendi, nihilominus intelligemus, ex vi huius primæ actionis rem actu esse genitam, & extra causas; ergo etiam intelligitur ex vi eiusdem actionis recepisse existentiam; ergo superuacanea est omnis alia actio.

Tandem declaratur in hunc modum, nam aut effectus recipit per illam actionem aliquod esse reale, vel non. Si nullum recipit, quomodo esse potest actio realis, cum omnis actio tendat ad esse: nam ubi non est esse factum, nec potest esse fieri. Vbi autem non est fieri, neque est facere, & consequenter neque est actio realis. Nec satis est si dicatur, in eodem instanti, quo est illa actio, dari esse effectui per aliam actionem; nam hinc solum fit, ut concomitanter cum priori actione detur esse effectui, non vero quod per illam detur aliquod esse, de ratione autem realis actionis non est ut cum illa, sed ut per illam detur aliquod esse, quia aliàs per illam nihil fieri, aut factum erit. Si autem per illam actionem fit aliquod esse reale, interrogo rursus an illud sit esse existentia, vel essentia. Si primum, habetur intentum. Si secundum, ulterius rogo, an illud esse sit in potentia tantum, & hoc dici non potest, quia hoc esse nihil est in re facta, neque est denominatio ab actione, sed à potentia agendi, ut supra ostensum est, est ergo illud esse actuale, ac novum seu temporale, quia illud denuo habet effectus in se, & extra causas suas: nihil ergo illi deest ut sit esse existentia. Et confirmatur, ampliusque videtur hoc ipsum, nam de illa met actione, quæ est à causa secunda, interrogari potest an sit existens in rerum natura, necne, ut à causa secunda progreditur: actio enim suam proportionatam existentiam habet sicut alia accidentia, non potest autem vel mente concipi, quod actio sit egressa ab agente, & non sit suo modo existens, quia neque actualitas actionis esse potest maior, neque aliter intelligi potest esse extra causas suas. Item quia aliàs oportet fingere aliam actionem solius Dei, per quam illi actioni detur existentia, quod omnino ridiculum est: sicut enim ad actionem non potest esse alia actio, ita neque ad esse actionis, & quia actio & esse actionis dicuntur habitudinem ad idem principium, sicut in vniuersum accidens & esse accidentis dicuntur habitudinem ad idem subiectum, nam forma & esse formæ, proportionem servant inter se. Quod si illa actio, ut progreditur à causa secunda, est existens, iam inde in primis colligimus, aliquod esse existentia manare à causa secunda, nimirum existentiam actionis eius. Deinde concludimus, per illam actionem fieri esse existentia in termino eius, quia actio existens ut sic terminatur ad rem existentem ut sic: totum enim esse quod est in actione, quaecunque illud sit tendit ad terminum, & tale esse respondet in termino in facto esse: quale est in actione in fieri. Si ergo causa secunda veram actionem realem & existentem exercet, per illam communicat effectui esse essentia, & consequenter superuacanea est illa alia actio, quæ dicitur esse à solo Deo.

Atque hæ rationes obiter notandæ sunt, nam ex eis, ut existimo, manifeste concluditur in vniuersum omnem realem actionem, & efficientiam formalissime tendere ad dandum aliquod esse existentia suo intrinseco termino, nam si recte applicentur, æque procedunt de omni actione. Et inde ulterius confirmatur identitas inter existentiam, & actualem essentiam; nam quæ eadem formali actione simul omnino ponuntur, & destruantur, idem in re sunt, ut in superioribus tractatum est. sed hoc modo se habent existentia, & essentia, ergo in re non distinguuntur. Deinde, iisdem rationibus ostenditur, impossibile esse, quod aliqua causa effectiue disponat subiectum ad aliquam existentiam recipiendam, nõ dando illi aliquam existentiam, tum quia in vniuersum ostensum est, non posse esse actionem realem, quæ non det existentiam, tum etiam, quia illa dispositio,

XIV.

XV.

P

quæ

quæ antea erat in potentia, per illam actionem est actus. habet ergo suam essentiam in actu, & hoc est existere. Quod argumentum non solum simpliciter, sed etiam ad hominem est efficax contra dictos auctores: nam ipsi aiunt, propriam passionem posse manare ab essentia, quia supponit essentiam in actu: existentiam vero non posse manare ab essentia, quia oportet supponere essentiam in actu, quod repugnat existentie. Simili ergo modo nos dicimus, repugnare essentiam disponi effectiue ad existentiam, quia oportet supponere existentiam in actu: nam effectio non versatur circa essentiam in potentia, sed circa existentiam in actu.

XIV. Vltimo ostendo, falsam esse illam doctrinam ex parte alterius actionis, quæ soli Deo tribuitur, ut per illam solus efficiat existentiam. Et interrogo, an illa actio sit propria creatio, veleductio actus existendi de potentia subiecti seu essentia: nam inter hæc non potest medium excogitari. Non potest autem dici, actionem illam esse propriam creationem. Primo, quia inde sequitur, omnem existentiam creatam esse substantentem, & independentem in esse & fieri ab omni receptiuo. Quod prædicti auctores in vniuersum putant esse impossibile, & saltem constare esse falsum in existentia accidentium, & formarum materialium. Secundo, quia si existentia non distinguitur ab essentia, clarum est non posse ipsam creati, si essentia non creatur, si autem existentiam non potest naturaliter fieri, neque esse nisi in essentia sua, & actuando illam: dependet ergo ab illa in fieri, & in esse: ergo, quando fit naturaliter modo, non fit per creationem. Tertio, quia alias oporteret adiungere tertiam actionem, quia existentia vniretur essentia, sicut in generatione hominis, quia anima proprie creatur, præter creationem eius, & aliam actionem accidentalem, qua disponitur seu organizatur corpori, necessaria est tertia actio substantialis, qua anima vnitur corpori, quæ est propria generatio: hanc autem multiplicationem actionum in præfenti sisti esse, & superfluum, à fortiori probatur ex dictis, & quia nullus Philosophus hæcenus eas excogitauit.

XVII. Si autem altera pars eligatur, nimirum illam actionem non esse creationem sed educationem, sine causa tribuitur soli Deo, & non etiam causæ secundæ. Probatur consequentia, quia talis actio neque ex modo quo fit, neque ex termino ad quem tendit superat vim agentis creati. Primum patet, quia est actio ex præsupposito subiecto, hic autem modus agendi non excedit vires agentis creati. Secundum patet, quia quidquid est in termino seu effectu illius actionis, non excedit perfectionem agentis creati. Quod enim quidam aiunt, esse existentem & esse quid perfectissimum, & ideo non posse fieri ab agente creato, nullius momenti est, nam licet esse existentia ut sic & ex suo genere sit fortasse summa perfectio (quod postea videbimus) tamen hoc esse existentia, quod fit in igne, vel in aqua, verbi gratia, non est perfectissimum, nec perfectius, quam sit simile esse in igne vel in aqua generante, ergo ex nullo capite excedit perfectionem agentis creati actio productiua existentia: Et confirmatur, nam aliàs agens creatum neque efficeret existentiam sui effectus, neque vnionem existentia cum essentia, ut prior opinio dicebat. Probatur sequela, quia quando forma vel actus fit per educationem de potentia subiecti, seu receptiuo, eadem actione fit & vnitur: quia non fit sine materiali concursu subiecti, & subiectum non potest concurrere nisi media vnione, ut in superioribus, & in primo Tomo in tertia parte latius declaratum est: ergo si existentia non fit per creationem, sed per educationem, eadem actione vnitur qua fit: ergo si causa secunda non facit existentiam, neque etiam vnit illam.

XVIII. Atque ex his tandem, quibus & fundamenta pri-

ma sententia, & modus explicandi illam improbatam sunt, est facilis directæ probatio assertionis nostræ. Primo, quia vnica & eadem actione fit res existens & existentia eius, ut ostensum est, sed causæ secundæ efficiunt suos effectus reales & existentes: ergo efficiunt existentias eorum. Secundo, quia omnis vera efficientia terminatur ad aliquod esse existentia, ut etiam probatum est: sed causæ secundæ verè efficiunt aliquid: ergo vere efficiunt in suis effectibus esse existentia. Tertio & maxime à priori, quia existentia non distinguitur in re ab essentia actuali: sed causæ secundæ per suam efficientiam extrahunt formas, seu essentias quas producant, de potentia in actu, & ita dant illis aliquod esse actuale seu entitatem essentia actualis: ergo dant illis existentiam.

Dico secundo: Existentia rerum quæ generantur & corrumpuntur, non solum sunt à causis secundis ut ab instrumentis, sed etiam ut à causis principalibus proximis, & in vniuersum ita sunt existentia ab his causis, sicut essentia. Hanc assertionem nobiscum ex parte docent Auctores primæ sententia, quatenus negant, causas secundas esse instrumenta proprie dicta ad producendam existentiam. Quæ pars intelligenda est respectu omnium causarum, quæ sunt principales in producendis effectibus quod esse essentia. Nam si in hoc etiam sint tantum instrumenta, ut est calor, verbi gratia, ad productionem ignis, vel semel ad productionem animalis, nil mirum est, quod sint etiam instrumenta ad producendas existentias talium effectuum. Imo id est necessario consequens iuxta vltimam partem conclusionis, & ideo conclusionem proposui sub illis verbis, scilicet, causas secundas in efficiendis existentis non tantum esse instrumenta, sed etiam principales causas, ut hæc ad diuersas causas referantur, & sit veluti accommodata (ut Dialectici loquuntur) distributio: non enim eadem causæ vtramque rationem habet, sed diuersæ. Sic ergo explicata hæc pars non alter probatur à dictis authoribus, nisi quia absurdum videtur, ut causa secunda eiusdem effectus sit principalis & instrumentalis. Addunt deinde, voluntarie dici, Deum conferre causis secundis virtutem fluentem & instrumentalem, qua producant existentiam. Sed non video, cur ipsi possint illud primum reputare absurdum, cum dicant in eodem effectu creatore esse essentiam & existentiam, & illam fieri ab agente secundo ut à causa principali, hanc vero fieri à solo Deo. Si ergo in eodem effectu sint res distinctæ, quæ diuersis modis dicuntur fieri à Deo, scilicet vel seorsolo, vel per causam secundam, cur non poterunt etiam fieri diuersis modis à causa secunda, scilicet, ut principali agente & ut instrumento? Aut, si actiones per quas fiunt essentia & existentia sunt diuersæ, quid absurdum est, quod idem agens proximum quod propria & principali virtute alteram elicit, assumitur ut instrumentum ad efficiendam alteram, si similem virtutem principalem, ad illam exercendam non habet. Non est enim inusitatum, quod agētia naturalia instrumentali operentur, quando non possunt principaliter.

Quocirca, supposita illa doctrina, non potest factis efficaciter impugnari hæc alia de actione instrumentali. Tamen ex principio posito in præcedente assertionem, euidenter inferitur hæc secunda. Nam actio qua fit effectus causæ secundæ, eadem terminatur ad esse existentia illius: ergo quocumque causæ secunda est in suo genere principalis respectu sui effectus, necesse est ut eodem modo efficiat existentiam eius, quia non potest respectu vnus & eiusdem actionis & termini esse causa principalis & instrumentum. Secundo, quia causa secunda effectiue concurrat ad existentiam sui effectus, ut concedunt qui admittunt illam esse instrumentum: nam causa instrumentalis vere efficit, sed talis effectus non ex-

die virtutem talis causæ ut iam probatū est, quia neque in perfectione rei quæ sit, neque in modo quo sit: ergo efficit ut causa principalis, & non ut instrumentum, nam causa principalis illa dicitur, quæ agit propria virtute accommodata & proportionata effectui. Tercio, quia non ob aliam causam producit ignis, verbi gratia, ignem secundum esse essentia seu formam ignis, ut principalis causa, nisi quia effectus non excedit virtutem causæ, neque in se, neque in modo, quo ab agente fit, sed idem est de existentia talis effectus: ergo. Quapropter etiam posita distinctione reali inter existentiam & essentiam, non video quæ probabilitate possit hæc assertio negari. Est autem multo euidensior, supposita identitate existentia & essentia actualis, in qua vltima pars conclusionis fundatur, quia, si hæc in re sunt idem, non possunt ab vna & eadem causa diuersis modis fieri simul & vna actione. Item quia efficere rem seu essentiam actuale, nihil aliud est, quam illi dare existentiam, ut satis declaratum est: ergo non potest agens proximum esse causa principalis vnius, & instrumentalis alterius.

Quæ peculiari ratione tribuatur Deo effectio existentia.

III. Dico tertio: In efficienda existentia aliquid proprium habet Deus, in quo superat creaturas: eundem tamen excessum habet in efficienda essentia creaturæ. Prior pars ponitur ut intelligantur & conciliantur diuersa loca Diui Thomæ supra citata. Et in hunc modum declaratur: nam in primis obiectum adæquatum diuinæ virtutis est ens creatum in quantum tale est, quod non potest esse adæquatum obiectum alicuius virtutis creatæ, cum non possit efficere seipsum, neque excellentiorem se: proprius autem & adæquatus actus entis est esse, & ideo Deus per se primo confert esse, ut sic, creatura vero solum facit hoc vel illud esse. Non quod vel Deus non efficiat in omni esse omnem determinatam rationem eius, vel quod, cum creatura efficit aliquid esse, non efficiat in illam omnem communem rationem essendi, quæ à nobis abstrahi potest, hæc enim impossibilia sunt, ut per se constat, sed quod ratio sub qua Deus attingit illum effectum, & adæquat virtuti eius, sit ipsum esse ut sic, respectu vero creaturæ sit tale vel tale esse.

II. Secunda differentia est, quia Deus potest conferre creaturæ totum esse, & totaliter, ut sic dicam, creatura autem, non tam potest dare totum esse, quam complere, vel perficere inchoatum, adiungendo esse partiale vel accidentale. Hanc differentiam attigit Caietanus 1. parte quæst. 8. artic. 1. quia vero ipse non admittit in substantiis esse partiale aut totale, sed solum vnum esse simplex totius suppositi: ideo eam declarat per causas vel condiciones ad existendum requisitas, nam solus Deus efficit in re totum id quod necessarium est ad existendum: nam si res sit immaterialis, solus Deus facit totam rei substantiam, si autem sit materialis, saltem efficit Deus solus materiam. Quæ expositio veritatem habet, nos vero consequenter addimus, in omni re creata esse aliquid existentia, seu aliquam existentiam totalem vel partialem, quæ à solo Deo fit, nullam vero esse quæ à creatura fiat sine Deo, & hoc modo dicimus, Deum efficere totam existentiam totaliter. Dicimus etiam solum Deum in omni re ponere primum fundamentum existentia, sine quo creatura non potest aliquid existentia efficere. Et ratio est, quia omnis existentia terminatur ad existentiam, ut probaui, in omni enim effectui creaturæ supponitur aliqua existentia solius Dei, ergo & aliqua existentia ab ipso facta. Minor similis inductione probatur, nā ut creatura efficiat existentiam efficientis supponit existen-

Tom. II. Metaphys.

tiam substantia, quæ, si spiritualis sit, à solo Deo facta est, si vero sit materialis, saltem habet materiam à solo Deo. Vnde, si creatura efficiat esse substantialem, etiam supponit materiam effectam à solo Deo, & consequenter sub aliquo esse existentia, ad quod illa affectio solius Dei terminetur.

Tertia differentia hinc sumitur, quod Deus facit existentiam ex nulla re creata preexistente, creatura vero nunquam dat esse nisi ex præsuppositione alterius esse. Vnde fit, ut etiam hac ratione dicatur Deus per se primo facere esse ut sic, creatura vero non nisi ut est tale, nam, ut cum Aristotele diximus tractando de causis, effectus dicitur per se primo fieri secundum eam rationem entis, quæ ex parte ipsius effectus non præsupponitur, ut cum generatur ignis ex aere, per se primo fit ignis, non vero elementum aut corpus, quia hæc rationes iam præsupponebantur in aere. Secundum has ergo rationes Dei proprias dicit interdum D. Thomas, Deum esse propriam & per se causam ipsius esse, non vero excludit propriam efficientiam causarum secundarum circa particulares existentias suorum effectuum, ut ex aliis suæ doctrinæ locis supra satis manifestatum est.

Ex his vero rationibus, si recte ponderentur, manifestum est, has differentias non solum intercedere in effectione existentia, sed etiam in effectione essentia, etiam si singamus eas esse distinctas. Probatur, nam etiam solus Deus est effector omnis essentia creabilis, & consequenter solus ipse respicit essentiam factibilem, ut sic, tanquam obiectum adæquatum, & per se primo factibile ab ipso. Similiter solus Deus facere potest ut proprium & principale agens totam rei essentiam, totaliter seu secundum id totum quod talem essentiam intrinsece componit, vel aliquo modo constituit in esse essentia actualis, ut patet ex eadem inductione, nam, si essentia sit spiritualis, solus Deus illam facit, si vero sit materialis saltem quoad materiam, sit à solo Deo, & secundum illam supponitur ad actionem causæ secundæ, quæ, ad summum, addit alteram partem essentia, & ita consummat illam. Dices: Est ita fit in substantiis, non tamen in accidentibus, quia subiectum non est pars essentia formæ accidentalis, & ita causa secunda omnino efficit totam essentiam accidentis. Respondetur, idem dici posse de existentia accidentis, quia etiam subiectum, vel existentia subiecti non est pars eius, & vtrumque applicari potest ad formam substantialem, quia etiam materia non est pars eius. Vnde vel dicendum est, sermonem esse tam de essentia, quam de existentia completa, nam illa quæ incompleta est, vel fieri non potest ab agente naturali ut materia prima, vel si fieri potest ab agente naturali, supponit aliam partem essentia factam ab alio, ut substantialis forma: aut certe si sit minoris entitatis, ut est accidens, supponit substantialem essentiam, à qua naturaliter pendet, & quamvis non sit de essentia talis formæ in abstracto sumptæ, pertinet tamen aliquo modo ad essentiam eius. Secundo vero dicitur, sicut non generatur proprie forma substantialis, sed compositum, ita nec fieri proprie formam accidentalem in abstracto, sed ipsum concretum, quod ex subiecto & forma intrinsece componitur. Atque in hunc modum talis effectio supponit, aliquid ex quo intrinsece constat ipse effectus, siue in esse essentia, siue in esse existentia consideretur.

Atque hinc etiam facile applicantur aliæ differentia: nam solus Deus facit essentiam nulla præsupposita essentia, & consequenter solus ipse facit per se primo essentiam creatam ut talis est. Dicent fortasse, licet Deus faciat esse existentia ex nulla existentia, quia facit ex nihilo, non vero facere essentiam ex nulla essentia, seu ex nihilo essentia, quia, nisi essentia supponatur, non potest intelligi, quod res sit facti-

XXIII.

XXIV.

Ex modo ad productionem essentia concurunt, creatura quoad productionem existentia.

XXV.

factibilis à Deo. Qui vero sic respondent, plane in z-
quiuoco laborant, nam, si per essentiam intelligant,
rem in sola potentia obiectiua, nos de illa non agi-
mus, quia illa ut sic nihil est, neque vero fit, aut est ter-
minus effectiōis, nisi fortasse dicatur terminus à quo
quod nihil refert, quia eodem modo dicitur existen-
tia fieri à Deo ex non existentia in actu, & ex existen-
tia in esse potenciali & obiectiua: quia, nisi existentia
esset impossibilis, & ut talis præcognosceretur à Deo,
non potuisset ab eo fieri. Si vero loquamur de essen-
tia actuali, quæ vero sit aliqua entitas extra Deum,
falsissimum est non facere Deum essentiam creatam
simpliciter & absolute ex nulla essentia, quia nec fa-
cit creatam essentiam ex suamet essentia, cum id sit
impossibile, sunt enim essentia primo diuersæ, ne-
que ex alia essentia extra suam, cum necesse sit om-
nem illam ab ipso creari. Constat igitur, eandem
eminentiam & singularem rationem habere Deum
in efficienda essentia, quam habet in efficienda exis-
tentia. Quod etiam necessario sequitur ex identi-
tate essentia actualis, & existentia, iuxta ultimam
partem præcedentis assertionis. Nam, sicut ex illo
principio ibi inferebamus, essentiam & existentiam
eodem modo fieri à causa secunda, ita hic dicendum
est, eodem modo fieri à causa prima: est enim ead-
em omnino ratio, atque hæc eadem doctrina de
eadem efficientia existentia & essentia creatæ con-
firmat doctrinam superius datam de identitate cau-
sæ inter se.

SECTIO X.

*Quos effectus habeat existentia, & in quo dif-
ferat in hoc ab essentia.*

I.

Explicitis causis existentia, opportune
sequitur tractatio de effectibus eius,
quoniam ex eis sumi etiam solent ab a-
liis indicia alicuius distinctionis
realis vel ex natura rei inter essentiam
& existentiam: nos autem è contrario existimamus,
hinc posse confirmari doctrinam de identitate earum.

Exponitur questionis titulus.

II.

Potest autem comparari existentia in ratione cau-
sæ vel ad essentiam cuius est existentia, vel ad res
alias: hic non agimus de priori comparatione, sed de
posteriori: nam de priori satis dictum est in superio-
ribus, & omnes in hoc conveniunt, quod existentia
respectu essentia existentis, habet rationem actus &
causam formalem imitatur. Omnesque similiter do-
cent, non esse proprie & in rigore formalem causam.
Quod nos facillimo negotio declaramus, quia pro-
pria causa formalis distinguitur ex natura rei à sub-
iecto, in quo suum effectum formalem habet, & cum
eo facit veram & realem compositionem: existentia
vero ex natura rei non distinguitur ab essentia, & id-
eo non potest esse vera forma, neque actus physicus,
sed metaphysicus, & modus ita intrinsecus, ut non
distingatur à re, quam modificat, sicut differentia est
actus generis, & non est proprie forma eius. Qui au-
tem sentiunt, existentiam ex natura rei distingui ab
essentia, difficius id declarant, tamē qui dicunt non
distingui realiter, sed modaliter tantum, dicere pos-
sunt modum rei latius patere quam formam, quan-
vis se habeat per modum actus aut formæ. Habent
que exemplum subsistentia, quo id declarant: est e-
nim substantia modus naturæ ex natura rei distin-
ctus ab illa, non tamen potest esse forma substantialis, cum sup-
ponat integram & completam substantialem natu-
ram, quam modificat, ut latius infra dicemus. Ad

hunc ergo modum loqui debent hi Auctores de exis-
tentia. Qui vero existimant, actum existentia esse
rem realiter distinctam ab essentia, difficius possunt
rationem reddere, cur non sit proprie forma. Tamen
etiam vii possunt argumento facto, quia non est for-
ma accidentalis, ut ostensum est, & substantialis esse
non potest, cum supponat perfectam & completam
formam. Item, quia alias formaliter constitueret
ipsam essentiam, & naturam. Item est argumentum
Theologicum, quia iuxta eam essentiam actus exis-
tentia potest suppleri absque informatione, sic e-
nim aiunt Verbum supplere existentiam humani-
tatis, cum tamen illam non informet: ergo existen-
tia naturæ creatæ ex vi modi actuandi illam non pe-
tit ut sit vera forma. Nec vero id habet ratione suæ
entitatis, quia non est accidens: ergo non est proprie
forma, sed est quidam ultimus terminus & actus ef-
fectus. Dicitur tamē imitari formam, quia est id quo
essentia sub tali ratione constituitur, & quia illam vi-
timate terminat, & de potentia in actum reducit: si-
cut punctus dici potest comparari ad lineam per mo-
dum formæ, quatenus constituit illam terminatam,
sub qua ratione actuatur illam, non tamen est propria
forma.

Potest vero obijci, quia essentia est causa materia-
lis existentia: ergo existentia est causa formalis: nam
hæc duo quasi correlatiue se habent. Respondetur,
in nostra sententia negando antecedens. Alii vero
dicere consequenter debent cum eadem proportio-
ne, essentiam imitari quidem causam materialem &
receptivam, non tamen esse proprie & in rigore ma-
teriam vel subiectum. Semper tamen eis relinquunt
explicandum, quis sit hic effectus formalis, seu quæ
formalis actualitas, quam de existentia alteri rei à se
distinguit, cum non possit esse ipsa actualitas entitati-
ua, & omnis alia superaddita & distincta à subsisten-
tia vel inherencia, nec possit esse necessaria, nec intel-
ligibilis, ut in superioribus fuisse ostensum est.

Proprius ergo sensus huius dubitationis est, de
effectibus & causalitate, quam existentia circa res a-
lias habere potest, vel potius res existentes ratione exis-
tentia. Et potest versari questio in omnibus gene-
ribus causarum. Omittamus tamen nunc causam
finalem, eo quod eius causalitas valde intentionalis
sit, propter quod est Philosophicum dogma ab om-
nibus receptum, finem, ut causet, non requirere a-
ctualem existentiam, quia solum Metaphorice mo-
uet ut apprehensum, ideoque sufficit illi esse obiecti-
uum in intellectu. Quamquam finis re vera non cau-
set nisi in ordine ad suam existentiam, & ea ratione
posset attribui existentia boni apprehensibilis
finalis: existentia (inquam) non iam exercet, sed ap-
prehensio in ipso bono, quod habet rationem finis,
quia bonum non mouet, nisi prout est in re, aut esse
vel futurum esse vel posse esse apprehenditur, de qua
re satis in superioribus dictum est disputatione vi-
gesima tertia.

*Possitne existentia causalitate forma aut mate-
ria quippiam causare.*

DE causalitate igitur materiali & formali fere o-
mnes, qui distinguunt realiter vel ex natura rei
existentiam ab essentia, dicunt, existentiam forma-
liter ac proprie nunquam exercere circa aliam rem
minus causæ formalis, vel materialis: imo neque esse
conditionem per se necessariam & ordine naturæ
antecedentem ad causalitates harum causarum,
quamvis secundum durationem temporis sit con-
ditio necessaria, & secundum ordinem naturæ con-
sequens ad prædicta causarum genera. Declarantur
hæc & probantur simul. Nam materia prima, v.g. non
recepit formam per existentiam suam, sed per enti-
tatem suæ essentia, nam potius ipsa, mediante forma

recipit existentiam & similiter substantia non recipit accidentia in sua existentia, sed in entitate essentiae, ut in Christi humanitate, si intelligamus eam existentem per increatam existentiam Verbi, intelligimus accidentia humanitatis recepta in ipsa secundum entitatem essentiae, & non increata existentia Verbi. Et ratione potest probari hæc pars, quia existentia ut sic dicitur rationem actus, & non potentiae, propter quod à multis vocatur actus ultimus: ergo existentia ut sic non potest esse ratio recipiendi aliquid, quia hoc est munus potentiae: ergo nec potest esse ratio aliquis causalitatis materialis. Atque hinc constat altera pars de causa formalis: nam hæc duæ causæ se mutuo respiciunt, & proportionem inter se seruant, si ergo materia non causat vel recipit per existentiam sed per essentiam, nec forma informat per suam existentiam, sed per essentiam.

Ex quo ulterius necessario sequitur, has causas non indigere formaliter, neque secundum naturam ordinem existentia ad causandum, quia materia non habet esse nisi per formam: ergo prius natura recipit formam, quam existat: ergo etiam forma prius natura informat, quam ratione illius deus existentia materiam, vel toti composito: ergo etiam prius natura, quam ipsa habeat existentiam, quia non habet illam nisi in toto composito. Quod saltem verum est in formis materialibus, nam anima rationalis prius quidem natura habet existentiam quam informat, id tamen non est propter necessitatem informandi, sed propter excellentiam talis rei. Et confirmatur de formis accidentalibus, quæ sunt dispositiones ad formam substantialem, nam prius natura disponunt ad illam quam existat, disponunt enim materiam, & existunt in composito, & tamen disponere partim pertinet ad causam materialem, quatenus est quædam determinatio materię, partim ad formalem, quatenus compositio materię ad hanc formam, fit per informationem caloris vel alterius similis dispositionis ultimæ.

Hæc doctrina consistere non potest cum fundamento posito de identitate essentiae & existentiae, & ideo ut veritatem declaremus, advertendum est, aliud esse loqui de re ipsa secundum se, aliud prout voce existentia significatur, & ut concipitur abstracto & præcise conceptu illi correspondente. Rursus est advertendum, aliud esse loqui de existentia ut sic, aliud de hac vel illa existentia, nam priori modo loquendo manifestum est, existentiam ut sic esse non postulare causalitatem materialem vel formalem circa alteram rem, imo quo perfectior est existentia, eo magis abstrahit & separata est ab huiusmodi causalitatibus, ut constat non solum de existentia Dei, sed etiam de existentia angelica, & de quacunque completa substantia existentia. Agimus ergo de existentia in tota sua latitudine, an scilicet intra illam sit aliqua existentia, quæ huiusmodi causalitatem participare possit, & consequenter an ratio existentia ut sic, licet non requiratur, permittat saltem hoc causalitatis genus.

Dico ergo primo. Existentia actualis est omnino necessaria ad exercendam causalitatem materialem & formalem, non solum in duratione temporis, sed etiam in antecessione seu ordine naturæ. Et primum quidem in duratione temporis omnes conveniunt: quia causalitas materię vel formæ, si ad compositum referatur, consistit in actuali & intrinseca compositione eius, si vero referatur ad invicem, consistit in hoc quod materia sustentet formam, & forma actuet materiam, & ita sese mutuo foueant & conferunt in esse. Non potest autem intelligi, quod hoc munus invicem exerceant, vel totum component, nisi actu existant: alioqui neque compositum actu existeret, sed erit possibile, vel in esse obiectiuo, & similiter causalitas non erit in actu, sed in potentia, & in esse obiectiuo.

Tom. II. Metaphys.

P 3

Atque hæc eadem ratio, si recte ponderetur, probat existentiam rei, quæ actu est causa materialis vel formalis, prærequiri ex intrinseca ratione talis causalitatis actualis, & consequenter non tantum in eadem duratione, sed etiam in antecessione naturæ esse necessariam. Primum quidem, quia, si causa actu causat, necesse est ut causalitas ipsa in rerum natura existat: ergo necesse est ut procedat à causa existente ut sic ergo non solum secundum temporis durationem, sed etiam secundum naturæ ordinem prærequiritur existentia in causa, ut ab ea procedat actualis causalitas. Primum antecedens probatur, quia si causalitas iam est in actu, ex hoc præcise est extra causam suam quantum esse potest: ergo ex hoc etiam est existens. Cæteræ autem consequentiæ sunt evidentes, quia non potest aliquid existens nisi à re existente realiter causari.

Secundo, quia creatura nihil potest realiter causare, nisi secundum ordinem naturæ prius ipsa causetur, & fiat ab aliqua causa efficiente: ostensum autem in superioribus est, omnem efficientiam terminari ad aliquod esse existentia, quia terminatur ad aliquod esse in actu extra causas, ergo etiam secundum ordinem naturæ esse existentia causæ materialis & formalis supponitur causalitati earum. Maior videtur per se evidens, quia creatura, dum non intelligitur causata seu effecta, non potest intelligi ut ens in actu, sed tantum in potentia, ut sic autem non potest intelligi actu causans. Quia si ipsa non est extra causas sed in earum potentia, quomodo potest aliquid extra causas constituere? Et, ut in particulari loquamur, & res sit evidentiior, quomodo potest materia actu vniri formæ, vel sustentare illam, si ipsa non est actu sed in potentia tantum: non potest autem ipsa esse actu, si non sit actu effecta. Et similiter forma non potest actu informare materiam nisi creata sit, vel de potentia materięeducta. Scio solere responderi: creari vel educi prius natura quoad esse essentia. Sed iam supra demonstraui: hoc esse essentia, cum non sit potentiale tantum, sed actuale & extra causas etiam esse verum esse existentia, neque ens creatum requirere formaliter aliud esse ad existendum.

Tertio, quia actualis existentia materię (& idem est de forma) necessaria illi est ad causandum in eodem saltem temporis instanti, ut omnes farentur, & non est necessaria ut consequens causalitatem eius, alioqui seipsam causaret, nam causaret suum esse: ergo est necessaria ut antecedens causalitatem eius ordine naturæ. Patet consequentia, quia hæc necessitas non est per accidens & ex mera concomitantia, alioqui impediri posset saltem per diuinam potentiam, atque ita fieri posset, ut materia esset actu vnita formæ, & forma materię extra causam efficientem, & tamen quod nullam haberent existentiam, hoc autem nec mente concipi potest.

Dico secundo: existentia materię (& idem proportionaliter est de forma) in re ipsa est id per quod materia causat in suo genere: secundum modum autem significandi & concipiendi apprehenditur ut conditio necessaria, seu ut modus constituens rem in statu sufficiente ad causandum. Prior pars huius conclusionis sufficienter constat ex dictis de identitate existentie & actualis essentia: materia enim non causat nisi per entitatem actualem suæ essentia: nam secundum eam est in potentia ad formam, & in ea recipit illam, sed in re essentia actualis materię non differt ab existentia illius, ergo realiter recipit formam in existentia sua, seu in se ipsa existente ut existens est. Confirmatur & declaratur, quia neutra ex his causis exercet suum munus seu causalitatem, nisi in quantum est ens actu, prout scilicet ens actu distinguitur ab ente in potentia obiectiuo: sed huiusmodi ens actu formaliter & intrinsece constituitur per esse existentia ut supra probatum est: ergo vtrique ex his causis causat actu prout constituta per esse actualis exi-

IX.

X.

XI.

XII.

Existentia actualis materię est id per quod materia causat in suo genere: secundum modum autem significandi & concipiendi apprehenditur ut conditio necessaria, seu ut modus constituens rem in statu sufficiente ad causandum.

XIII.
Obiecti
satisfit.

lis existentie, illa autem constitutio est per omnimodam identitatem in re, ut ostendimus: ergo causat in quantum est suamet existentia.

Dices: materiam non causare in quantum ens actu, sed in quantum est ens in potentia. Respondetur, in his vocibus esse magnam æquiuocationem, tum à potentia receptiua ad obiectiuam, tum ab ente simpliciter seu còpleto ad ens secundum quid seu partiale. Materia igitur causat quatenus est in potentia receptiua formæ, & consequenter causat quatenus formam materialem continet aliquo modo, scilicet, in potentia passiuâ, & ideo etiâ dici potest esse ens simpliciter & completum, non in actu, sed in potentia. At vero nō causat quatenus habet esse materiæ (quod est esse partiale & secundum quid) in potentia, sed in actu, & ita non causat prout in suo gradu est ens in potentia obiectiua, sed ut in actu. Et hoc modo esse ens in actu, id est, extra causas, & extra nihil, & esse in potentia receptiua alterius actus, non sunt opposita, sed potius per se subordinata: non enim potest potentia esse in proxima aptitudine, seu in statu in quo apta sit ad recipiendum suum actum nisi ipsamet aliquid habeat actuale entitatis, cum potentia ipsa realis ens reale & extra causas esse debeat, quæ omnia supra Disput. late tractata sunt. Et confirmatur tandem hæc pars, nam causa debet esse proportionata effectui & causalitati suæ, sed causalitas materiæ vel formæ, eo modo quo ab ea progreditur, est aliquid existens extra causas, & terminatur ad rem prout est aliquid extra causas, ut supra ostensum est: ergo etiam ipsa causat ut existens est: ergo causat quatenus in re est suamet existentia.

XIV.
Existentia
nobis non
concepitur
nisi ut mo-
dus ad cau-
sandum re-
quisitus.

Altera conclusionis pars, quæ solum spectat ad modum concipiendi & significandi, declaranda est ex dictis supra de distinctione rationis inter essentia & existentiam: significatur enim existentia hæc voce præcisa, & ut ratione distincta ab essentia: ut sic autem non concipitur ut sufficiens ratio causandi aliquid extra essentiam cuius est existentia, sed solum ut ratio seu modus essendi ipsiusmet essentia, neque enim potest forma, vel materia causare, nisi suamet essentiam communicando: & ideo existentia ut præcise concepta, non est ratio proxima & Physica recipiendi, vel informandi, sed essentia existens. Propter hanc ergo causam merito dicitur existentia, ut sic concipi & significari potius ut conditio vel modus constituens rem in sufficiente statu ad causandum, quam ut causa, seu ut proxima ratio causandi. Et confirmatur, nam causalitas exercetur per Physicas entitates prout in re sunt, & non per gradus aut modos Metaphysicè conceptos aut præciosos, ut formalis causa Physicè constituens hominem, non est rationalis, sed anima rationalis: quanquam Metaphysicè dicatur illam constituere. Sed existentia Metaphysicè concipitur, ut modus, constituens essentiam in actu entitatio: ergo sub hoc præciso conceptu non apprehenditur, ut Physica ratio causandi, sed ut modus vel conditio essentia causantis. Est autem sano modo intelligendum, cum existentia dicitur conditio materiæ aut formæ necessaria ad causandum, ne existimeretur esse ex his conditionibus, quæ, licet necessariae sint, non tamen per se concurrunt ad effectum, sicut est propinquitas seu approximatō v.g. quæ propterea conditio ex se considerata solet dici causa per accidens, non est tamen existentia hoc tantum modo necessaria, sed ut intime, & indivisibiliter (ut sic dicam) constituens rem, quæ per se ipsam est causa materialis & formalis, & ita non per accidens, sed per se pertinet ad rationem causandi.

XV.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ, respondetur falsum esse, formam substantialem vel accidentalem recipi in entitate essentia præcisa ab entitate existentia, sicut etiam falsum est recipi in existentia præcisa ab essentia. Sed recipitur in essentia

subiecti existentis ut existens est. Ad probationem de materia, negatur materiam proprie loquendo recipere existentiam mediante forma, sed sicut immediate creatur, immediate recipit existentiam, quamvis dependenter à forma, & ita eo modo, quo in suo genere causæ supponitur formæ, supponitur existens, quia supponitur creatura, & consequenter extra suam causam efficientem, quod est existere. Ad aliam vero partem de accidenti, respondeo falsum esse accidens non inherere substantia, ut existenti, & re ipsa existentia eius: alioqui in existentia accidentis per se & intrinsece non supponeret existentiam substantia, sed tantum per accidens: neque existentia substantia sustentaret, seu esset ratio sustentandi existentiam accidentis, quæ falsa sunt. Neque exemplum de Christi humanitate quidquam iuvat, nam assumit falsum: possetque argumentum illud retorqueri, ut sit iudicium, quod humanitas Christi non caret propria existentia natura, sed subsistentia tantum, ut suo loco latius tractauimus. Neque etiam est inconueniens, vnam existentiam in re ipsa actuari per aliam: quia hoc nihil aliud significat, quam quod vna res existens sit potentia ad recipiendum actum existentem. Quo modo autem existentia dicatur actus vltimus, & quomodo ei non repugnet aliqua potentialitas receptiua, dicemus sectione sequenti. Ad vltimam denique confirmationem (reliqua enim omnia expedita sunt) respondetur falsum etiam in ea sumi, nam dispositiones, si sint præparantes materiam seu subiectum, sicut prius natura disponunt, ita etiam prius natura existunt: si vero sint tantum consequentes, conseruantur seu ornantes compositum, sicut non prius natura existunt, ita nec prius natura disponunt, neque sunt proprie causa formæ aut compositi, sed proprietates eius.

De causalitate effectiua existentia.

Ex his facile constat, quid dicendum sit de causalitate effectiua. Nam quæ diximus de materiali: & formali causa, possunt & debent ad efficientem applicari, nam maiori ratione in ea locum habent, pauca tamen sunt addenda. Nam auctores, qui existentiam putant esse rem distinctam ab existentia creaturae, dicunt existentiam per se nullum habere influxum in causalitate effectiua: requiri tamen ut conditionem necessariam. Et quidam ex eis docent esse ex his conditionibus, quæ ordine naturæ necessario antecedere debent ad ipsam efficientiam. Alii vero negant hoc esse in vniuersum necessarium. Et quid illi qui negant existentiam fieri à causis secundis, sed à solo Deo, consequenter loquuntur, dum negant existentiam causæ secundæ per se influere in effectum ipsiusmet causæ secundæ: nam, si causa secunda solum efficit in suo effectui essentiam, sufficiens illius principium erit per suam essentiam. Hi vero nullam sufficientem rationem asserere possunt, ob quam asserant existentiam esse conditionem necessariam ad agendum. Et multo minus probare possunt, quod sit antecedenter secundum ordinem naturæ necessaria, cum tamen id etiam Bannes assermet super i. p. vbi supra concludit.

In cuius probatione recte quidem ait causam efficientem operari, secundum quod est in actu per existentiam: non potest tamen hoc ipsum consequenti ratione ostendere. Vnde rationes quas subiungit, sunt quidem validæ, eius tamen sententiam plane destruant. Prior est, nam causa non actiua per existentiam, est solum in potentia: ergo non potest tribuere actum effectui, nisi illa consideretur, ut est sub consimili actu. Recte quidem infert, sed interrogo, cum sumit, Causam non actiuam per existentiam esse solum in potentia, an sit sermo de causa non actiua in duratione temporis: vel in ordine naturæ? Priori

Priori modo loqui non potest, alias non recte probaret quod intendit, scilicet, existentiam non posse dimanare effectiue ab essentia: nam de hoc satis esset antecessio secundum ordinem naturæ in actualitate essentia. Oportet ergo, ut propositio assumpta sit in posteriori sensu iam allato, in quo etiam est verissima, & euidenter (ut existimo) in superioribus à nobis probata. Tunc autem ulterius interrogo, si causa non actuata per existentiam solum est in potentia, quo modo actu materialiter aut informetur? Rursus, si causa creata non tribuit effectui, nisi actum essentia, cur non satis est, ut ipsa considere sub consimili actu, ut suum effectum efficiat: si ergo prius natura est sub actu essentia, quam sub actu existentia, ut ipsi dicunt, sine fundamentum praequirunt ordine naturæ actum existentia in causa secunda ut efficiat. Supponendo vero (quod nos ostendimus) nullam rem esse prius naturam in actu essentia, quam in actu existentia, optime inferatur, indigere actu existendi ad efficiendum non solum in duratione temporis, sed etiam in antecessione naturæ.

At vero qui concedunt causam secundam influere, & efficere esse existentia in suo effectu, non vident, quo fundamento negare possint, existentiam causæ per se influere, & efficere existentiam in effectu, quia nec ratio existentia ut sic repugnat esse effectiui, neque etiam tali existentia eo, quod talis sit. Quocirca idem nobis dicendum est de hac causalitate, quod de materiali vel formali diximus. Nam in re ipsam existentia formæ actiue est, ipsa met ratio seu principium per se agendi. Primo, quia in re est ipsam actualis essentia formæ, quæ est principium agendi. Secundo, quia simile optime, & accommodate fit à suo simili, secundum id in quo simile est, sicut ergo esse existentia effectus est formalis terminus, ad quem effectio terminatur, ita simile esse causæ erit formale principium talis efficientia. Tercio, quia Deus est summe effectiuius: eo quod est ipsum esse per essentiam summum ac perfectissimum: ergo creatura erit effectiua ex aliqua perfecta participatione talis esse: ergo optime potest existentia creata esse principium efficiendi: cur enim hoc illi repugnabit? Non enim, quia est esse existentia, cum esse existentia Dei sit actiuius: Neque, quia est esse existentia finitum, cum quia etiam esse essentia creaturae est finitum, tum etiam, quia ad agendum ex præsupposito subiecto, non requiritur perfectio infinita: Neque, quia est esse receptum in essentia: tum quia etiam forma materialis est recepta in materia, & accedens in subiecto, & nihilominus sunt actiua: tum etiam, quia secundum rem, esse non est proprie receptum in essentia, sed solum secundum rationem, de qua infra dicitur. Vel denique, quia esse est actus ita imperfectus, ut non possit esse principium agendi: & hoc dicere non possunt, qui existimant existentiam esse rem distinctam, & actum perfectissimum essentia: nam si res agit, in quantum est in actu, & per existentiam constituitur in perfectissimo actu: ergo per existentiam constituitur in ratione principii actiui. At vero iuxta nostram sententiam existentia ut in re ipsa inuenitur, non est tam actus essentia, quam ipsa essentia in actu, & ideo ob imperfectionem actus non potest ei repugnare, ut in re ipsa sit principium efficiendi.

Secundum rationem autem existentia ut sic abstracte & præcise concepta, non significatur ut formale efficiendi principium, sed ut constituens formam in statu, apto ad efficiendum & operandum: proprium vero agendi principium est forma existens, seu forma, quæ sit actualis entitas, ut in aliis causis explicatum est, & latius supra disp. 18.

Ex quo intelligitur, existentiam creatam ex communi, & abstracta ratione sua non vindicare sibi determinatum aliquod genus causalitatis, sed nulli co-

tum repugnare iuxta determinatum autem gradum existentia, seu iuxta perfectionem essentia, cuius est existentia, participare posse hoc vel illud causalitatis genus. Vnde, quia essentia materis imperfectissima est, etiam si sit in actu constituta per existentiam, non est effectiua, sed receptiua tantum, & ideo existentia eius non participat genus causæ efficientis, sed materialis tantum. Secus vero est de existentia formæ, & sic de cæteris philosophandum est.

SECTIO XI.

Quarum rerum sit existentia, & an simplex vel composita sit.

Explicata communi ratione existentia & causis, & effectibus eius: dicendum sequitur de multiplici rerum creaturarum existentia: simulque obiter soluemus quartam rationem propositam sect. 1. in fauorem primæ sententia.

Sine existentia rerum tantum singularium.

PRIMUM ergo dubitare quis potest, an existentia sit rerum tantum singularium, an etiam naturarum communium. Quidam enim dicunt, quamuis naturæ communes non existant extra singularia, in eis tamen habere suas peculiare & parciales existentias, gradum rei quibus formaliter existunt, ex quibus una cum existentia rei singularis vel potius singularitatis eius fit una existentia singularis, quia ipsum indiuiduum adæquate existit. Qui dicendi modus esset satis probabilis, si natura communis esset ex natura rei distincta in re ipsa ab indiuiduo: Quia vero hoc impossibile est, ut supra demonstrauimus, ideo etiam est impossibile distinguere existentiam naturæ communis ab existentia rei singularis distinctione aliqua in re ipsa inuenta. Quod tam est per se notum, ut non egeat probatione.

Adde vero subinde, neque etiam ratione debere aut posse distinguere existentiam actualement, & exercitam graduum communium existentium in re singulari à particulari existentia talis indiuidui. Potest quidem concipi natura communis abstracta ab indiuiduis, tamen ut sic non potest concipi actu existens, nisi ex errore concipiatur, vel tanquam aliquid imaginabile, non vero ut aliquid possibile, & quamuis possit concipi ut apta ad existendum, non tamen ut immedie & secundum se habens talem ordinem ad esse, sed mediante indiuiduo, in quo existit. Quo fit, ut non possit concipi existentia actualis, & in re ipsa exercita, ut actuans immedie naturam communem ut sic, sed solum ut contractam, & factam indiuiduam. Probat, quia natura communis præcise indiuiduatione, non est proxime capax existentia, imo secundum illum statum repugnat ei actualis existentia: ergo concipiendo existentia ut actum essentia, non potest secundum rationem concipi, ut habet habitudinem immediatam ad naturam communem ut communem, sed solum ad rem indiuiduam, ad communem vero solum ut facta est singularis in re indiuidua: Ergo in Petro, verbi gratia, non potest distinguere duplex existentia etiam secundum rationem, una Petri & alia hominis, sed est una tantum qua immedie existit Petrus, & immedie secundum rationem homo.

Dices: Existentia hominis ut sic potest abstracte concipi, sicut ipse homo, & ratione distinguere ab indiuiduis existentia singularium hominum: ergo hoc modo potest distinguere ratione existentia naturæ communis ab existentia indiuidui. Respondetur, negando absolute consequentiam, quia cum existentia abstracte & vniuersè concipitur, non sumitur

I.

II.

Eadem præmissa existentia existit gradum rei superiores, quæ inferior res.

III.

IV.

Obiectio. Dissolutio.

mitur ut actualis & exercita, sed solum in actu signato. Quod ita declaro, nam homo non potest concipi ut actu existens per existentiam humanam in communi, sed per hanc vel per illam existentiam: & ideo quando concipitur cum habitudine ad existentiam in communi tantum, concipitur ut quid abstractum ab actuali exercitio existendi. Actualis ergo existentia, quæ in re ipsa hoc munus exercet, intrinsece concipi debet ut individua & singularis, & consequenter ut habens immediatam habitudinem ad existentiam individua & singularem, & hoc modo nulla est existentia etiam ratione distincta, quæ immediate respiciat naturam communem, sed solum ut existentem in individuo, & in eo singularem effectam, Quapropter simpliciter dicendum est, existentiam proprie & immediate solum esse rerum singularium propter quod dicit Aristot. i. Metaphys. in proœmio, effectiorem solum esse rerum singularium, quia effectio tendit ad esse quod solum est rei singularis, & ideo etiam in cap. de substantia dixit secundas substantias solum esse in primis. Et ratio constat ex dictis, quia nullum ens actu esse potest, nisi individuum & singulare: existentia autem in re nihil aliud est, quam ipsamet actualis entitas rei individua. At vero si in vna & eadem re individua ratione distinguamus individuum speciei, ab individuo generis, sic etiam ratione poterimus distinguere existentiam vnius ab existentia alterius: utraq; tamen concipietur ut existentia rei singularis & individua, ad quam dicit immediatam habitudinem secundum rationem: omnis ergo existentia tam secundum rem, quam secundum veram rationem concipiendi, est immediate actualius rei singularis.

Sitne existentia solius suppositi, etiam individua natura.

V. SED tunc ulterius queri potest, an in substantiis creatis existentia sit solius suppositi, vel etiam naturæ. Nam omnes Philosophi & Theologi, qui putant existentiam non distingui ab entitate essentia, consequenter existimant, non solum suppositum, sed etiam substantialem naturam individuum habere suam propriam existentiam: atque ita in Christo Domino humanitatem eius retinuisse propriam existentiam naturæ, etiam si proprium & creatum suppositum in ea non fuerit. At vero discipuli D. Thomæ contrarium sentiunt, diuisi tamen sunt, nam Capreolus & alii docent quidem, existentiam substantialem esse primo ac per se solius suppositi, ita tamen ut existentia non supponat ordine naturæ suppositum constitutum, & illud actuet in ratione existendi, sed formaliter ipsa constituat suppositum. Quo fit, ut iuxta hanc sententiam, si præscindamus id, quod est quasi subiectum vel receptivum existentia, re vera non sit suppositum, sed natura ipsa, nam suppositum potius est compositum seu constitutum ex natura & existentia, atque ita existentia erit suppositi ut constituti, naturæ vero ut potentia actualis. Quæ sententia in eo falsa est, quod confundit existentiam cum substantia, & non tribuit existentia proprium effectum formalem eius, qui est constituere rem in actu in ratione entis actualis, quam rem supra attingimus, & de ea latius dicturi sumus infra, agentes de natura & supposito.

VI. At vero Caietanus & alii docent, existentiam supponere suppositum constitutum in ratione suppositi, illudque actuare, & primo ac per se constituere ens actu existens. Quorum fundamentum est, quia solum suppositum est id quod est, proprie loquendo: sicut solum suppositum est quod operatur: quia eius est esse cuius est operari: ergo existentia primo & per se est actus suppositi: consequenter vero communicatur naturæ & partibus eius. Et esset quidem hæc sententia probabilis, si existentia esset res distincta à

substantia, natura, quamquam ægre possit explicari quid faciat substantia circa substantialem naturam præcisè consideratam ut essentia, & prius natura quam existens, de quo agemus in disputatione citata de supposito. Simpliciter autem loquendo, hæc sententia non loquitur de existentia accidentali, ut per se clarum est, de substantia autem potest intelligi, vel de omni existentia cuiuscunque entitatis actualis substantialis: vel solum de existentia omni ex parte completa. De hac igitur admitti potest, quod sit solus integri suppositi, ut mox explicabimus, tamē de omni existentia id verum esse non potest. Quia ostensum est, esse actuale naturæ seu essentia esse veram existentiam, sed supposititas non potest terminare & modificare naturam nisi supponendo in illa aliquod esse actuale, & extra causas: ergo necessario supponit in illa aliquod esse existentia: ergo non potest omnis existentia esse actus suppositi, sed datur aliqua existentia, quæ sit actus naturæ. Præterea, supposititas distinguitur ex natura rei ab essentia actuali, ut infra ostendemus: propria autem existentia naturæ non distinguitur ex natura rei ab ea, ut est quædam essentia actualis: ergo necesse est, ut aliqua existentia sit propria ipsius naturæ, illa scilicet, quæ in re non distinguitur ab eadem natura.

Quapropter recte diuisa est existentia: quædam enim est omnino completa in genere substantia, quæ solet dici per se existentia, & includit non solum actualem essentia seu naturam, sed etiam modum talis naturæ, qui substantia dicitur, & actualitatem eius. Talis ergo existentia est solius suppositi, non ut actus simplex eius, sed ut composita ex existentia naturæ, & existentia ipsius supposititatis, de qua infra dicetur. Et ratione huius existentia dicitur res simpliciter esse id quod est, seu completum ens, & ideo est propria suppositi, & hæc supponitur, per se loquendo, ad operationem, & ideo operari proprie tribuitur supposito, seu rei substanti. Alia vero est existentia substantialis non omnino completa, & terminata in suo genere, quia adhuc potest per substantiam terminari. Et hæc est existentia naturæ ut natura est, immediatus illi conveniens, quam substantia: nam, sicut natura substantialis etiam completa fit in genere naturæ, tamen simpliciter in ratione substantia non est omnino completa, donec sit substantia. Potestque talis natura præexistere substantia ordine naturæ sicut in mysterio Incarnationis præexistit natura assumptioni: omne enim quod assumitur, præsupponit assumptioni, ut dixit D. Thom. 3. par. q. 4. art. 2. & 3. & ideo quæst. 6. artic. 4. ad tertium dicit, humanitatem Christi prius naturam fuisse ens, quam fuerit Verbo unita: loquitur autem de ente actu, nam ens in potentia ex eternitate fuit constituitur autem ens actu per existentiam. Hæc igitur existentiam, quæ substantia præintelligitur, necesse est proxime & immediate afficere naturam, & non suppositum.

Actu ne existentia immediate partes vel tantum integram naturam.

VII. TERTIO inquiri potest, qualis sit hæc existentia naturæ, & an sit immediate actus solius naturæ substantialis completæ, vel etiam partium eius. In qua re, omnia opinione eorum, qui realiter distinguunt existentiam ab essentia, qui consequenter loqui debent iuxta dicta in superiori sectione, dicendum nobis est, existentiam generaliter loquendo, non esse actum solius essentia completæ, sed, sicut distinguitur essentia in totalem & partialem, seu completam & incompletam, ita etiam distinguendam esse existentiam intra illum ordinem. Existentia ergo partialis immediate convenit parti essentia, quamvis integra existentia naturæ immediate respiciat completam

ram existentiam. Hoc plane sequitur ex fundamento posito, quod existentia non distinguitur in re ab essentia actuali, nam, sicut tota essentia actuale ens est, ita & partes eius sunt actualia entia, licet partialia: ergo includunt proprias parciales existentias, quæ ab ipsis partibus essentia in se non distinguuntur. Item, quia materia prima, ut supponitur formæ conseruata, vel creata à Deo, est actualis entitas includens aliquod esse existentia, ut in superioribus ostensum est: ergo habet propriam existentiam parcialem, quia sub ea ratione, & ut prius natura supponitur formæ, non potest existere per existentiam totius, ut per se manifestum est. Rursus, forma, cum sit actualior, quam materia, multo magis secum affert suam propriam existentiam, quæ adiuncta existentia materiae, complebit integram existentiam totius naturæ. Neque enim potest existentia formæ per se sola esse integra ac totalis: tum quia non est forma sola tota ei essentia iuxta veriorum sententiam, tum etiam quia, cum existentia formæ supponat existentiam materiae, de illi vinienda sit, oportet, ut non sit totalis, sed partialis, ut possit cum illa vnum per se componere.

Atque hinc colligitur, existentiam non semper esse entitatem simplicem, nec semper compositam, sed talem esse, qualem exigit essentia. Itaque, si essentia sit simplex, simulque sit completa ac integra, existentia similiter erit simplex & totalis in suo ordine, seu intra rationem naturæ, & huiusmodi est substantialis existentia naturæ angelicæ. Si vero essentia sit simplex & partialis existentia similiter erit simplex, & incompleta seu partialis in illo ordine: & huiusmodi sunt existentia materiae, & formæ substantialis. Si vero essentia sit composita ex forma, & materia, sitque completa integra: simili modo existentia erit composita ex existentia materiae, & formæ, & integra ac totalis in suo ordine. Denique, si essentia sit composita quidem ex materia & forma, non tamen sit tota essentia, sed pars integralis alterius, similem seu proportionalem habebit existentiam: sic enim caput v. g. vel manus parcialem habet existentiam ex sua materia & forma compositam quæ ideo partialis est, quia ex materia partiali constat, & ex forma vel partiali, vel certe partialiter (ut sic dicam) & inadæquate informantem illam partem materiae. Iuxta modum ergo essentia talis est existentia cuiusvisque, id quod plane sequitur ex posito fundamento, quod essentia actualis & existentia in re idem sunt.

Contra hanc vero resolutionem multa solent obijci, sed ad tria præcipua capita reuocari possunt. Primum continet auctoritates & rationes, quibus probatur, materiam nullam habere existentiam, sed totam capere à forma, quia ex se est pura potentia, & prope nihil: si autem ex se haberet existentiam, ex se haberet actualitatem, eamque perfectissimam, nam existentia est perfectus actus, & perfectus diuini esse participatio, teste Dionys. capite 5. de Diuini. nomini. Item, quia sequitur, formam nihil causare in materia, quia neque existentiam, neque existentiam illi confert. Tandem, quia aliàs posset materia esse sine forma, saltem de potentia absoluta, cuius oppositum docet sæpe Diuus Thomas, sed de his omnibus late dictum est supra disputatione 13. & 15. & ideo breuiter dicetur, dupliciter posse intelligi materiam nullam ex se habere existentiam, sed totam capere à forma. Primo, quod non habet illam, nisi natura sua dependentem à forma, & hoc sensu concedimus materiam capere existentiam à forma, ut secl. 9. satis declaratum est. Alius vero sensus est, quod materia in entitate sua actuali nullam includat existentiam propriam sed illa à forma omnino mutuatur, ita ut per ipsam materiam formam, vel per aliquid, quod ratione formæ datur materiae, ipsa formaliter & intrinsece existat, & constitutur in esse entitatis actualis: & hic sensus

est falsus. Ideoque in sensu opposito concedimus materiam habere suam propriam existentiam, quam formaliter non habet à forma, quod satis in superioribus probatum est. Et ibidem etiam declaratum est, quomodo materia sit pura potentia receptiua in ordine ad actum formalem, non vero ad actum entitatum, seu existentie. Prope nihil autem esse dicitur, quia inter entia substantialia infimum locum tenet in perfectione, tamen hoc ipso, quod dicitur esse prope nihil, consequenter dicitur habere aliquid entitatis, quo recedit à nihilo, & secundum id habet aliquid existentia. Quamquam autem ipsum esse ut sic dicatur nobilissimum, tamen non omne esse est perfectissimum, sed in eo reperiuntur gradus iuxta rerum & essentiarum diuersitatem. Atque ita quamuis materia habeat aliquod esse proprium, tamen quia in genere substantia illud est imperfectissimum, ideo non obstante tali esse, potest materia esse imperfecta & prope nihil. Rursus licet materia habeat propriam existentiam, illam tamen habet dependentem à forma: & hoc modo dicitur forma conferre illi esse, ut in superioribus declaratum est. Quanta vero & qualis sit hæc dependentia à forma: dicto loco fatis est explicatum, & ideo plura hoc loco de illis obiectionibus dicere necesse non est.

Secunda obiectione principalis sumitur ex parte formæ, & præcipue ab anima rationali, cuius esse est idem cum esse totius hominis, seu humanitatis: illud autem est esse simplex & non compositum, quia manet in sola anima, & consequenter est omnino spirituale: ergo quamuis humanitas sit essentia composita, nihilominus esse eius non est compositum: ergo ob eandem causam idem erit proportionaliter dicendum de qualibet substantiali natura composita. Antecedens est valde receptum in Schola Diui Thomæ ex doctrina eius 1. part. questio. 76. argumen. 1. ad quartum, & de ente & essentia, cap. 5. Quibus locis id Caietan. late defendit & declarat, & Ferrar. libro secundo, contra Gentem capite sexagesimo tertio, prope initium. Et potest in hunc modum ratione suaderi, quia esse totius hominis non potest esse materiale, alioqui non posset per illud esse anima existeret, ergo oportet ut sit spirituale, quia inter hæc duo non datur medium: ergo secundum se est incorruptibile, & perpetuum, & per se primo conueniens animæ, & in ea post separationem manens. Secundo, quia anima dum est in corpore, existit per esse totius; ergo non habet esse distinctum ab esse totius, alioqui simul existeret per duo esse, quod est superfluum, & impossibile, ergo est idem animæ, & totius compositi.

Ad hanc obiectionem responderetur, eos, qui existimant existentiam esse rem distinctam ab essentia, satis quidem consequenter opinari, hoc esse in homine, immateriale esse, & consequenter primo continere ab animæ, & per illam communicari materiae, & toti composito. At vero, supposito contrario fundamento, nimirum existentiam non esse in re distinctam ab essentia actuali, necessario dicendum est, ita comparari esse animæ rationalis ad esse hominis, seu humanitatis, sicut comparatur anima secundum suam essentiam ad essentiam hominis, seu ad humanitatem. Non est autem anima tota essentia hominis, neque etiam ita condistinguitur ab illa, ut in illa non includatur, sed distinguitur ut pars à toto. Ita ergo esse animæ non est totum esse hominis sed humanitatis, neque est ita condistinguitur ab illo, ut in eo non includatur, sed est intrinsece componens illud, & id quod est præcipuum in ipso esse hominis, quamquam non possit esse totum, quia ipsum corpus aliquod proprium esse habet, quod etiam humanitati communicat in suo genere causæ, scilicet, materiali. Atque ita opinatus est Scotus in 4. d. 43. q. 1. & in quodlib. q. 9.

Neque D. Thom. expresse aliquando docuit, esse

xi.

xii.

xiii.

folius

solius animæ esse totale & integrum totius humanitatis, sed in citato loco de ente & essentia t. 9. ait, potius ex anima & corpore resultare vnum esse in vno composito, & loquimur manifeste de esse existentia. At vero, si esse hominis non esset aliud, quam ipsummet spirituale esse animæ, communicatum & quasi extensum ad corpus, non proprie diceretur illud esse resultare ex anima & corpore. Quod vero statim addit D. Thom. illud esse, prout est animæ, non esse dependens à corpore, non habet illum sensum, quod totum esse hominis maneat in anima separata, sitq; corpore independens, quia neq; verba ipsa hunc sensum præferunt, neq; est aliquid, quod nos cogat ad ita interpretandum. Optimus enim sensus est, illud esse, prout est animæ, id est, quantum ad partem illius, quæ ad animam spectat, non pendere à corpore. Et in hoc constituit Diuus Thomas differentiam inter esse animæ rationalis, & aliarum formarum, quod alia formæ non habent esse, nisi vt informant materiam, & pendent ab illa; anima vero habet esse independens, quod communicat materiz, quando illam informat. Non quia per illud esse ipsa materia formaliter existat, sed quia per illud actuatur, perficitur, & fouetur seu conseruatur. Quando vero separatur anima, potest illud idem esse in se retinere, quia est spirituale, & subsistens, licet non omnino completum in genere substantiz. Atque hac ratione dicere potuit interdum D. Thomas esse, quod erat compositi, manere in anima separata, vt patet ex citatis locis 2. cont. Gent. cap. 31. ad tertium. quodlib. 10. articul. 3. & 6. quibus locis nunquā ait esse animæ esse totum esse compositi, sed solum quod sit, vel esse esse compositi, dum communicatur corpori: potest autem dici esse compositi, tanquam actus & præcipua perfectio eius, quamuis non sit integrum & totale esse eius. Quod si quis tandem contendat, D. Tho. sensisse, illud ipsum esse immateriale, quod manet in anima separata, esse integrum & totale esse, quo totus homo existit, quia citatis locis & aliis insinuat, vt videre licet in i. d. s. quest. 6. articul. 2. ad 1. & 2. & dist. 15. articul. 3. & sæpe alibi: dicere consequenter debet Diuum Thom. procedere in ea sententia, quod esse sit res distincta ab essentia, quam nos nunc non defendimus.

XIV.

Ad primam rationem respondetur negando, esse hominis, esse omnino immateriale, sed potius appellandum esse absolute materiale, sicut essentia hominis materialis est. Est autem materialis hominis natura, non quia omnes partes, ex quibus constat, materiales sint, sed quia altera est materialis. Res enim immaterialis dicitur, quæ ex materia non constat; negatio enim ibi inclusa compositionem ex materia excludit. Vnde omnis res, quæ materia constat, quamuis aliunde spirituali & immateriali forma constituitur, materialis simpliciter existit, & appellanda est. Simili ergo modo esse totale hominis materiale est, non quia omne esse partiale, ex quo componitur, materiale sit, sed quia ex esse corporis, quod materiale est, & esse animæ confurgit. Cum vero obicitur, quia anima non potest existere per esse materiale. Respondendum est adæquate & tanquam per proprium actum, non posse existere per tale esse, tamen inadæquate seu partialiter posse existere per tale esse, non quatenus constat ex parte materiali, sed quatenus aliam partem spiritalem in cludit ipsi animæ propriam & proportionatam. Est itaque hoc integrum esse hominis adæquatum toti homini, singulis autem partibus eius adæquatum, id est, excedens, & ideo non actuatur singulas secundum se totum, sed secundum aliquid sui, seruans proportionem cum singulis partibus. Vnde retorqueri posset argumentum, nam etiam non potest materiale corpus per esse immateriale formaliter, & intrinsece existere, quia corpus ipsum est actualis entitas materialis & extensa, quæ per aliquod esse actuale intrinsece con-

stituitur, quod necesse est etiam esse materiale & extensum, quod esse est vera existentia, vt in superioribus probatum est: non ergo potest ipsum corpus intrinsece existere per esse immateriale: oportet ergo vt esse totius hominis sit materiale, tanquam compositum ex materiali esse corporis & immateriali animæ.

Atque hinc facilis est responsio ad secundam rationem quæ de materia ipsa & de omni parte existente in toto fieri potest. Vnde dicendum est, partem existentem in toto existere per esse totius, & per esse proprium, diuerso autem modo, & ideo non existere per duo esse, sed per vnum & idem diuersis rationibus consideratum. Nam esse totius & partis non sunt proprie duo, sed comparantur vt includens, & includum: sicut ergo pars includitur in toto, ita existit per esse totius mediate & inadæquate, seu excedenter vt dicam) immediate autem & adæquate existit per esse proprium, quod est partiale & in esse totius includitur. Vnde non existit per esse totius, nisi ratione illius esse partialis quod includit, & ita non existit per duo esse, sed per vnum & idem.

Tertia obiectio principalis est supra in sect. 1. proposita, in ratione quarta, primæ sententiæ, quæ ad hoc tendit, vt probet esse naturæ compositæ non posse esse compositum, in cuius probatione nonnulla attinguntur, quæ iam expedita sunt. Primum est, quia alias materia haberet proprium partiale esse, & ita non esset pura potentia. Ad quod iam responsum est, esse quidem puram potentiam in ordine ad formale actum substantialem quia ex se nullum habet, atque ita esse puram potentiam receptiuam, non tamē obiectiuam, quia necesse est vt aliquam entitatem realem habeat; nam alias nec potentiam receptiuam realem habere posset.

Secundum erat, quia alias ex materia & forma non fieret vnum per se, quia ex duobus entibus in actu non sit per se vnum. Ad quod respondetur, si sit sermo de entibus in actu, prout distinguntur ab entibus in potentia (nam hoc sensu nunc loquimur de ente in actu, si enim per existentiam formaliter & intrinsece constituitur ens in tali actualitate) hoc igitur modo loquendo de ente in actu, non solum non repugnat ex duobus entibus in actu, constitui vnum per se, verum etiam impossibile est constitui, nisi ex entibus in actu, quia ens in potentia, cum sit nihil, non potest actu constituere aliquid, sed potentia tantum, vt sæpius in superioribus dictum est. Deinde illud axioma in eo sensu intellectum nulla probabiliter ratione fundari potest. Cur enim ex duobus entibus, quæ in suo genere partialia sint, non poterit vnum per se in tali genere constitui, etiam ipsa habeant in actu, id est, extra causas suas partiales entitates, & per illas vniantur ad componendum. Præterea etiam in aduersariorum opinione negari non potest, quin materia & forma in esse essentiz habeant aliquam actualitatem propriam, per quam vniantur ad componendam essentiam, quæ in esse essentiz est per se vna, quamuis constet ex duobus entibus in actu in eodem esse essentiz: idem ergo erit cum eadem proportionem in esse existentiz, imo in re idem omnino est, quia illud esse actuale essentiz est verum esse existentiz. Item, in entibus materialibus, quoad compositionem ex partibus integritibus negari non potest, quin sicut forma est extrinseca & diuisibilis, ita etiam sit existentia. Quis enim credat existentiam lapidis, aut arboris esse ita indiuisibilem, vt sit tota in toto, & tota in qualibet parte? constat ergo ex partibus integritibus talis existentia totius lapidis, vel arboris, ergo partes illæ vniantur, tanquam entia actualia partialia, & tamen ex eis componitur vnum per se. In hoc ergo sensu illatio neganda est, nam principium quo probatur, iuxta eundem sensum, nullam apparentiam, vel probabilitatem habet.

Cum

Com ergo dicitur, ex duobus entibus in actu non fieri per se unum, intelligendum est de entibus complexis, ex quibus unum comparatur ad aliud, ut potentia ad actum eiusdem generis, neque ut pars ad totum, vel ad compartem iuxta superius dicta de ente per se & per accidens. Et in idem redit, si dicamus, illud intelligi de entibus simpliciter, quae per se sint entia & non inhærentia ad componenda alia entia. In hoc autem sensu non recte accommodatur in presenti illa propositio, nec recte fit illatio, quia materia & forma non sunt entia simpliciter, neque completa, sed natura sua instituta ad complendum ens simpliciter, & ideo licet in eis intelligatur propria actualitas entitativa optime ex eis componitur unum per se, quod est simpliciter, & completum ens.

Tertio inferebatur ex hac nostra sententia, omnem formam posse naturaliter esse sine materia, & materiam sine forma, quia si hæ partes habent proprias parciales existentias, unaquæque per suam existentiam existere poterit sine aliqua parte, vel sine toto. Respondetur, negando sequelam, & ad probationem negatur etiam assumptum. Quia hoc ipso, quod existentia non est completa, sed partialis, potest pendere ab extrinseca causa formali aut materiali, si talis existentia materialis etiam sit. Cum vero infatur, quia ratio existentiae est, ut sufficiens ad constituendum rem extra suas causas. Respondetur facile rationem eius esse, ut sit sufficiens in suo genere, scilicet in genere formalis actus, seu modi intrinseci: non vero est de ratione eius, ut sit independens ab omni alia causa efficiente, vel formali, aut materiali. Et est evidens instantia in existentia accidentis, quæ formaliter facit illud existere, non tamen independenter à subiecto, ut in superioribus etiam tactum est. Quod vero ibidem additur, quia si materia vel forma non potest naturaliter existere, nisi in compositio, cuius existentia terminari potest, superflue daretur illi partialis existentia: hoc (inquam) iam est ex dictis solutum. Nam licet hæ partes non possint existere, nisi in toto, tamen existentia totius nulla est, nisi constetur ex existentibus partium, nec partes possunt per existentiam totius existere, nisi in quantum illa includit parciales existentias singulis partibus accommodatas. Et ideo non sunt superflue existentiae parciales, sed omnino necessariae, ut partes habeant actualitatem sufficientem ad componendum totum, tum etiam ut ex his componatur integra existentia totius compositi.

Denique ad illam instantiam, quod si materia vel forma haberent proprias parciales existentias, prius natura existeret una quam alia, & consequenter posset naturaliter existere sine alia, dicendum est, materiam primam, eo quod per creationem fiat, & conservetur, prius naturâ existere, quâ formam, non tamen inde inferri, posse naturaliter existere sine forma, quia potest illam exigere, ut conditionem & dispositionem necessariam, seu tanquam actum formalem, sine quo non debetur ei ut sit. Quomodo sæpe contingit, id quod est in aliquo genere natura prius non posse esse sine posteriori, de qua re late in superioribus dictum est, tractando de causis, præsertim disputat. 28. & in tomo 1.3. part. circa quæstio. 2. & 17. multa de hac re attigi. At vero materialis forma, quæ de potentia materiæ educitur, non prius natura existit, quam materiæ vniatur, quia actio per quam fit essentialiter à materia pender. Et in hoc est discriminē inter animam rationalem, & alias formas, quod illa prius natura existit quam vniatur, quia sit per creationem, quæ est actio independens à subiecto, ideoque per illam recipit esse, in quo ipsa prius natura subsistit, quam vniatur corpori, ac propterea illud retinere naturaliter potest, quamvis à corpore separatur. Aliæ vero formæ, quamvis propriam & parcialem existentiam recipiant, non tamen aptam ad subsistendum in se ex natura sua, sed pendentem à

materia ut ab ea sustentetur, & ideo nec prius natura in se sunt, quam in materia, nec separatæ à materia conservari possunt.

Quarto inferebatur unam existentiam partialem comparari ad aliam, ut potentiam ad actum, quod videbatur repugnare actualitati existentiae. Sed ad hoc iam in superioribus responsum est: & declaratum, quomodo aliqua existentia quamvis constituat rem in actu, id est, extra nihil, & extra potentiam obiectivam, nihilominus possit comparari ad aliam existentiam, ut potentia receptiva ad actum, loquendo physice, & secundum rem de existentia, ut supra declaratum est.

Exponitur quomodo existentia dicatur ultima actualitas.

Atque hinc obiter inferitur, quomodo intelligendum sit, quod à multis dicitur, existentiam esse ultimum actum, seu ultimam rei actualitatem: sic enim loquitur D. Thomas quæst. vnica de Anim. arti. 6. ad. 2. & Caietanus 1. part. quæstione tertia, articulo quarto, circa secundam rationem D. Thom. Alii vero etiam Thomistæ dicunt, existentiam potius esse primam rei actualitatem, quoniam esse potius est primus actus cuiuslibet rei, quam ultimus. Quæ varietas supposita doctrina à nobis tradita. in sola vocatione significatione consistere potest. Nam existentia actualis dicitur esse actus, vel actualitas essentiae, non physice, & secundum rem, sed metaphysice, & secundum rationem, & hoc modo diversis rationibus potest dici actus primus vel ultimus. Respectu enim prædicatorum essentialium, quatenus unum comparatur ad aliud, ut actus ad potentiam Metaphysicam, dicitur existentia ultimus actus, quia constituit in actu totam essentiam includentem omnia prædicata essentialia, & est id, quod nostro modo intelligendi ultimo advenit essentiae, in constituenda inter se & actuali entitate rei. At vero respectu eorum, quæ consequuntur essentiam, siue sint proprietates, siue operationes, siue alia accidentia, existentia creaturæ habet potius rationem primi actus, quam ultimi. Quia iuxta doctrinam Aristotelis primo de anima, textu secundo, & quinto, forma est actus primus, quia convertit esse ad quod sequitur operatio, quæ est actus secundus: eadem ergo ratione omne esse comparatum ad operationem vel proprietatem, quæ ex illo manat, habet potius rationem actus primi quam ultimi. Quapropter quale fuerit esse talis erit actualitas eius, & talis rationem primi actus habere poterit: nam si sit perfectum esse, erit actus per modum principii efficientis, respectu eorum, quæ ab ipso manant: si vero sit esse imperfectum, esse poterit actus primus per modum potentiae receptivæ. Non est ergo de ratione esse ut sit, quod ita sit pura vel ultima actualitas, ut non possit per ulteriorem actum perfici, sed illud pertinet ad esse summum atque perfectissimum. An vero existentia possit cum essentia in perfectione comparari, infra dicitur.

De existentia accidentium.

Quarto inquiri consequenter potest, utrum formæ accidentales habeant, & conferant subiecto propriam existentiam. Quidam enim recentiores Thomistæ verisimile credunt accidentia non habere aliam existentiam ab existentia subiecti, in quo sunt. Et fundari videntur solum in hoc, quod esse subiecti sufficit, ut per illud existant omnia accidentia, quæ illi realiter coniuncta sunt: non est ergo cur plura esse multiplicentur in eodem subiecto. Accedit, quod accidens non tam est ens, quam entis ens, teste Arist. 7. Metaph. in princ. & ideo communiter dicitur, quod accidentis esse est inesse, quia nimirum, nec est ens, nec habet esse, nisi quatenus participat esse

XXI.
Existentia materia ut comparatur ad existentiam formam.

XXII.

XXIII.

esse sui subiecti. Tandem existentia accidentis non est ipsa inherencia, cum mutata inherencia, possit accidens eandem existentiam retinere, neque existentia accidentis est sola essentia, nam essentia accidentis consistit in aptitudinali inherencia non in actuali existentia, erit ergo ipsa existentia subiecti, nam præter hæc nihil aliud in accidente inuenitur.

XXIV. Hæc existentia, nec firma ratione, neque vlla auctoritate fulcitur. Omnes enim auctores, qui tenent existentiam non esse rem aliam ab essentia actuali, necesse est fateantur, accidentalem formam sicut propriam habere essentiam, ita propriam habere existentiam. Et ita docuit Scotus in 4. dist. 12. q. 1. & alii communiter. Rursus, qui existimant existentiam esse rem distinctam ab essentia, nihilominus docent essentiam accidentis habere propriam existentiam sibi proportionatam distinctam tum ab eius essentia, tum ab essentia, & existentia substantiæ. Ita tenent communiter Thomistæ, Soncin. 7. Metaphys. quæstione quinta, Fland. quæst. prima art. 5. Caiet. c. 7. de ente & essentia, post quæst. 16. & 1. par. quæst. 28 art. 2. & sumitur ex D. Thom. 3. par. q. 17. artic. 2. & 4. cont. Gent. capite 14. & in 1. distinct. 3. q. 2. artic. 3. & distinctio. 20. q. 1. art. 5.

XXV. Dicendum ergo est, formam accidentalem habere suum proprium esse existentie, quod subiecto communicat, cum illud informat. Hæc assertio, ut dixi, est certissima, si existentia non est ab essentia distincta ex natura rei, unde eisdem rationibus probari potest, quibus eam sententiam nos confirmauimus, scilicet, quia forma accidentalis, ut constituta à subiecto, est actualis entitas, ergo in se intrinsece includit existentiam à subiecto distinctam. Item, quia forma accidentalis fieri potest in substantia noua propria actione, illa autem noua actio necessario terminari debet ad aliquod nouum esse existentie. Itē hoc maximè confirmat mysterium Eucharistiæ, in quo eadē numero accidentia conseruantur sine substantia, non conseruantur autem sine existentia. Quæ ratio etiam procedit in opinione, quæ distinguit existentiam ab essentia. Nam quod quidam aui sunt dicere post consecrationem Eucharistiæ, quamuis non maneat essentia panis, manere tamen existentiam substantialem panis ut per illam quantitatem & alia accidentia existant: hoc (inquam) plus est quam falsum, & improbabile in Theologia, quia iuxta sanam doctrinam, & definitiones Conciliorum sola accidentia manent in Eucharistia, consecratione facta: ut latius in tertio tomo in 3. part. D. Thom. tractatum est. Cum ergo existentia accidentis maneat, non manente existentia substantiæ, necesse est dicere, accidens habere propriam existentiam distinctam ab existentia substantiæ.

XXVI. Posset tamen responderi (si existentia & essentia distinctæ res sunt) non manere quidem existentiam panis, creari tamē aliam, qua accidentia conseruentur: sed hæc responsio ponit in primis nouum & inauditum miraculum. Deinde ponit, conseruari eandem numero entitatem actualem variata existentia, quod, ut supra ostendimus, est impossibile, quia si manet eadem numero actualis entitas, ergo manet illud esse, à quo intrinsece res habet talem actualitatem, hoc autem est esse existentie. Ac denique de illamet existentia, quæ denuo creari dicitur, inquiram, an sit substantialis vel accidentalis? Primum dici non potest, quia secundum fidem æque certum est, non manere in illo sacramento aliquam rem substantiæ cuiuscunque, præter corpus Christi: ac est certum, non manere aliquid substantiæ panis. Si vero dicatur secundum, iam admittitur existentia accidentalis inferioris ordinis ab omni existentia substantiali, ergo talis existentia potest etiam esse naturaliter possibilis, & essentia accidentis connaturalis. Vnde ulterius argumentari possumus, quia talis est existentia rerū, qualis est essentia, nā siue re, siue ratione distinguantur,

debet inter se seruire proportionem, sed essentia accidentis talis est, ut natura sua pendeat à subiecto, ergo & existentia eius talis est, ut ab existentia subiecti naturaliter pendeat: ergo oportet, ut sit distincta ab existentia substantiæ, quia non potest eadem existentia esse pendens, & independens à subiecto.

Et hæc quidem rationes efficaces sunt supposito vero conceptu existentie, scilicet, quod sit, qua formaliter & intrinsece constituitur ens actu ut sic. Si autem fingatur existentia esse aliquid aliud, verbi gratia, conditionem quandam necessariam ad actualitatem essentie, distinctam tamen ab illa: nulla efficacia ratione probari potest, talem conditionem requiri ad esse accidentium præter ipsum esse substantiæ, nisi talis conditio dicatur esse ipsa actualis inherencia, quam aliqui confundunt cum existentia accidentis, non considerantes, necessarium esse, ut in re ipsa distinguatur, quandoquidem potest existentia accidentis sine inherencia conseruari, ut supra tetigi, & iterum insequentibus dicam. Præter inherenciam ergo actualem intelligere oportet in accidente existentiam distinctam ab existentia substantiæ, & natura sua dependentem à substantia media actuali inherencia, quamuis à Deo possit conseruari sine existentia substantiæ, & sine actuali inherencia. Est autem per se incredibile, formam accidentalem ponere in subiecto præter suammet entitatem actualem siue essentialem, & inherenciam eius aliam entitatem distinctam quæ sit existentia accidentis, quia nec concipi potest, ad quid sit talis entitas, neque quid conferat subiecto, aut ipsi accidenti.

Sic ergo, de existentia, quæ non sit res distincta ab actuali essentia accidentis, apud me est res certa, & perpicua, accidens suam propriam habere existentiam à substantiali distinctam, & hoc ipsum valde confirmat sententiam positam de identitate essentia & existentia. Quod vero forma accidentalis conferat subiecto existentiam re ipsa à se distinctam, neque intelligo, nec fundamentum video cur credendum sit. Nam albedo, hoc ipso præcise, quod inheret subiecto, per suammet entitatem constituit illud album, & hoc est dare illi ut sit album: ergo omne aliud esse albedinis est superuacaneum, & sine fundamento constitutum. Quapropter, qui realiter distinguunt existentiam ab essentia, nihil possunt in præfati puncto constanter dicere. Hinc enim videbuntur non inepte procedere, vnicam tantum & simplicem existentiam substantiali supposito tribuendo, quæ primario substantialis essentia, secundario vero omnium accidentium dependentiam terminaret ne cogerentur tot entitates sine causa multiplicare. Et quia, si quis negat materiam habere propriam existentiam propter imperfectionem suam, non video cur negare non possit formam accidentalem, quæ minus perfectum ens est quam materia, propria & distinctam existentiam asserere. Aliunde vero satis constat hunc ipsum dicendi modum, & non esse satis constantem iuxta illam sententiam, quia non potest rationem reddere, cur forma substantialis asserat existentiam distinctam & non accidentalis seruata proportionem. Nec magis potest explicare quid conferat talis existentia distincta formæ substantiali iam prius natura informanti materiam, quam quid conferret existentia accidentalis distincta formæ accidentali iam inherenti subiecto. Et præterea declarare non potest, quid sit terminare dependentiam essentia accidentalis, si iam prius natura illa essentia supponitur actualis, id est, in rerum naturam effecta, & inherens subiecto. Ac denique mysterium Eucharistiæ satis declarat illam sententiam esse simpliciter improbabilem. Solum ergo hæc diximus, ut ostenderemus, quam sit veritati consentanea sententia, negans realem distinctionem existentie ab essentia actuali.

Ad fun-

Ad fundamentum ergo contrariae sententiae, ne-
gatur sufficere esse substantiale, ut per illud existant
accidentia, quia non est illis proportionatum,
tum etiam, quia, ut saepe dixi, nulla res potest forma-
liter & intrinsece constitui ens actu (quod est existens)
per esse seu entitatem à se distinctam. Ad secundum
respondetur accidens dici ens, non quia in ra-
tione entis intrinsece constituitur per esse sui subie-
cti, sed quia totum suum esse habet cum quadam ha-
bitudine transcendentali ad subiectum, nam solum
est ad perficiendum illud, & quia tale est illius esse,
tamque debile & imperfectum, ut non possit nisi in
alio sustentari. Et in eodem sensu interpretandum est
illud axioma, *accidens esse est inesse*, nam si intelligatur
de inhaerentia actuali, illa formaliter non est esse ac-
cidentis, causaliter vero potest ita appellari, quia, na-
turaliter loquendo, non communicatur esse acciden-
tis, nisi media inhaerentia. Si vero axioma illud intel-
ligatur de inhaerentia aptitudinali: sic inesse dicitur
esse ipsum esse accidentis, quia illud esse tale est, ut
entitas actualis per illud constituta sit in proxima ap-
titudine ad inhaerendum, & naturaliter postulet ac-
tualem inhaerentiam ut esse possit. Ex quo facile re-
spondetur ad tertiam rationem existentiam acciden-
tis non esse inhaerentiam actualem, neque esse essen-
tiam potentialem, seu obiectivae tantum conceptam,
sed esse ipsammet existentiam accidentis actualem, &
in rerum natura productam.

De existentia modorum.

Quinto & ultimo inquiri potest, an modus rei,
qui non realiter, sed ex natura rei, seu modaliter
ab ea distinguitur, habeat propriam & peculiarem
existentiam, distinctam à re cuius est modus. Multi
enim negantem partem defendunt, imo existimant
in hoc consistere hanc distinctionem modalem di-
versam à reali, quod licet modus habeat distinctam
rationem formalem & essentialem, non tamen ha-
bet ullo modo distinctam existentiam. Verum tamē,
suppositis principiis traditis, necessario dicendum
est eo modo quo vnumquodque est aliquid factum,
vel productum in rerum natura, includere propriū
esse, quo in illa actualitate constituitur, quod neces-
se est in re esse omnino idem cum suo constituto,
& distinctum ab omni alio, à quo suum constitutum
distinguitur, & eodem modo: haec enim omnia ne-
cessario sese consequuntur. Itaque si sit modus sub-
stantialis, ut verbi gratia, substantia, quae (ut nunc
supponimus) non realiter, sed modaliter tantum di-
stinguitur, illa suum proprium esse existentiae habet
distinctum etiam modaliter ab existentia naturae
substantialis. Quod rationibus supra factis ostendi
potest, videlicet, quia ille modus, qui est substantia,
distinguitur in re ipsa à natura, tanquam aliquid
actuale, & extra suas causas positum ab alio ente et-
iam actuali: ergo necesse est, ut includat proprium
esse eodem modo distinctum ab alio ente. Item
quia ille modus potest destrui conservata natura cū
sua existentia, & tunc admittit aliquid esse, & simi-
liter potest fieri in natura iam existente: omne au-
tem fieri terminatur ad aliquid esse existentiae, ut
supra probatum est, ergo necesse est, ut talis modus,
sicut actu est in rerum natura, ita habeat proprium
esse.

Atque eodem modo philosophandum est de mo-
do accidentali respectu illius rei cuius est modus, ut
verbi gratia, de figura respectu quantitatis, & de ac-
tione vel motu respectu sui termini, & sic de aliis:
est enim in his omnibus eadem ratio. Dixi autem, re-
spectu illius rei, cuius est modus, quia respectu illius, talis
existentia est solum modaliter distincta, respectu ve-
ro aliarum rerum poterit etiam realiter distingui,
sicut ipsamet modus distinguitur. Ut figura, quae à
quantitate solum distinguitur modaliter, ab aliis re-

Tom. II. Metaphys.

bus realiter à quantitate distinctis eandem habet di-
stinctionem realem: de qua re late diximus supra
Disput. 7. Vbi etiam ostendimus distinctionem mo-
dalem non in eo distingui à reali, quod non inclu-
dit distinctam existentiam, sed in eo, quod existentia
alterius extremi non est talis essentiae quae se sola pos-
sit entitatem fundare, sed modi, qui essentialiter &
seipso immediate nititur in aliqua alia entitate: ut
ibi latius declaratum est.

Corollaria ex superiori doctrina.

Atque ex his intelligitur primo, quo sensu acci-
piendum est, quod supra diximus, existentiam
non esse rem ab essentia distinctam. Duobus enim
modis accipi potest essentia, vno modo in propria
& maxime vltima significatione, & hoc modo signi-
ficat rei naturam, & sic diximus humanitatem esse
essentiam hominis, & Theologi dicunt, in tribus di-
vinis personis esse vnam essentiam. Alio vero modo
sumitur latius essentia pro quacunque ratione essen-
tiali, quomodo dicimus quidquid est eo modo, quo
est habere suam essentiam, quia esse potest absque sua
propria, & intrinseca ratione essentiali, quomodo
etiam substantia habet suam essentiam, & figura, &
alii modi, siue substantiales, siue accidentales. Cum
ergo essentiam cum existentia comparamus, in hac
posteriori significatione & generalitate loquimur,
sic enim nunc agimus de ente & essentia creatis in
communi, atque ita etiam comparari debet essentia
ad proportionatam existentiam. Nam vnaquaeque es-
sentia cum illa existentia habet identitatem, per quam
in sua propria ac praecisa aequalitate constituitur. At-
que ita humanitas est idem cum sua existentia, qua
praecise constituitur in esse talis essentiae, seu naturae
actualis: si autem comparatur ad existentiam totius
hominis, non est omnino idem cum illa, quia homo
non solum includit naturam, seu essentiam hominis
sed etiam substantiam, atque ita existentia adae-
quata hominis includit etiam existentiam totius sub-
stantiae, secundum quam distinguitur ab huma-
nitate tanquam includens ab incluso. Ut ergo re-
cte fiat comparatio, debet praecise fieri inter vnam-
quamque essentiam actualem cum illo esse, quo in ta-
li ratione actuali constituitur. Et hoc modo est in vni-
uersum vera regula, vnumquodque ens actu esse idem
in re cum suo esse adaequato, & vnamquamque es-
sentiam actualem cum sua existentia, substantialem
cum substantiali, totalem cum totali, partialem cum
partiali, accidentalem cum accidentali, & modalem
cum modali.

Neque est, quod ab hac generali regula excipia-
mus relationes, ut quidam existimant, qui licet do-
ceant, formam accidentalem asserere proprium esse
existentiae, & simul etiam doceant, relationes crea-
tas esse res, vel modos ex natura rei distinctos à fun-
damentis: nihilominus illas excipiunt neque cen-
sent eas asserere propriam existentiam, sed existere
per existentiam fundamenti, quia alias ipsa existen-
tia relationis diceret habitudinem ad terminum, &
consequenter ipsa existentia esset relativa, unde rela-
tio vel bis diceretur ad terminum, si existentia est
alia res ab essentia, vel si sunt idem, eadem relatio bis
diceretur: semel ad subiectum ratione existentiae, i-
terum ad terminum ratione essentiae. Soletque haec
opinio tribui Caietano prima parte, quaestione vige-
sima octava, articulo secundo, sed ibi potius docet
relationem asserere secum proprium esse distinctum
realiter à sua essentia, quamvis asserat, illud esse non
recipere terminum, seu solum subiectum, ex Diuo
Thoma in primum, distinctione trigesima tertia,
quaestione prima, articulo primo, ad primum. Haec
igitur exceptio vera non est, sed eo modo, quo rela-
tio habet essentiam realem, actualem, & propriam
ac distinctam ab aliis essentiis rerum, ita necesse est,
ut pro-

xxxii.

xxxiii.

Q

ut pro-

ut propriam habeat existentiam, ita distincta ab existentia fundamenti, sicut ipsa relatio distincta fuerit. Vnde si relatio est entitas accidentaliter realiter a fundamento distincta, necesse est habere existentiam etiam realiter distinctam, praesertim in nostra sententia, quod existentia est ipsamet actualis essentia. Et similiter, qui putant relationem solum distingui ut modum fundamenti, eandem distinctionem tribuere debent existentiae eius propter eandem causam, & quia generales rationes supra factae, in praesenti eandem vim habent ex dicta suppositione. Si vero relatio ratione tantum ratiocinata distinguitur a fundamento, eodem modo habebit distinctam ac propriam existentiam, propter eandem proportionalem rationem.

XXXIV.

Quapropter consequenter fatendum est in nostra sententia, existentiam relationis eodem modo esse respectuam, quo est ipsa relatio, si secundum rem loquamur quia in re sunt idem omnino, & adaequante. Item quia relatio, ut actualis & in re posita, utramque habitudinem essentialiter includit, scilicet ad subiectum, cuius est forma secundum se totam, & ad terminum, ad quem refert subiectum quod informat: imo haec non sunt duae habitudines secundum rem, sed secundum rationem tantum, nam in re una est completa habitudo seu differentia relationis, quae ita respicit subiectum, ut illud referat ad terminum, & ita respicit terminum, ut ad illud referat subiectum. Sicut habitus, verbi gratia, simul & eadem intrinseca & completa habitudo respicit potentiam cuius est habitus, & obiectum ad quod inclinat potentiam. Tota autem haec habitudo convenit relationi, non solum secundum essentiam, sed etiam secundum existentiam, quia talis est actualitas relationis, ut in sua entitate actuali utrumque includat. Habet ergo relatio propriam existentiam sibi proportionatam, neque inde sequitur relationem bis dici, seu referri ad terminum, quia non refertur actu, nisi prout est talis forma actu existens: & ita una habitudo refertur, vel potius refert subiectum ratione suae essentiae, seu existentiae actualis. Quod autem ad subiectum & terminum bis secundum rationem referatur, seu dicat habitudinem, nullum est inconueniens, imo est necessarium: quia unius illa habitudo, quae est ad subiectum, praecise considerata non fit propria relationis ut relatio est, sed communis ceteris accidentibus. Ocurrerat autem hic difficultas Theologia, quia sequitur etiam relationes diuinas habere proprias existentias: sed de hac re disputauimus late in tomo 1.3. parte disput. 11. sect. 2.

XXXV.

Vna res
qualiter
vnum
tantum
esse
habet
dicatur.

Vltimo ex dictis omnibus intelligitur, quomodo verum sit, vnius rei vnam tantum esse existentiam, seu vnum esse. Est enim hoc verum de esse adaequato & proportionato illi rei cuius est esse, atque ita & animae, & humanitatis, & hominis vnum est esse respectiue (ut sic dicam) quamuis absolute & in se non sit vnum & idem esse illorum omnium. Est enim anima vnum ens, & similiter humanitas, atque etiam homo, sed non eodem modo, neque idem omnino ens, nam anima est vnum ens parziale tanquam physica forma, humanitas vero est vnum ens tanquam quoddam totum respectu animae, & tanquam vna natura completa, non vero tanquam omnino completum ens, seu completa substantia, quia non est suppositum, sed natura seu forma metaphysica: homo vero seu Petrus vel Paulus, est vnum ens tanquam totum quoddam completum respectu humanitatis. Atque ita vnumquodque ex his habet vnum esse sibi proportionatum, non tamen in se omnino idem, quia plus includit esse humanitatis, quam esse animae scilicet, esse corporis & vtriusque vnionem: & similiter esse hominis plus includit, quam esse humanitatis, scilicet, esse substantiae. Vnde esse animae est vnum ut simplex: esse vero humanitatis est vnum, ut compositum ex esse formae & materiae: esse

se vero hominis est vnum ut compositum ex esse naturae, & substantiae. Ad hunc ergo modum in omni re vna est esse vnum completum & adaequatum, quod in rebus compositis includit plura esse partialia, ut recte notauit Scotus in quarto, distinctione vndecima, questione tertia. §. Ad rationes, ubi etiam ait, se non intelligere istam fictionem, quod esse sit quid superueniens essentiae, non compositum, si essentia est composita, quod ego etiam (ut verum fatear) non intelligo, imo sufficienter probatum esse existimo, verum esse non posse.

SECTIO XII.

Verum essentia creata sit separabilis a sua existentia.

Ad quaestio expedita fere est ex principiis haec tenus positus: tam tamen propono, ut clarius ac distinctius solam nonnullas difficultates, & rationes tractas in sectione prima. Variis ergo modis intelligi potest essentiam creatam separari ab existentia. Primo destruendo essentiam, & conservando existentiam, quod aliqui existimant fieri in sacramento Altaris destructa seu transubstantiata substantia panis quoad entitatem essentiae, & conservata quoad entitatem existentiae. Secundo modo intelligi potest, si destructa existentia conferretur essentia, quod adhuc tribus ex modis excogitari potest. Vnus est si ablata vna existentia connaturali, acquiratur alia, prout multi existimant accidere naturaliter in materia prima, quae secundum entitatem essentiae manet sub forma genti & corrupti, mutat tamen existentiam. In forma vero vel in composito ex materia & forma fere omnes negant id posse naturaliter contingere, quia esse proxime ac per se consequitur formam, unde non est separabile ab ipsa, nisi quantum ipsa separatur a subiecto, a quo ipsa pendet, ut sumitur ex Diuo Thoma, prima parte, quaestione quinquagesima, articulo quinto, & aliis locis. Non defuerunt vero, qui dicerent in intentione formae fieri commutationem existentiae: sed id improbabile est, ut infra disputatione quadagesima sexta videbimus. Alio modo potest haec separatio excogitari, ut essentia creata sine propria existentia maneat sub alia superiori, & supernaturali existentia, quod constat naturaliter fieri non posse, supernaturaliter vero multi opinantur fieri posse, imo & factum esse in Christi Domini humanitate, quae habere dicitur creatam entitatem essentiae sine propria existentia, sed existere per existentiam Verbi increatae. Tertio modo potest intelligi essentiam & existentiam separari, dissoluta vnione, & utraque in rerum natura conservata. Vltimo potest quis excogitare essentiam creatam ita separari a propria existentia, ut ne illa & sine alia, quam munus eius suppleat, in rerum natura conservetur, & hoc etiam modo (quod mirabile est) dicunt quidam moderni expolitores, prima parte, quaestione tertia, articulo quarto [sic] sub particula forte] posse Deum conservare essentiam creatam extra suas causas, & extra nihil, absque vlla existentia. Vltimo dici potest essentia creaturam, separari ab existentia actuali, ita ut non maneat in rerum natura, sed ex existente fiat non existens, & non ens actu.

Non posse conservari existentiam absque propria essentia.

Dico ergo primo, impossibile esse ita separari existentiam ab essentia, ut conservetur existentia, destructa essentia. Non inuenio aliquem ex antiquis Theologis, qui oppositum huius assertionis docuerit, sed vnum tantum, vel alium ex modernis. Et in-

Et in primis, supposita vera sententia de entitate essentia actualis & existentia, est evidens assertio, quia non potest idem seipso separari, & quoties vnum in re ipsa separatur, conseruato alio, est evidens signum alicuius distinctionis ex natura rei, vt supra ostensum est disputatione septima. Rursus etiam illi Doctores, qui admittunt distinctionem aliquam ex natura rei inter essentiam & existentiam, non tamen realem, sed modalem tantum, consequenter doceant hanc assertionem. Quia, si existentia & essentia distinguuntur modaliter, non est essentia modus existentia, sed e contrario, vt est per se notum, quia existentia est, vel concipitur vt actus essentia, & consequenter vt forma vel modus eius, modus autem non est separabilis a re, cuius est modus, quia per seipsum essentialiter illi coniungitur: vt dicta disputatione septima tractatum est: ergo existentia, si tantum est modus essentia, non est predicto modo separabilis ab illa.

At vero, qui putant existentiam esse rem omnino realiter distinctam ab essentia creata, licet communiter doceant non esse dicto modo separabilem, seu non posse conseruari sine illa, vix tamen possent sufficientem huius dicti reddere rationem, in ordine ad potentiam Dei absolutam. Naturaliter enim facile posset dici, non posse entitatem existentia conseruari sine entitate essentia, quia ab illo pendet, vel vt a subiecto recipiente, vel alio modo. Tamen, quod Deus non possit supplere illam dependentiam, certe non potest sufficienti ratione probari. Neque enim repugnat propter idem, quia supponitur distinctio realis, nec propter dependentiam, quia quamuis illa dicatur pertinere ad genus cause materialis vel formalis, tamen in illo genere est aliquo modo extrinsecus, id est, non per intrinsecam compositionem vnius entitatis ex alia, quomodo pendet totum a partibus, sed per influxum vnius entitatis in aliam, hoc autem genus dependentia Deus supplere potest, id enim facit, cum conseruat accidens sine subiecto: ergo ex hac parte non repugnet in presenti dicta separatio. Neque potest cogitari aliqua alia implicatio contradictionis, posito principio illius sententia. Quod ideo significo, vt ostendam, quam sit difficile consequenter loqui in omnibus, quae ad illud principium consequuntur. Nam quod simpliciter conclusio posita vera sit, ostenditur in hunc modum: Quia, si in existente destruitur, & tollitur essentia, & separatur ab existentia, ergo destruitur in illa aliquid esse actuale & extra causas, quod antea habebat: ergo destruitur aliquid esse existentia: ergo non manet esse existentia talis rei: ergo est impossibile existentia separari ab essentia predicto modo. Prima consequentia est evidens, tum, quia supra ostensum est, omne fieri terminari ad aliquid esse extra causas, ergo eadem ratione destructio terminari necessario debet ad aliquid non esse actuale, & extra causas: vel (quod idem est) per illam destrui debet aliquid esse actuale extra causas. Tum etiam, quia cum essentia destruitur, seu non conseruatur, non amittit esse in potentia obiectiua, semper enim illa manet, saltem respectu diuinae potentia: amittit ergo actuale esse, quod extra causas habebat. Secunda vero consequentia nititur in illo principio supra demonstrato, quod omne esse actuale, & extra causas est esse existentia. Tertia vero consequentia est etiam evidens ex alio principio supra probato, quod in vnare tantum est vnum esse existentia, atque adeo praeter illud esse actuale, quod primo ac intime essentia sit ens actu extra causas, nullam aliam existentiam in ea inueniri. Atque ita tandem concluditur, esse apertam contradictionem, quod essentia actualis destruat, conseruetur existentia, alioqui idem esse destrueretur & maneret.

Dices, cum destruitur essentia, non necessario destruitur ipsum esse, sed separari ab essentia, quae hoc ipso

Tom. II. Metaphys.

destruitur, si ei aliud esse non conferatur, sicut posset materia annihilari, non annihilata nec destructa forma per solam formae separationem, cui alia forma non succederet. Responderetur, impossibile esse essentiam destrui, quin aliquod ens actu intrinsece, id est, secundum propriam entitatem actualem desinat esse in rerum natura, ideoque non satis est, quod dissoluatur vnio duarum entitatum, quia ex hoc immediate solum sequitur destructio compositi. In presenti vero casu non solum dicitur dissolui compositum ex essentia & existentia, sed etiam ipsamet essentia actualis dicitur omnino destrui, & non manere extra causas, neque ens actu sicut antea erat, ergo non solum amittit vnionem ad aliam entitatem, sed etiam amittit propriam entitatem & actualitatem, & hoc est amittere suum intrinsecum esse actuale, atque ita procedit ratio facta. Neque est verum huiusmodi separationem esse ab essentia, factam esse in mysterio Eucharistiae, quia, vt supra dixi, sicut in eo mysterio non manet post consecrationem essentia panis, ita neque existentia & sicut conseruatur essentia accidentium, ita etiam existentia.

Essentiam conseruari sine vlla existentia prorsus repugnat.

Dico secundo: Fieri non potest etiam de potentia absoluta, vt essentia creata conseruetur in rerum natura, & extra causas sine vlla existentia. Hae assertio etiam est communis in omni sententia, quamuis efficax eius ratio non possit aequae ab omnibus dari, vt statim declarabo. Ratio itaque euident est, quia si essentia in se, & in sua entitate conseruatur extra causas, ergo existit. Quid enim aliud est existere quam extra causas esse? Si autem existit, certe existentiam habet, sicut si est album, habet albedinem: comparantur enim hec, vt forma & intrinsecus effectus formalis. Ridiculum ergo est, & plane inintelligibile, quod quidam dicunt, essentiam conseruatam in rerum natura sine existentia esse quidem ens & extra nihil, non tamen esse formaliter in genere existentium. Quamquam hi ex parte consequenter loquuntur, nam cum supponant talem essentiam priuari existentia, dicunt consequenter illam esse numerum rerum formaliter existentium, ac proinde dicere etiam debent non existere, quia existere, & esse numero rerum existentium idem sunt. Hoc autem mirum est, quod non videant in eo esse apertam contradictionem, vt dicatur res esse in rerum natura, extra causas & extra nihil, & non existere: cum haec verba plane sint aequipollentia. Quid enim concipi potest addi rei cum dicitur existere, si illa iam erat in rerum natura effectiua a suis causis? Aut, si fingamus essentiam reale ita conseruari per Dei omnipotentiam absque existentia superaddita, quid illi deest, quo minus dicatur existere? illi enim conuenit, & fieri, & factam esse, & esse ens reale actu extra causas suas, & consequenter etiam conuenit illi causare in omni genere sibi accommodato, nihil ergo aliud considerari potest ad existendum.

Dicent fortasse, deesse illi rei actum seu terminum, quem vocant existentiam. Sed nisi explicet amplius necessitatem, vel effectum formalem talis termini, nullius momenti est responsio, sed hinc potius concluditur, huiusmodi terminum nihil esse, cum nullum habeat effectum, neque vtilitatem. Quocirca etiam in hac parte videntur mihi satis esse perplexi auctores, qui existentiam credunt esse rem omnino distinctam ab essentia actuali. Hanc enim merito erubescunt admittere, posse in rerum natura conseruari essentiam actualem sine vlla existentia, quia impossibile est conseruari essentiam sine existentia & existens, & non minus impossibile est intelligere

fam & consequenter est communicatio alicuius esse existentie, intrinseci & proprii essentia facta. Item quia actualis essentia necessario debet constitui in ea actualitate, per aliquod esse reale indistinctum ab ipsa, ut supra probatum est: impossibile ergo est conservari in sua actualitate, quin in ea conservetur tale esse: sed ostensum etiam est supra, tale esse veram esse existentiam, quia est esse temporale: ergo sine tale existentia omnino extrinseca & propria conservari non potest essentia actualis.

XII. Hinc vero ulterius concluditur, non posse Deum conservare ullam essentiam existentem per existentiam (ut ita dicam) extraneam & peregrinam illi. Primo quidem, quia non potest essentia existere per alienam existentiam, nisi propria priuatur: non potest autem priuari propria, ut ostensum est, ergo. Secundo, quia rationes factae probant, illum effectum formalem, quem concipere possumus dari ab existentia, non posse esse à re vel modo, distincto à parte rei ab ipsa essentia existente: non potest autem intelligi, quod res fiat existens per rem extraneam, quid illa sit à parte rei distincta ab essentia, cui dicitur videri, ut eam faciat existentem. Tercio, quia non potest Deus facere, ut aliqua essentia creata sit actualis essentia seu actu ens extra nihil per actualitatem extraneam & distinctam ab ipsa: sed ex hoc praesice, quod essentia creata est actu ens extra nihil, est existens: ergo non potest fieri existens per actualitatem extraneam ac peregrinam. Consequentia est evidens. Maior autem & minor probatae saepe sunt in superioribus.

XIII. Contra hanc assertionem nulla naturalis ratio obici potest, quae alicuius sit momenti. Nam quod quidam argumentantur existentiam non esse perfectionem essentiali naturae creatae, ideoque posse ab illa separari, & per alienam existentiam suppleri, nullius momenti est. Primo, quia consequentia non est formalis, nam attributa entis non sunt praedicata essentialia, & tamen nec separari possunt, nec extrinsecus suppleri: sufficit ergo identitas sine ulla distinctione ex natura rei, ut separatio locum non habeat, etiam si perfectio non censetur essentialis. Imo sunt, qui existunt, aliquas esse proprietates neque essentialiales, neque habentes identitatem, sed potius distinctionem ex natura rei ab essentia, quae nec separari possunt, nec extrinsecus suppleri. Sed quam hoc sit probabile, alibi examinabitur. Optima vero instantia est, quia iuxta communem doctrinam, quam fide arguentes non negant, principium individuationis, seu haecceitas simpliciter non est perfectio essentialis individui (Petri verbi gratia) & nihilominus, nec potest separari à Petro, nec extrinsecus suppleri, ita ut Petrus maneat. Quod si fortasse dicant differentiam illam individualement, licet non sit absolute de essentia, esse tamen de essentia Petri, ut Petrus est: dicemus & nos existentiam actualem, & exercitiam non esse de essentia absolute, esse tamen de essentia essentiae actualis, prout est actu ens extra nihil: ideoque quamvis possit intelligi essentia absolute in esse potenciali, seu obiectivo sine actuali existentia, non tamen posse intelligi essentiam factam ens actu & extra nihil sine intrinseca & propria existentia.

XIV. Ex principiis autem supernaturalibus solet aliud argumentum sumi, scilicet, quia subsistentia propria separari potest, & per aliam suppleri, & similiter inherencia potest separari, vel absolute, vel per modum oppositum per se essendi: ergo & existentia. Sed hoc etiam expeditum est ex dictis, quia subsistentia & inherencia sunt modi ex natura rei distincti ab actuali essentia, quia non constituunt illam in ratione entis in actu, nec primo ac formaliter eam distinguunt ab ente in potentia, & ideo quamvis ab illa separantur, potest intelligi, quod maneat essentia actualis eadem, licet sub alio modo essendi, secus vero Tom. II. Metaphys.

ro est de existentia, quia est primum formale constitutum actualis entitatis, & in re non distinguitur ab illa.

Instant vero aliqui argumento Theologico, quia ex hoc principio metaphysico à nobis posito, sequitur Verbum divinum assumpsisse humanitatem cum existentia creata eius, quod non solum videtur esse contra doctrinam D. Thomae, sed etiam aliorum Patrum antiquorum praesertim Leonis, Sophronii, Fulgentii, Damasceni. Videtur etiam esse parum consentaneum aliis veritatibus, quas de illo mysterio fides Catholica docet, ut quod beata Virgo non solum humanitatem, sed verum hominem conceperit, & quod Christus non tantum est vnus, sed etiam vnus ens simpliciter, & quod humanitas Christi non in se sed in verbo existit, ac denique quod humanitas Christi operari proprie non possit, sed verbum per ipsam.

XV. Hae difficultates posset hoc loco praetermitti, tum quod Theologia sit, tum etiam quod à nobis sit pro viribus disputata in primo tomo, tertia parte, disputatione trigesima sexta, ubi verum esse ostendimus, quod in proposita obiectione inferitur, quia tamen nonnulli moderni scriptores acerbè ferunt doctrinam eo loco à nobis traditam, eamque impugnare conati sunt: non grauabor eis iterum respondere quanquam nec noua testimonia nec rationes novas obiciant, sed nouas tantum, & inuitas exaggerationes. Quid enim est, cur doctrinam admirentur non nouam, sed à multis & grauibz Theologis, tam antiquis quam modernis receptam? Alciodoro, Alberto, Scoto, Durando, Gabriele, Bonauent. Almain. Heruzo, Paludan. & ab ipso Diuo Thoma in quaestione vnica, de Verbo incarnato, articulo quarto. De quo non satis constat vnquam mutasse sententiam, ut citato loco fuse declarauimus. Vbi etiam ostendi Sophronium, Leonem, & Fulgentium, nihil docuisse huic doctrinae repugnans, quod late etiam attigeram in eodem tomo disputatione octaua sectione prima. De Damasceno vero ostendi non solum non repugnare, verum etiam huic nostrae doctrinae plurimum fauere. Vnde valde miror, quomodo grauis quidam auctor, qui sine dubio illa nostra scripta perlegerat, ausus postea fuerit scribere, & typis mandare Damascenum libro tertio de fide capitulo vigesimo secundo, expresse docere illam sententiam, quae negat esse in Christi humanitate existentiam creatam, cum tamen in eo capite Damascenus nec verbum scribat de haere, sed solum impugnet errorem asserentium Christum in gratia & scientia profecisse, quem his verbis confutat: Qui autem cum progressus in sapientia & gratia perinde fecisse aiunt, ac si earum incrementum acciperet, non à primo illo carnis ortu factam esse vnionem asserunt, nec personalem vnionem tuerentur. Et infra: Nam si caro ab ultimo ortu Verbo vnita est, imo potius in ipso extitit, ac personalem cum eo identitatem habuit, quid tandem asseri potest, quin omnibus progressus sapientiae, gratiaeque opibus affluerit: Quid quæso in his verbis inuenitur, quod illi sententiae patrocinetur: aut quid ad institutum Damasceni spectabat, quod in humanitate Christi non sit existentia creata, dummodo à principio fuerit Verbo vnita; quod nemo Catholicus negat, neque habet repugnantiam cum existentia creata ipsius naturae, quia potuit semper existere in Verbo, ut Damascenus ibidem loquitur. In quo nobis potius fauet, quia non ait extitisse Verbo, aut per Verbum, sed in Verbo.

XVI. Sed aiunt illam doctrinam esse parum consentaneam principiis fidei, ac vero alii graues auctores existimant hanc sententiam fere euidenter sequi ex principiis fidei. Docet enim fides, assumpsisse Christum veram & realem humanitatem, non habentem solum esse obiectiuum, seu in potentia in causis suis, sed habentem aliquod esse reale & actuale, creatum.

XV. Christi humanitas an existat Verbo existentia.

XVI.

Ioan. Vinc. lib. de grat. Christi q. 73 dub. de hac re concl. 2.

XVII.

creatum extra causas suas, sed hoc est esse existentie, ergo assumptum humanitatem cum aliquo esse creato. Consequentia evidens est & formalis: Maior autem est certa secundum fidem, quæ docet humanitatem Christi esse rem creatam, & à diuino Verbo distinctam & assumptam in unitatem personæ, & ab illa natura habere Christum esse humanum, quod est esse creatum & consequenter est actuale, & non potentiale tantum. Minor vero in superioribus est demonstrata, & nobis videtur fere evidens ex ipsis terminis si probe intelligantur, quia esse actuale & extra causas nihil aliud est, quam existere, ut in superioribus late declaratum est.

XXVIII.

Quapropter ex opposita sententia sequi videntur hæc absurda: Primum humanitatem non esse creatum, quod est aperte falsum. Probatur sequela, quia ens dicitur ab esse, & constituitur ens actu per esse: ergo si humanitas constituitur ens actu per esse in creatum, non est ens creatum, sed increatum, sicut, quia Christus non constituitur in esse personæ per creatam personalitatem, sed per increatam, non est persona creata, sed increata. Item vel humanitas dicitur ens creatum prout est actu existens, vel tantum prout est actu secundum esse essentiae: primum dici non potest iuxta illam sententiam, quia ponitur humanitas actu existens per existentiam increatam, unde necesse est ut hoc existens, ut sic, vel sit increatum, si formaliter & proprie loquamur, vel certe non pure creatum, sed constans ex creato & increato. Si vero dicatur secundum, interrogo an illud esse essentiae sit tantum in potentia, & ita non est creatum, sed creabile, & in se vera est nihil, in sua vero causa est ipsa creatrix essentia: vel est esse actuale in se & extra causas, & hoc necessario esse debet esse existentie, quia existere non est aliud quam actu esse extra causas, & quia creatio formaliter ad existere terminatur, ut supra probatum est, non potest ergo intelligi ens actu pure creatum sine aliquo esse existentie creato.

XXIX.

Secundo inferri potest, incarnationem non fuisse veram & realem unionem, & assumptionem: quia vera unio intercedere non potest, nisi inter realia & actualia entia, quorum unum non habet intrinsece entitatem suam ab alio, quamvis posset unum ab alio pendere, quæ omnia in superioribus late declarata sunt. At vero, si humanitas Christi solum existeret per existentiam Verbi intrinsece constitueretur in esse actualis entitatis per Verbi existentiam.

XXX.

Tertio inferri potest, Verbum fuisse unitum humanitati ut intellectus in esse essentiae tantum, quod ab æterno habebat, quia præter illud esse non habet humanitas aliud, nisi esse existentie: si ergo hoc esse existentie in humanitate Christi non fuit aliud, nisi esse Verbi: ergo illud esse fuit immediate unitum humanitati, quæ secundum se æterna erat: igitur incarnari nihil aliud fuit, quam æternam essentiam trahere ad increatum esse Verbi. Hæc autem non est incarnatio, sed fictio, quia illa essentia æterna nihil fuit, nec est assumptibilis secundum id præcise, quod ex se & ex æternitate habet: ergo necesse est, ut aliquod aliud esse eius ei tribuatur prioritate naturæ, vel saltem rationis, quod satis est, ut illud esse sit distinctum à substantia Diuina, quæ per unionem communicatur.

XXI.

Quarto inferri potest ex illa sententia humanitatem non habere à Deo per efficientiam eius proximam capacitatem, ut uniatur verbo, quod est etiam absurdissimum in doctrina fidei. Sequela patet, tum quia illa capacitas non est in humanitate secundum aliquod esse existentie, sed tantum secundum esse essentiae æternum, secundum quod essentia humanitatis non est effectiue à Deo. Tum etiam, quia si illa capacitas est in humanitate per actuale efficientiam Dei: ergo existit ex vi illius efficientie: ergo habet aliquam existentiam factam & creatam: ergo hæc est existentia ipsiusmet humanitatis. Et hæc ratio

etiam probat humanitatem illam prius natura habuisse existentiam, quam fuerit unita Verbo, quæ non potuit esse nisi existentia creata, ut per se constat. Et sequela patet, quia illa humanitas prius natura fuit capax unionis, quæ actu unita: proxima autem capacitas non est nisi in entitate iam effecta, & existente extra causas suas.

Sed videamus, quæ sint alie veritates fidei, quibus illa doctrina parum consona existimatur. Prima est, quia beata Virgo non solum humanitatem, sed Deum hominem concepit, cuius oppositum videtur sequi, si Christi humanitas habuit existentiam creatam. Sequela patet, quia tunc habuisset humanitas illam existentiam à matre, & consequenter tota efficientia vel causalitas matris, quæcunque illa sit, terminata fuisset ad illam existentiam creatam, & ibi steterisset: cum ergo illa existentia sit solius humanitatis & non Christi, Virgo solum humanitatem concepit, & non Christum, neque Deum. Sed hæc difficultas (qualiscunque illa sit) multo magis urget, si in Christi humanitate non est esse existentie creatum, sed tantum esse essentiae. Nam inde sequitur, totam actionem seu causalitatem matris terminatam fuisse ad esse essentiae humanitatis, & ultra non fuisse progressam: ergo multo magis sequitur, concepissem solum humanitatem in esse essentiae, & non humanitatem existentem, nedum ipsum Christum aut Deum. Antecedens patet, quia (ut supponimus) beata Virgo non concurrat immediate ad unionem illius humanitatis cum Verbo: ergo non concurrat ad actionem, qua illa humanitas facta est existens, quia illa fuit unio iuxta hanc sententiam; ergo tota causalitas virginis versata est circa esse essentiae humanitatis, & in eo rexit. Et hinc patet secunda consequentia, tunc ad hominem, quia eiusdem forme est cum illa, quam ipsi contra nos inferunt, tum à fortiori, quia magis distat à Christo humanitas secundum solum esse essentiae, quam humanitas iam existens: & nemo negare potest, quin ordine naturæ saltem in aliquo genere causæ, scilicet materialis, prius natura habuerit illa humanitas saltem esse essentiae, quam fuerit assumpta seu unita Verbo.

Ex hoc ergo argumento colligimus, vnum principium necessario admittendum ab omnibus Catholicis, nimirum, Virginem non dici matrem Dei, aut concepisse Deum, eo quod ipsa immediate effecerit unionem humanitatis cum Deo, quia constat non fecisse illam, neque ut principalem causam, neque ut instrumentum. Dicitur ergo concepisse Deum, quia causalitati eius, qua concurrat ad vniendum corpus & animam Christi, & humanitatem formandam, simul coniuncta fuit Spiritus sancti actio, qua illa humanitas in eodem instanti, quo formata est, unita est Deo, quo factum est, ut tota conceptio, quæ utramque illam actionem includit, terminata sit non ad solum humanitatem, sed ad Deum hominem. Atque hoc modo philosophari debent omnes, siue dicant actionem Virginis versatam esse circa humanitatem quoad esse essentiae tantum, siue etiam quoad esse existentie. Imo, qui solum illud prius affirmant, multo minorem concursum tribuunt Virgini in illa conceptione, ut ostensum est, & vix explicare possunt, quomodo sit vera conceptio & generatio, per quam nullum esse existentie communicatur, & ex hac parte illa doctrina minus est consentanea etiam huic veritati fidei.

Nos igitur facili negotio respondemus, negando sequelam, quia illa conceptio absolute fuit terminata ad Deum in eodem instanti, ac simul secundum durationem realem. Nec refert, quod actio Virginis & terminus eius ordine naturæ antecesserit, quia id solum fuit in genere causæ materialis, & cum aliqua connexionione, & dependentia ab altera actione, qua illa humanitas fuit in eo instanti unita Verbo. Adde probabilius esse, Animam & Corpus prius natura

natura vnita fuisse Verbo, quam inter se, & ideo, secundum communicationem idiomatum, propriis-
fime dicitur B. Virgo concepsisse Deum, quia concurrat vnium inter se animam & corpus Dei, & quæ iam subsistebant subsistentia Dei, & ita necessario genuit Deum, quia generatio terminatur ad suppositum, & talis generatio non potuit tunc ad aliud suppositum terminari, quæ omnia in citatis locis ex 1. tomo, tertia parte latius declarata sunt, & in 2. tomo disput. a. sect. 1.

Alud principium fidei, quod labefactari dicitur ex hoc principio Metaphysico à nobis posito, est, quia Christus est vnus simpliciter, & vnus ens, cuius oppositum sequi videtur, si in eo est esse existentie creatum humanitatis. Ad hoc vero respondetur negando sequelam, dicitur enim Christus vnus simpliciter propter vnitatem personæ, est autem vna persona, quamuis habeat duas naturas reales & actuales, quod est habere illas cum propriis existentibus. Vnum autem ens dicitur Christus propter vnum esse completum & per se vnum: Christus autem vt Christus non est vnum ens simplex, sed compositum (est enim persona composita) & ideo non oportet vt habeat vnum esse simplex, sed compositum, iuxta doctrinam superius demonstratam. Habet ergo Christus vnum esse compositum ex esse humanitatis, & esse Verbi seu personalitatis eius. Vnde non impedit vnitatem ensis duplex esse naturæ vel extremorum, si inter ea sit vera & realis vnio, præsertim substantialis, & quæ sufficiat ad componendum ens per se vnum. Atque ita præsens doctrina metaphysica nihil derogat, imo maxime consonat dictæ veritati fidei, & confirmat aliam, quæ docet vnitatem Christi non esse simplicem, sed per compositionem, cui veritati minus consentanea est alia doctrina, quæ tribuit Christo vnum esse omnino simplex.

Tertium fidei principium est, quod humanitas non in se, sed in verbo existit. Ita enim loquitur Synodus in sexta Synodo actione vndecima, & Damascenus supra citatus: & est res certissima: sed quænam (rogo) est illa consequentia? Humanitas existit propria existentia: ergo existit in se, & non in Verbo. Hæc enim est similis formæ, accidens existit propria existentia distincta ab existentia subiecti, ergo existit in se, & non in subiecto, & tamen hæc inuolida est, nam antecedens est verum, & consequens falsum. Probant autem illam consequentiam, quia existere in aliquo, nihil aliud est, quam existere per existentiam eius, & dependenter ab ipso. Sed ex his duobus primum est falsum. Secundum vero est insufficiens dictum, & non satis declaratum. Prior pars probatur exemplo adducto de accidente, existit enim in subiecto, & non per existentiam subiecti, & forma præsertim materialis existit in materia, & ita omnes loquuntur, & tamen nemo vnquam dixit existere formam per existentiam materiæ, & ratio constat ex dicendis. Posterior pars declaratur, quia in primis, vt aliquid dicatur existere in alio, non satis est existere dependenter ab illo. Nam materia existit dependenter à forma, & tamen non existit in forma, & quælibet creatura existit dependenter à Deo, & tamen non existit in Deo, eo modo quo nunc loquimur. Igitur rem aliquam existere in alio in præsentia dicitur habitudinem ad terminum, vel suppositum, à quo sustentatur in sua existentia illa res quæ in alio existere dicitur: sicut accidens existere in subiecto, significat habitudinem, & dependentiam ab illo in sua existentia in genere sustentantis, quamvis imperfectiori modo, & cum materiali causalitate. Sic igitur existere in aliquo, non est existere per existentiam eius, sed est habere existentiam suam sustentatam ab alio, & in eo genere dependentem ab illo. Vnde potius supponit vel includit existentiam propriam illius rei, addit vero vnionem, vel denominationem ad aliam rem, à qua sustentetur, vel

vt à supposito terminante dependentiam sine vlla propria causalitate, vel vt à subiecto, vt est in formis inhzrentibus. Prior autem modus conuenit humanitati Christi ratione hypostaticæ vnionis. Et ideo eius existentia propria non dicitur esse per se existentia actualis, quia non est terminata per propriam subsistentiam, sed vocatur inexistens, quia innititur Verbo Dei: quam denominationem non habet ex se ipsa, sed ex modo vnionis, quo mediante habet vt sit in Verbo.

Si ergo existentia illa humanitatis præcise consideretur secundum id quod habet ex se, non constituit rem actu existentem in se vel in alio, sed tantum existentem substantialiter in tali natura: illi enim modi existendi, qui indicantur per illa verba, *in se*, vel, *in alio*, non sunt essentielles tali existentie, sed adiunguntur illi ad constituendum vel completandum suppositum, quamuis non eodem modo. Nam prior modus existendi in se est connaturalis, & complet suppositum sine vnione ad altum, tanquam proprius terminus, vel subsistentia talis naturæ, vt infra videbimus. Posterior autem modus existendi in alio est supernaturalis respectu naturæ substantialis completæ, & non constituit formaliter personam, sed vnit naturam personæ, vt inde resultet vna persona composita. Quia ergo humanitas Christi, licet habuerit existentiam propriam, non tamen habuit illam cum proprio modo existendi in se & per se, sed cum supernaturali modo vnionis ad suppositum Verbi Dei, ideo dici non potest existere aut extitisse vnquam in se, sed semper in Verbo.

Superest dicendum de quarta propositione valde consentanea doctrinæ fidei, scilicet, quod humanitas Christi nunquam potuit operari, neque in instanti temporis, neque in signo naturæ, priusquam Verbum operaretur per ipsam, cuius oppositum videtur sequi ex nostra sententia, nam si habuit existentiam propriam, prius natura extitit, quam fuerit vnita Verbo: ergo etiam prius natura operari potuit, nam operatio consequitur esse. Respondetur tamen negando sequelam, quamquam non defuerint Theologi, & docti, qui consequens illud affirmauerint, vt tractauit late dicto primo tomo, tertia parte, disputatione decima, sectione prima & secunda, sed in eo decipitur, vt ibi ostendi. Negatur ergo dicta consequentia. Et in primis aliqui existimant, quamuis humanitas habeat existentiam propriam, non inde sequi prius natura extitisse, quam fuerit vnita Verbo, quia potuit existentiam illam accipere per actionem dependentem à Verbo, vt à termino supposituali: sicut accidens habet propriam existentiam, & tamen non prius natura existit, quam vnatur subiecto, quia recipit existentiam per actionem dependentem à subiecto, vt à causa materiali. Qui modus dicendi non est omnino improbabilis, nobis tamen non videtur verus, vt late disputauimus in dicto primo tomo disputatione octaua, sectione prima. Concedo ergo humanitatem illam prius natura extitisse, quam fuerit assumpta, nego tamen prius natura operatam esse, aut operari potuisse, quam fuerit assumpta, quia natura existens non est capax operationis, donec per subsistentiam aliquam terminata sit, quod late ostendi in dicto tomo disputatione decima, sectione secunda & tertia, quod hic repetere non est necesse.

Solum addo, idem argumentum torqueri posse in aliam sententiam, & eodem proportionali modo necessario esse ab aduersariis soluendum. Nam negare non possunt, quin humanitas Christi prius natura receperit esse essentielle actuale, quam fuerit assumpta à Verbo, vt supra probatum est, & passim ipsi docent: inferam ergo similiter, potuisse in illo priori humanitatem operari per illud esse essentialis actuale, nam illud est proprium esse, ex quo sequitur

XXVII.

XXVIII.
Christi humanitas quousque
liter in nullo
signo potuit
operari, sed
Verbum per
ipsum.

XXIX.

sequitur operatio tanquam ex principio formali, & sufficiens conditio erit, quod sit actu extra suas causas. Maxime cum iuxta eorum opinionem etiam secundum illud esse sit natura capax propriæ substantiæ, prius natura quam existat. Respondebunt ergo negando sequelam, quia ad operandum non satis est esse essentia actuale, donec terminetur per existentiam, cur ergo non admittent responsionem nostram, cum similem negamus consequentiam? quia existentia non prodit in operationem donec terminetur per substantiam. Præsertim, quia ipsi nullam rationem sufficientem reddere possunt, cur essentia talem existentiam requirat ad operandum, si præcisa illa am habet in actu totam suam perfectionem essentialem in se & extra suas causas, & maxime si illam habet etiam propria substantia terminatam, quia iam non intelligitur, quid addere possit existentia, quod ad operandum requiratur. Nos vero rationem reddimus, quia substantia est substantialis & intrinsecus terminus naturæ, pertinet suo modo ad substantialem rei complementum, & ideo est maxime intima, & primo resultans ex natura, vel saltem cum illa primum effecta: operatio vero est magis intrinseca vel accidentaria, & ideo secundum naturæ ordinem supponit substantiam, & in Christo supponit assumptionem, quia propria & creata substantia impedita est.

XXX. Non omitam ultimo loco advertere, prædictum tandem Autorem non parum nostræ fœvere sententiæ, dum post omnes illas impugnationes & verborum exaggerationes adiunxit: Quamquam de facto Christi humanitas non habuerit existentiam propriam, potuisse tamen de potentia absoluta assumi cum propria existentia ad hypostaticam unionem. In quo certe ingeniose locutus est, quia in doctrinâ, quam ipse cum aliis sequitur, vix poterit rationem reddere, cur id sit impossibile cum nullam prorsus repugnantiam, aut contradictionem involuat, ut in superioribus à nobis satis superque probatum est. Docent enim ipsi existentiam & substantiam in natura creata esse res distinctas, & verbum in humanitate Christi Domini utramque impedivisse, & supplevisse. Cur ergo non potuit impediri sola substantiam, & non simul etiam existentiam? Præsertim cum iuxta eorundem doctrinam substantia sit prior natura quam existentia, & ideo, consequenter loquendo, unio naturæ ad substantiam sit prior natura quam ad existentiam, ac proinde, cum prius possit separari à posteriori (ut à Philosophis communiter receptum est) si aliunde non oriatur specialis repugnantia, poterit unio consistere in sola substantia, & non ulterius progredi permittendo naturæ propriam existentiam.

XXXI. Itaque libenter hoc dictum admittimus, miramur tamen non aduertisse hinc everti (velint, nolint) totam sententiam, omniaque fundamenta, ob quæ negatur humanitas de Christi facto habere propriam existentiam. Primo quidem, quia si existentia propria non repugnat cum vera unione hypostatica, & cum unitate personæ in duplici naturâ, unde, aut quo fundamento dici potest, non esse in humanitate Christi talem existentiam propriam scilicet, & creatam? Quia fides nil aliud docet nisi talem unionem hypostaticam, qua una persona in duplici natura reali subsistat. Imo præterea docet, per talem unionem assumptis verbis quidquid in humana natura plantavit, quod nimirum tali unioni non repugnet, si ergo existentia naturæ, ut supra dictus author concedere non veretur, non repugnat unioni, sed conservari potuit in natura personaliter unita, quo fundamento dici potest sublatum fuisse? Accedit quod iuxta illam sententiam duæ sunt ponendæ uniones humanitatis ad Verbum, una ad substantiam, altera ad existentiam Verbi. Nam licet ex parte Verbi non sit distinctio in re inter substantiam & existen-

tiam, tamen ex parte humanitatis necessario est ponenda distinctio, cum dicatur una esse separabilis ab alia in re ipsa quod est evidens signum alicuius distinctionis, saltem ex natura rei: sunt ergo duæ uniones distinctæ, quod est hæcenus inauditum, & ipsi Thomistæ similem doctrinam in Durando graviter reprehendunt, & merito.

Quod ulterius sic vigeat, nam illæ uniones in re sunt distinctæ: ergo sicut dicitur, posse Deum conservare unionem ad substantiam sine unione ad existentiam, ita dicendum erit, posse conservare unionem ad existentiam sine unione ad substantiam, est enim æqualis ratio, cum sit eadem distinctio, & non magis essentialiter pendeat una ab altera, quam è contrario. Esset ergo tunc persona creata habens naturam existentem sola existentia increata, esset etiam tunc unio substantialis inter naturam increatam & Deum absque unione hypostatica, quæ sunt inaudita, & parum consentanea doctrinæ sanctorum Patrum & Conciliorum. Immo hinc ulterius concludimus, illam unionem ad existentiam, neque hypostaticam esse, neque in unione hypostatica intrinsece inclusam, ideoque gratis esse constitam in unione quæ facta est, nam secundum fidem sola unio hypostatica substantialis facta est inter humanitatem & Verbum.

Tandem, si illud est possibile, constituamus factum esse, nunquid tunc Christus non vere esset unus & unum ens per se, & simpliciter? Res vera esset, quia esset una persona substantialiter composita, ratione cuius vere & proprie & homo esset Deus, & Deus homo. Et eadem ratione, dum ille homo conciperetur ex matre, conciperetur etiam Deus, & humanitas eius, licet existeret existentia propria, non existeret in se, sed in Verbo, neque ipsa posset proprie operari, sed Verbum per ipsam, hic ergo casus aperte declarat, rationes superius contra nos factas, non esse efficaces. Atque hæc satis sint de hac digressionem, quæ hic necessaria visa est, ut constet, ea principia Metaphysica à nobis tradi, quæ veræ Theologiæ deseruiant, hoc enim præcipue intendimus & optamus. Iam ad inchoatam disputationem revertamur.

Essentiam actualem posse omnino everti, cum sua existentia.

Dico ultimo, existentiam actualem esse separabilem ab essentia creaturæ, ita ut cum existentia simul ipsa essentia pereat, seu destruat. Hæc assertio est certa & evidens. Primo, quia creatura non habet existentiam ex se, sed ab alio, saltem à Deo, à quo semper in suo esse pendet, sed Deus sicut libere dat esse creaturæ, ita etiam libere conservat eam in esse, potest ergo non conservare: ergo creatura potest privari esse, si autem privetur esse existentie, necessesse est ut eius essentia simul destruat ac pereat, quia ablato esse existentie, essentia nihil est, ut in secunda sectione declaratum est. Ex quo confirmatur posita assertio, quia omne generabile (teste Aristotele) est corruptibile, & eadem ratione omne quod incipit esse, potest desinere esse, & desinitio est proportionata inceptioni, id est, illud ipsum per definitionem potest amitti, quod per inceptionem acquisitum est: sed quando creatura incipit esse essentia eius incipit esse aliquid, quæ antea erat nihil, seu nondum erat, ergo simili modo potest ita desinere esse, seu separari ab esse, ut omnino suammet entitatem essentia amittat.

Sed quæret aliquis, qui possit separari hoc modo esse ab essentia, si in re sunt omnino idem: cum plane repugnet idem à seipso separari. In hoc enim magnam vim faciunt, qui contendunt essentiam debere distingui saltem ex natura rei ab essentia creaturæ & præsertim Egidius locis supra citatis, & maxime

time in suo opusculo de ente & essentia, contendens nec posse fieri creaturam neque destrui, nisi essentia eius sit aliquid distinctum ab eius esse, cui possit & esse imprimi, & ab ea separari. Hunc autem dicendi modum ante Agidum retulit Alenſis septimo Metaphysicor. textu vigesimo secundo, & eleganter refutavit. Quia esse creaturæ priusquam fiat, est pure obiectivum, si absolute de tota creatura loquamur, & ideo (inquit) non oportet imaginari illud fieri ex hoc, aut quod ipsum imprimatur alicui, puta ipsi essentie: si enim ita esset, cum illud cui imprimitur res precedat, & non fiat per illud fieri, tota res non fieret. Atque eadem ratio fieri à nobis poterit de deficiente, si sit defectio simpliciter, per quam res in nihilum transit, & salva proportionem applicari potest ad corruptionem, ut statim declarabimus.

Ad difficultatem ergo positam respondet idem Alenſis, fieri rei non esse imaginandum, ac si ipsum esse imprimatur seu coniungatur essentie, tanquam actus potentia, sed solum quod tota realitas essentie quæ prius erat sub natura possibili, tota postea sit in actu. Et quidam (ait) istam rationem ut procedit, vocant essentiam, ut autem est terminus actionis diuine, vocant esse. Simili ergo modo, non est imaginandum rem delineare esse, eo quod esse separatur ab essentia, sicut actus à potentia receptiva, aut sicut vna res separatur ab alia, aut modus rei ab ipsa re, sed per hoc solum, quod tota res, quæ erat ens actu, per actionem Dei suam entitatem amittit, & definit esse ens actu. Cum ergo dicitur, non posse rem separari à se ipsa, si nulla est distinctio ex natura rei, illud verum est de propria separatione, quia id quod separatur non manet, & id à quo separatur manet, aut in eadem duratione, aut in eodem loco, iuxta modum separationis: at vero hoc modo non separatur esse ab essentia, ut diximus. Si autem idem dicatur separari à se ipso, quia totum definit esse, & ab uno statu transit in alium, id est, ab statu essendi ad statum non essendi, vel ab statu actuali, ad potentialem, sic non magis repugnat idem separari à se ipso, quam repugnet idem nunc esse, & postea non esse, vel idem nunc actu terminare actionem suæ causæ, postea vero solum manere in potentia seu obiective in causa. Ad hunc ergo modum, & iuxta hanc postremam separationem essentie creaturæ dicitur posse separari ab esse, quia eadem essentia, quæ est actualis dum est, potest amittere totam illam actualitatem, & redire ad solum esse obiectivum, seu potentiale.

Est autem hoc loco advertendum, quod licet de omni creata essentia verum sit, posse hoc modo separari ab esse vel potius privari actuali esse, non tamen omnibus æque vel eodem modo convenit. Nam quædam sunt, quæ postquam semel esse recipiunt, non habent potentiam intrinsecam ut illo careant, seu ab eo separantur, sed solum per extrinsecam potentiam agentis, ut sunt entia incorruptibilia, ut supra tactum est disputatione vigesimo octava. Alia vero sunt entia, quæ per intrinsecam potentiam possunt privari esse, ut sunt entia corruptibilia quæ constant ex materia capaci alterius esse, ex quo sequitur corruptio vel defectio rei existentis. Rursus est notanda differentia inter defitionem rei per corruptionem & per annihilationem: nam licet in vtraque essentia amittat esse, seu separatur ab illo, tamen diverso modo. Quia in annihilatione omnino destruitur essentia secundum se totam, & secundum oēs partes suas, quia omnino privatur esse, hoc. n. est de ratione annihilationis, ut nullum esse relinquit, neque integrum, neque partiale, & ideo nihil etiam essentie relinquit. Imo etiam necesse est, ut nullum esse tali defitioni succedat ex vi talis actionis, seu mutationis iuxta probabiliorum Theologorum doctrinam, quam in tertio tomo, tertia parte late declarauimus. At vero in corruptione quamvis essentia, quæ corrumpi-

tur, sicut amittit esse, ita etiam destruitur, ut tota iam non maneat: non tamen ita destruitur, quin aliqua pars talis essentie manere possit, semper enim manet subiectum, seu materia, & interdum etiam forma, ut in hominis morte. Tunc autem quantum manet de esse essentie, tantum manet de esse existentie, quia non sunt taliter separabilia, ut à nobis supra abunde ostensum est. Quo fit, ut per solam corruptionem non sit separabilis essentia ab esse secundum se totam & secundum omnem suam partem, nisi corruptioni adiungatur annihilatio. Hoc autem intelligendum est de propria corruptione totius compositi, nam si loquamur de accidente, aut de sola forma substantiali materiali, illius essentie omnino separatur ab esse, seu destruitur, quando totum corrumpitur, sed illa non proprie privatur esse, aut corrumpitur, sed concorruptitur, ad defitionem totius. Atque ita facile constat, quomodo actualiter existere, sit separabile à quacunque essentia, siue integra, siue partiali, & quomodo, ablato esse, simul etiam ac respectu essentie pereat, quod est etiam magnum indicium, illa duo in re non esse distincta.

Tractatur obiectio de enunciationibus perpetue veritatis.

Occurrit tamen statim trita difficultas superius tracta sectione prima, ratione primæ opinionis. Quia si ablata existentia, perit essentia, ergo propositiones illæ in quibus predicata essentialia de re predicantur, non sunt necessariae, neque perpetuæ veritatis: consequens autem est falsum, & contra omnium Philosophorum sententiam. Quia aliæ omnes veritates circa creaturas essent contingentes, unde non posset de creaturis esse scientia, quia hæc solum est de veritatibus necessariis. Sequela probatur, quia si ablata existentia, essentia nihil est: ergo nec est substantia neque accedens, & consequenter neque corpus neque anima, neque alia huiusmodi, ergo nullum essentialia attributum potest de illa iure predicari.

Propter hanc difficultatem, quidam moderni Theologi concedunt has propositiones creaturæ non esse perpetuæ veritatis, sed tunc incipere veras esse, cum res sunt, & veritatem amittere, cum res pereunt, quia (ut Aristoteles dixit) Ab eo quod res est, vel non est, propositio vera vel falsa est. Veruntamen hæc sententia non solum modernis philosophis, sed etiam antiquis contraria est, imo & Patribus Ecclesiæ: dicit enim Augustinus 2. de libero arbitrio, capite octavo, Tria & quatuor esse septem, perpetuo verum esse, etiam si nihil sit quod numeretur. Et in eodem sensu dicit libro 4. Geneseos ad litter. capite septimo. Senarius est numerus perfectus, non quia Deus sex diebus omnia perfecit, sed potius è conuerso, ideo Deus sex diebus omnia perfecit, quia ille numerus perfectus est, qui perfectus esset, etiam si illa non essent. Similiter Anselmus in dialogo de veritate capite decimo quarto, ex professo contendit, veritatem harum enuntiationum esse perpetuam, neque destrui, etiam si res ipsæ destruantur.

Nec satis est, si quis respondeat cum Diuo Thoma prima parte, quæstione decima, articulo tertio, ad tertium, quæstione decima sexta, articulo septimo ad primum, & quæstione prima de veritate, articulo quinto ad 11. & articulo sexto, ad 2. & 3. destructa creaturarum existentia, has enuntiationes esse veras, non in se, sed in intellectu diuino. Quia hoc modo non solum huiusmodi enuntiationes, in quibus attributa essentialia predicantur, sed omnes etiam accidentales seu contingentes, quæ veræ sunt, habent veritatem perpetuam in intellectu diuino. Quod si dicas, esse differentiam, quia licet omnes sint perpetuo in intellectu,

XXXV-III.

XXXIX.

XL.

tellectu diuino, non tamen cum eadem necessitate, nam illæ veritates, in quibus prædicatum essentialiale tribuitur subiecto, in a sunt in intellectu diuino, ut nō potuerint non esse in illo, unde sunt simpliciter necessariæ, & absque vlla suppositione. At vero aliæ veritates contingentes licet semper fuerint in diuino intellectu, non tamen cum absoluta necessitate, sed solum ex suppositione, quod in aliquo tempore futuræ essent. Si hoc (inquam) dicatur, inde magis confirmatur & augetur difficultas contra præced. sententiam, quia propositiones illæ, in quibus essentialia prædicata dicuntur de subiectis non ideo veræ sunt, quia ita futurum est in aliqua differentia temporis, tum quia etiam Deus statuisset ut nil in tempore fieret, nihilominus cognosceret illas esse veras, tum etiam, quia non solum sunt veræ ab æterno, quatenus de futuro enunciari possunt in ordine ad tempus, sed simpliciter, & abstrahendo ab omni differentia temporis, & in utroque valde differunt à veritatibus contingentibus quæ solum in ordine ad existentiam pro aliqua differentia temporis veritatem habent. Rursus neque illæ enuntiationes sunt veræ, quia cognoscuntur à Deo, sed potius ideo cognoscuntur, quia veræ sunt, alioquin nulla reddi posset ratio, cur Deus necessario cognosceret illas esse veras, nam si ab ipso Deo proveniret earum veritas, id fieret media voluntate Dei: unde non ex necessitate proveniret, sed voluntate. Item, quia respectu harum enuntiationum comparatur intellectus diuinus ut mere speculativus, non ut operativus: intellectus autem speculativus supponit veritatem sui obiecti, non facit ut huiusmodi enuntiationes, quæ dicuntur esse in primo, imo etiam quæ sunt in secundo modo dicendi per se, habent perpetuam veritatem, non solum ut sunt in diuino intellectu, sed etiam secundum se, ac præcendendo ab illo.

XLI.
*Comunis
sententia.*

Est igitur valde communis ac recepta sententia, has proportionales esse perpetuæ veritatis, quam docet cum antiquis Arabibus Albertus Magnus comment. lib. de causis propositione 8. & in postprædicamentis c. 9. & eam sequi videtur D. Thom. citatis locis, quamvis totam hæc perpetuitatem referat ad intellectum diuinum. Eandem sententiam ex Diuo Thoma & Alberto defendit Capreolus in 1. distinct. 8. quæstione prima, conclusio prima, & Soncinas 9. Metaphysicor. quæstione 5. ubi refert Henricum Quodlib. 10. quæstione 2. & 3. & Heruzum, Quodlib. 3. quæstione prima, Scotum & alios auctores in 3. dist. 21. Tenet etiam Caietanus 1. Posteriorum c. 9. & Ferrariensis 2. contra Gentes. c. 52. & videtur esse sententia Aristotelis lib. 9. Metaphysicor. cap. 6. 7. & 9. Hanc autem sententiam ita declarant multi ex dictis auctoribus, ut dicant, essentias quidem rerum creabilium non esse æternas, simpliciter loquendo, ut supra sectione 2. à nobis probatum est: connexiones autem prædicatorum essentialium cum ipsis essentis esse æternas. Itē aiunt, quando res creantur, essentias rerum creari & fieri, non tamen fieri prædictam connexionem, nam aliud est essentiam fieri, aliud vero est fieri, ut talis essentia sit talis rei, v. g. hominis, equi, &c. essentia. Primum enim est verum, nam essentia creata, simpliciter loquendo, habet causam efficientem, quia non solum sunt existentia rerum sed etiam essentia. Quod vero essentia sit talis rei, non habet causam efficientem, nec fit, quia de se est necessarium ac perpetuum: quod est dicere, hominem quidem, aut animal habere causam efficientem, quod vero Petrus sit homo, aut homo animal, non habere causam efficientem, quia illa connexio de se est omnino necessaria, unde consequenter etiam aiunt, quamvis essentia creaturæ habeat causam, veritatem tamen essentia non habere causam, quia consistit rei veritas in illa necessaria connexione, quæ de se perpetua est, & causam non habet, & hoc modo est scientia de veritatibus necessariis ac perpetuis.

Sed hæc etiam sententia, nisi amplius declaretur, XLII. non videtur posse defendi. Primo, quia si connexio illa talis prædicati cum subiecto æterna est: inquiri quid sit extra Deum, nam vel est aliquid, vel nihil. Si aliquid, quomodo est æterna sine causa efficiente? Si nihil, mirum quidem non est, quod efficientem causam non habeat, mirum tamen est, quod possit esse æterna, aut quod sit realis connexio, si nihil est. Item connexio nihil aliud est, quam unio, unio autem rei aut modus rei esse debet: si ergo nullus est æterna, neque etiam unio rerum esse potest æterna, quia modus rei non potest esse sine re. Præterea, quomodo potest essentia habere efficientem causam, & non habere ab illa ut sit talis rei essentia? Nam si essentia sit, in aliqua re seu entitate sit: ergo per eandem efficientiam habet, quod sit talis rei essentia. Et confirmatur, nam sicut essentia Petri non erat antequam fieret, ita nec Petrus habebat essentiam, antequam crearetur, vel generaretur: unde neque erat homo, neque animal, &c. ergo totum hoc accepit per generationem à sua causa efficiente, ergo non solum unum essentia, sed etiam connexiones essentialiales. Confirmatur secundo, nam cum forma (verbi gratia anima) imprimitur materiæ, formaliter incipit dare toti composito non solum ut sit, sed etiam ut vivat, sentiat, &c. ergo causa efficiens, quæ talem formam uniu. materiæ, non solum fecit illud totum, sed etiam fecit illud esse viuens, animal, &c. ergo fecit, ut talis essentia tali rei conueniret. Tandem, aut, esse, in his locutionibus sumitur in eadem significatione, vel in diuersa, si in diuersa est aperta æquiuocatio: & non est constans doctrina: si in eadem, necesse est, ut eandem habeat causam efficientem. Quod ita declaro, nam cum dicitur essentia simpliciter habere causam efficientem, necesse est, ut dicatur illam habere in ordine ad esse, quia nihil sit nisi ut sit. Vel ergo hoc intelligitur de esse in actu, & sic est verum: vel de esse in potentia, & sic est falsum, si in rigore sit sermo de causa efficiente actu, quamvis sit verum de causa potente efficiere. At vero idem prorsus est, cum dicitur essentia esse talis rei: nam, si sit sermo de esse actuali, non potest esse essentia creata alicuius rei in actu nisi per causam efficientem: quia quod actu non est, non potest esse actu alicuius. Et hoc etiam probant rationes factæ, quia sicut Petrus non est nisi fiat, ita neq. in actu est homo, nisi fiat homo, sed est tantum homo in potentia. Unde si de hoc rätum esse sit sermo, verum est non habere causam efficientem in actu, requirit tamen illam saltem potentem efficiere. Quid est ergo, quod affirmatur de vno, & negatur de altero.

Atque hinc falsum etiam esse videtur, quod dicitur essentiam habere causam efficientem, veritatem autem essentia non habere. Nam veritas essentia re ipsa nihil aliud est, quam ipsa essentia, vel ad summum consideratur ut proprietates intrinsece coniuncta cum essentia: ergo impossibile est, quin habeat eandem causam, vel æque primo, vel concomitanter. Qui enim intelligi potest, ut aliqua causa efficiat aurum, & non efficiat verum aurum? Quod si efficiendo aurum efficiat essentiam auri, quomodo efficiendo verum aurum, non efficiat veritatem essentia auri? Unde eodem possumus uti dilemmate. Nam vel est sermo de veritate in potentia, vel in actu: quodcumque autem horum dicatur, eadem est ratio essentia & veritatis in potentia, vel in actu, ut patebit facile, applicando argumentum factum. Denique, aut est sermo de veritate complexa, quæ proprie est in intellectu componente & diuidente, & hæc ita habent causam efficientem, sicut ipsa compositio & diuisio nostri intellectus: nam illi inest, & cum ea incipit, eodem quo est, ut dixit Diuus Thomas 1. parte, quæstione 16. articulo 7. ad quartum. Et idem est (seruata proportione) de veritate, quæ est in compositio-
ne vocis, tanquam in signo. Aut est sermo de veritate

tate rei, quæ fundat intellectus veritatem, & hæc nõ differt ab ipso esse. Vnde est illud Aristotelis: *ab eo quod res est, vel non est, propositio vera vel falsa est*: ergo eadem habet causam quam ipsum esse, & eidem subest mutationi. Vnde ipsemet D. Thom. questione 1. de verit. articulo 6. ad 4. Veritatem pronuntiatorum ait etiam quantum ad essentialia rerum ipsarum non esse omnino immutabilem, nisi rebus manentibus.

Hæc vero controuersia (vt mihi quidem videtur) tota consistit in varia significatione illius copulæ, est, per quam coniunguntur extrema in his enuntiationibus. Duobus enim modis accipi potest. Primo; vt significat æqualem & realem coniunctionem extremorum in re ipsa existentem, ita vt cum dicitur, *homo est animal*, significetur re ipsa ita esse. Secundo, solum significet, predicatum esse de ratione subiecti, siue extrema existant, siue non. In priori sensu veritas propositionum pendet sine dubio ab existentia extremorum, quia iuxta illam significationem verbum est, non absoluitur à tempore, (seu quod idem est) significat realem & æqualem durationem, quæ nulla est, ablata existentia extremorum, & ideo talis propositio falsa est, nam est affirmatiua de subiecto non supponente. Et in hoc eodẽ sensu, optime probant rationes proximæ factæ, veritatem harum enuntiationum pendere ex causa efficiente, à qua pender existentia extremorum. Item probatur, non solum existentiam creatam absolute sumptam habere causam efficientem, sed etiam applicationem essentia (vt sic dicam) ad hæc rem habere causam efficientem, id est, non solum hominem vel animal habere causam efficientem, sed etiam, hominem re ipsa esse animal, habere causam efficientem. Quamuis enim non sit duplex actio vel efficiencia: Vna, qua fit homo, alia qua homo fit animal, tamen re vera vtrumque fit, quando homo generatur: solumque differt, quia his verbis, *homo est animal*, significatur complexe prout à nobis concipitur, re autē ipsa fit simplici actione, qua in re fit homo & animal, quatenus in tali re idem sunt. Ita docuit late Heruæus quodlib. 1. questione 10. quem defendit lauell. 6. Metaphysicor, questione 12. contra Soncin. eodem lib. 5. questione 10. qui plane in æquiuoco laborat, vt dictum est. Denique in hac eadem significatione procedit assertio nostra, quod existentia non separatur ab essentia, nisi per destructionem & deitionem eiusdem essentia. Neque contra eam procedit obiectio facta: negatur enim, propositiones in quibus essentialia prædicata dicuntur de subiectis in eo sensu veras esse, ablata actuali existentia. Sic enim verum est illud Aristotelis in Prædicamentis, cap. de substantia: *Ablatis primis substantiis, impossibile est aliquid remanere*, & eodem modo dixit Auerroes 1. Physicor. com. 63. *Quando res desinit esse nomen perdere & definitionem*.

At vero in alio sensu propositiones sunt veræ, etiam si extrema non existant: & in eodem sunt necessariæ ac perpetuæ veritatis, quia cum copula est, in dicto sensu non significet existentiam, non attribuit extremis æqualem realitatem in seipsis, & ideo ad suam veritatem non requirit existentiam, seu realitatem æqualem. Item, hoc declaratur ex prædictis authoribus, quia propositiones in hoc sensu reducuntur ad sensum hypotheticum seu conditionatum, cum enim dicimus hominem esse animal, abstrahendo à tempore, nihil aliud dicimus, nisi hanc esse hominis naturam, vt non possit fieri homo, quin sit animal. Vnde sicut hæc conditionalis est perpetua, si est homo, est animal, vel, si currit, mouetur, ita hæc est perpetua: homo est animal, vel cursus est motus. Atque hinc etiam fit, vt hæc connexiones in hoc sensu, nõ habeant causam efficientem, quia omnis efficiencia terminatur ad æqualem existentiam, à qua dicitur propositiones in hoc sensu abstrahunt. Et hoc solum probant rationes illæ, quas congerit Soncinas locis citatis.

Imo in hoc eodem sensu non solum non requirunt hæc connexiones causam sufficientem in actu, verum etiam neque in potentia videntur illam postulare, si formaliter ac præcisè sistamus in earum veritate. Quod potest declarari ratione facta de propositione conditionali, cuius veritas non pendet ex causa efficiente, vel potente efficere, & ideo æque reperitur in rebus impossibilibus ac in possibilibus: æque enim vera est hæc conditionalis, si lapis est animal, est sensibilis, ac ista, si homo est animal, est sensibilis, ergo etiam hæc propositio, *omne animal est sensibilis*, per se non pendet ex causa, quæ possit efficere animal. Vnde, si per impossibile nulla esset talis causa, nihilominus illa enuntiatio, vera esset, sicut hæc est vera, chymera est chymera, vel similis. Quanquam in hoc possumus discrimen assignare inter connexiones necessarias, conceptas & enuntiadas, inter res possibles seu essentias reales, & inter res fictitias vel entia rationis, quod in illis ita est connexio necessaria secundum intrinsecam habitudinem extremorum abstrahentium ab actuali existentia, vt tamen sit possibilis in ordine ad æqualem existentiam, & hoc totum potest significari per copulam est, etiam vt à tempore abstrahit, ita vt, cū dicitur, *homo est animal rationale*, significetur, hominem habere essentiam realem sic definibilem, seu [quod idem est] esse tale ens, quod non est fictum, sed reale, saltem possibile: & quoad hoc pender veritas talium enuntiationum à causa potente efficere existentiam extremorum. At vero in sententiis fictitiis, solum sunt connexiones necessariae sine habitudine, etiam de possibili, ad existendum, sed solum per ordinem & imaginationem, seu fictionem mentis. Denique iuxta hunc sensum cessat etiam obiectio facta contra assertionem nostram, quia licet hæc connexiones sint necessariae independentes ab existentia, nihilominus essentia, quæ per eas significantur, nõ sunt vera & actualia entia, si existentia priuantur.

Sed adhuc supersunt duæ instantiæ. Prior est, quia nondum est explicatum quid sit ista necessaria connexio extremorum non existentium: nam cum nihil in re ponat, difficile est intellectu, quomodo possit fundare necessariam veritatem. Neque enim satisfacit si dicamus, ablata rerum existentia, solum manere hæc connexionem in diuino exemplari & ab illo oriri talem necessitatem: hoc (inquam) non satis facit, nam licet veritas harum connexionum, vt realis & actualis veritas, non maneat nisi in diuino intellectu, (quo sensu locutus est D. Thom. citatis locis, præsertim prima parte, questione 16. articulo septimo, & sumitur etiam ex Anselmo Dialog. de veritat. capit. 7. & 8.) nihilominus necessitas huius veritatis, & prima radix ac origo talis connexionis non videtur posse referri in diuinum exemplar. Nam ipsummet diuinum exemplar habuit hanc necessitatem representandi hominem animal rationale, nec potuit illum alterius essentia representare, quod non aliunde provenit, nisi quia non potest homo esse alterius, essentia, nam hoc ipso, quod fit res alterius essentia, iam non est homo: ergo ex obiecto ipso & non ex exemplari diuino provenit hæc necessitas: semper ergo restat difficultas tacta, quomodo, scilicet, si obiectum illud in se nihil est, possit ex se habere talem connexionem prædicatorum, vt fundet aliquo modo necessitatem talis sciencia, & talis veritatis, ac talis exemplaris. Ad hoc dicendum videtur, hanc connexionem nihil aliud esse, quam identitatem extremorum, quæ sunt in propositionibus essentialibus & affirmatiuis (idem dicendum est proportionaliter de diuersitate extremorum in negatiuis.) Omnis enim veritas propositionis affirmatiue fundatur in aliqua extremorum identitate, vel vnitatem, quæ licet à nobis concipiatur complexo modo, & per modum coniunctionis prædicati cum subiecto, tamen in re nihil est præter ipsammet rei entitatem. Identitas autem, cum sit proprietas entis (nam idem & diuer-

XLVI.

sum

sum ad unitatem reducuntur, ut supra diximus, in omni ente, seu in omni statu entis cum proportionem reperitur. Vnde, sicut homo existens, & animal in re idem sunt, ita homo possibilis, seu qui obici potest scientiæ aut exemplari hominis, identitatem habet cum animali proportionaliter sumpto: hæc ergo identitas sufficiens est ad fundandam illam necessitatem, & reperiri potest inente in potentia, quamvis nihil sit actu, quia nihil addit enti in potentia, nisi habitudinem rationis in ordine ad conceptus nostros.

XLVII.
Dubium
resolvitur.

Sed tunc oritur secunda difficultas, nam sequitur hanc etiam connexionem esse necessariam, homo est, seu existit, aut est existens, & consequenter esse veram etiam in actu non existat, quod est plane falsum, & contra omnem sensum, & verborum vim. Sequela autem patet, quia etiam homo & existens habent identitatem, vel obiectivam & possibilem, vel actualem, si cum proportionem sumantur. Item quia, si illa propositio reducatur ad conditionalem propositionem, reperietur vera & necessaria, quia non potest fieri homo, quin sit existens, sicut non potest fieri quin sit animal: tota autem necessitas huius propositionis, homo est animal, dicebatur esse, quia non potest esse homo sine animali, quæ necessitas dicitur ab aliquibus composita seu ex suppositione: eadem ergo est in illa, homo est existens, quia non potest esse homo sine existentia. Respondetur, in re quidem, nullam fere esse diversitatem, si existens cum eadem proportionem sumatur, vel in actu, vel in potentia, ut argumentum probat, & ex superius tractatis satis constat. Nihilominus tamen in modo loquendi est diversitas, & ideo absolute neganda est consequentia, quia verbum existendi simpliciter dictum non significat potentiam, sed exercitium existendi. Vnde illa locutio, homo existit, simpliciter dicta, non reddit sensum compositum, id est, si est homo, est existens, sed simplicem & absolutum, & ideo si esset necessaria, significaret absolutam necessitatem existendi, quæ homini convenire non potest.

SECTIO XIII.

Qualis sit compositio ex esse & essentia, qualisve compositio sit de ratione entis creati.

I.

AEC quæstio necessaria est tunc ad explicandas difficultates tactas in secunda & tertia ratione pro prima sententia propositis in sectione prima, cum ad examinanda vel declaranda multa, quæ de hac compositione scripta sunt ab authoribus præsertim à Caietano de ent. & essent. c. 5. paulo post qu. 9. ubi per comparisonem ad compositionem ex materia & forma declarat compositionem ex esse & essentia, quas in duobus convenire dicit, differre autem in decem.

Collatio compositionum ex esse & essentia & ex materia & forma.

II.

PRIMA convenientia est, quia utraque compositio est ex actu & potentia. De prima compositione hoc per se notum est: de secunda probat, quia quiditas quælibet ex eo ponitur in rerum natura, quod existentiam acquirit. Quæ probatio valde debilis est, si sit sermo, ut reuera est, de potentia receptiva, quia essentia non dicitur acquirere esse, quia prius fuerit in potentia ad recipiendum, & postea suscipiat actum, sed quia prius tota erat in potentia obiectiva seu activa suæ causæ, & postea fit ens actu. Secunda convenientia est, quod in utraque compositione actus & potentia reducuntur ad idem genus. Quæ vera est, intercedit enim etiam inter compositionem rea-

lem, & rationis, seu inter compositionem Physicam & Metaphysicam, ut patet in compositione ex genere & differentia. Quamquam in hoc observari possit nulla diversitas, nam in physica compositione utraque pars, scilicet materia & forma, ponitur tantum reductivè in prædicamentum. In Metaphysica autem compositione differentia tantum ponitur reductivè in prædicamento, genus vero, quamvis ut pars possit etiam reduci, seu ad latum constitui, tamen ut est quoddam totum, directe collocatur. Idemque suo modo reperitur in compositione ex esse & essentia, quæ etiam Metaphysica est, ut infra dicam: nam essentia integra directe collocatur in prædicamento, existentia vero concepta ut quidam modus, solum per reductionem, de quo in superioribus satis diximus.

Differentiæ legi possunt in prædicto autore sex enim priores omnes supponunt distinctionem realem inter essentiam & existentiam, & quod existentia non est actus nisi essentia completa & composita ex materia & forma, & ideo neque nobis necessaria sunt, neque oportet denuo impugnare multa, quæ in eis dicuntur. Ut quod in compositione ex esse & essentia neutrum extremorum est pars substantiæ: est enim hoc verum in compositione completi entis, non vero in omni compositione ex esse & essentia: hæc enim etiam in materia ipsa & forma, & in anima separata reperitur. Idem quod in secunda differentia dicitur, in compositione ex materia & forma alterum extremum esse puram potentiam, non vero in compositione ex esse & essentia: hoc (inquam) in primis non est generale, cum ipsa materia constet ex esse & essentia, & præterea, si essentia præcindatur ab esse magis potentiale ens est, quam materia præcisa à forma, seu ut supponitur formæ cum suo esse, quam illæ potentialitates sint diversæ rationis, nam in essentia ut sic est obiectiva, in materia vero est receptiva. Et similia fere notari possunt in quatuor subsequentibus differentis, quas omitto.

Conferatur unum per se ex esse & essentia.

QVOD vero in septima dicit, ex materia & forma fieri unum per se, non vero ex esse & essentia, falsum esse censeo. etiam in opinione, quod essentia & existentia realiter distinguantur. Primo quia comparantur ut actus & potentia eiusdem generis, quæ per se & ex natura sua instituta sunt ad componendum unum, & essentia sine existentia non habet completam actualitatem, imo neque est ens in actu: ergo non confurget ex eis ens per se unum? Secundo, quia non fit ex eis unum per accidens: ergo fit unum per se. Antecedens admittitur & probatur ab eodè Caietano, quia unum per accidens aggregat res diversorum generum: consequentia vero probatur, quia ex essentia & esse fit re vera unum: nam realiter ununtur inter se, imo (quod mirabile est) ipse Caietanus ibidem ait, quod essentia per se adunatur cum esse: inter unum autem per se & per accidens non potest medium excogitari. Tercio, quia aliàs nullum ens creatum esset per se unum, quatenus ens actu est. Quarto, quia ratio Caietani est valde debilis, scilicet, quia ens per se unum fit ex partibus substantiæ, esse autem non est pars substantiæ: est enim assumptio falsa, nam etiam fit per se unum ex substantia & actu seu termino substantiali, alioqui ex natura & substantia non fieret per se unum, neque suppositum substantiale, ut sic, esset per se unum quod plane falsum est. Vnde possumus Theologicè improbare illam doctrinam, quia ex ea sequitur, Christum non esse unum per se, quia constat ex humanitate & Verbo, non ut ex partibus substantiæ, sed ut ex natura & substantia, vel tanquam ex essentia & esse.

Compos.

Compositio ex esse & essentia esse compositio ex his.

Atque hinc simili modo constat octauam differentiam, quam idem author assignat falsam esse, nimirum, quod compositio ex materia & forma est compositio ex his, & ideo fitibi vnum tertium: compositio autem ex esse & essentia est compositio cum his, quia in eo non datur res quæ constet ex essentia & existentia proprie loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed essentia componit cum existentia, & e conuerso, & ideo (inquit) dictum est quod adunantur per se, non tamen componendo tertium. Sed hæc distinctio duplicis compositionis, ex his, & cum his (vt alibi in simili causa contra Durand. ostendi) consistit: omnis enim compositio vera secundum diuersas habitudines est compositio ex his, & cum his, vel huius ad hoc, vt proprius Durand. dixit. Nam in ordine ad terminum qui ex compositione resultat, dicitur compositio ex his, quia compositum non componit cum componentibus, sed componitur ex illis: secundum habitudinem autem componentium inter se dicitur compositio cum his, vel huius ad hoc, quia vnum cum alio componit tertium. Impossibile autem est dari aliquam veram compositionem, quin detur aliquid per illam compositum, quod vnitate aliquam habeat compositioni proportionatam: ergo impossibile est dari veram compositionem quin sit compositio ex his. Cōsequenter est evidens, ex dictis, & ex ipsa terminorum significatione: quid enim aliud est esse compositio ex his, nisi esse compositionem vnius rei cōstantis ex multis? Antecedens vero patet, quia omnis vera actio, præsertim transiens, habeat aliquæ adæquatum terminum: ergo & compositio habet adæquatum terminum: ad quem terminetur, qui esse nō potest nisi cōpositum. Item quia omnis compositio fit per vnionem componentium, ex vnione autem resultat vnum, non simplex, sed compositum. Sicigitur, si compositio ex esse & essentia est vera compositio & realis, vt ipsi dicunt, negari non potest, quin sit compositio ex his: negari etiam nō potest, quin ex ea resultet vna res composita, nam si hæc datur, quid quæso, est quod ex esse & essentia componitur? Item Caietan. nullam rationem affert, neque afferre potest cur ex esse & essentia non componatur vna res. Item aliqui pari ratione diceret, ex substantia & natura nō fieri vnum quid, quod plane est falsum, quia suppositum substantiale est vnum. Sequela patet argumento supra indicato, quia etiam hæc compositio non est ex partibus substantialibus, sed ex essentia & termino seu modo essentia. Vnde hic etiā vrget ratio Theologica, quia sequitur, incarnationem non esse compositionem ex his, quia est compositio ex natura & supposito, vel ex esse & essentia. Atque ita etiam fit, Christum non constare ex natura diuina & humana, quod est contra modum loquendi Conciliorum dicentium Christum ex duabus & in duabus naturis subsistere.

Omissis ergo differentiis, iuxta opinionem asserentem, esse & essentiam, esse res distinctas, dicendum esset, compositionem ex esse & essentia conuenire cum aliis vniuocis in communi ratione veræ & realis compositionis ex reali potentia & actu ad idem genus seu prædicamentum aliquo modo pertinentibus: ideoque conuenire etiam in ratione compositionis, quia fit per se vnum ex multis. Distingui autem, quia actus huius compositionis non est proprie forma, nec substantialis, neque accidentalis, sed simplex quidam terminus essentia vel modus intrinsecus & proportionatus illi, & consequenter etiam differre ex parte alterius extremi, scilicet essentia, quia non est propria materia, sed potentia receptiua alterius rationis, & proportionata tali actui.

Tom. II. Metaphys.

Compositio ex esse & essentia analogice dicitur compositio.

At vero iuxta nostram sententiam dicendum est, VII. compositionem ex esse & essentia, Analogice tantum compositionem appellari, quia non est compositio realis, sed rationis: compositio enim realis, non est nisi ex extremis in re ipsa distinctis, hic autem extrema non sunt in re distincta, vt ostendimus: ergo compositio ex illis non potest esse realis. Sicut autem ens rationis non est ens nisi analogice ac solo fere nomine, ita compositio hæc non habet vniuocam conuenientiam cum compositione reali materia & forma, verbi gratia, sed analogam tantum proportionem. Atque hæc est prima & quasi generica differentia inter hanc compositionem & illam, quæ est ex materia & forma. Cum hac vero coniuncta est alia differentia, quæ ad rem præsentem spectat, quod compositio ex materia & forma reperitur tantum in corporibus & sensibilibus rebus: hæc vero ex esse & essentia communis est omnibus entibus creatis, quæ sunt entia in actu, & ideo illa compositio Physica est, quia nō abstrahit à materia secundum esse: hæc vero est Metaphysica, quia abstrahit, & communis est entibus immaterialibus. Ex quo etiā fit, vt illa prior compositio Physica fundamentum sit Physicæ transmutationis: hæc vero minime, sed ex se abstrahat à corruptione, vel transmutatione Physica, nisi quatenus adiungitur rebus, in quibus prior compositio reperitur. Ab aliis vero Metaphysicis compositionibus differt, generatim loquendo, quia ad diuersum terminum quasi formalem effectum ordinatur. In particulari vero differt à compositione ex natura & substantia, quia hæc realis est, illa rationis: ab aliis vero compositionibus rationis, vt ex genere & differentia &c. quia illa ex se abstrahunt ab existentia actuali, & considerantur etiam in ente in potentia: hæc vero consideratur tantum in re actu existente.

Quomodo ex esse & essentia compositio sit rationis tantum.

Sed contra hanc explicationem occurrunt nonnullæ obiectiones, quarum solutionibus, res hæc magis declarabitur. VIII. Prima est, quia si hæc tantum rationis compositio, nō potest dici esse de ratione creaturæ, quia vel non est communis omnibus creaturis, vel non propria earum: nam compositio rationis fingitur à ratione: ergo intrinsecus aduenit creaturis ergo non est de ratione earum, nec potest dici omnibus cōmunis. Quod si dicatur cōmunis, non quatenus actu cogitatur, sed quatenus circa omnes creaturas excogitari potest, hoc modo non erit proprie entis creati, sed in Deo etiam cogitari aut fingi poterit: nam compositio rationis non repugnat perfecte simpliciter reali, & ideo non repugnat Deo. Sic enim dicunt Theologi, personas diuinas constitui relationibus, seu substantiis personalibus, quæ constitutio plane est quædam rationis compositio, nam relationes ratione distinguuntur ab essentia, & personæ relationibus & ipsa essentia constituuntur, & quasi componi intelliguntur, sic etiam Theologi nonnulli attribuunt compositionem ex genere & differentia. Nec defuerunt etiam, qui putarent esse distinguere rationem ab essentia, etiam in Deo.

Respondetur hanc compositionem ex esse & essentia ita esse rationis, vt non ab intellectu mere gratiis conficta sit, sed in re habeat aliquod fundamentum. Dicitur ergo hæc compositio esse de ratione entis creati, nō quatenus ab intellectu cōpletur vel cogitatur sed secundum fundamentum, quod in ipso ente creato habet, hoc autem fundamentum non est aliud,

R. nisi

nisi quia creatura non habet ex se actu existere, sed tantum est ens potentiale, quod ab alio potest esse participare. Nam hinc fit ut essentia creaturæ concipiatur a nobis ut potentiale quid, esse vero ut modus seu actus, quo talis essentia ens in actu constituitur. Atque in hoc sensu optime intelligitur, quomodo hæc compositio sit de essentia entis creati, nam de essentia eius non est habere esse ex se, sed solum posse participare illud ab alio. Dico autem esse de essentia eius, si ens creatum ut ens actu sumatur, nam si sumatur in potentia, non poterit esse de essentia eius hoc modo actu compositum, nam in hoc inuoluitur repugnantia, sed erit de essentia eius esse aptum ad essendum cum tali compositione & non aliter, & in hoc completur propria ratio entis creati in actu, vel in potentia, quæ in tota disputatione præcipue declarare intendimus.

X. Rursus ex dictis intelligitur facile, quomodo hæc compositio sit propria entis creati, & Deo attribui non possit, nam fundamentum eius includit imperfectionem repugnantem Deo, qui est ens actu per essentiam, & neque est, neque concipi potest ut ens potentiale, quia ipsa potentia essentia, Deo ut Deus est, repugnat. Quocirca quidquid sit de compositione rationis in communi, an, quatenus talis est, repugnet perfectioni diuinæ (nam fortasse aliqua non repugnat, nisi sit quæstio de nomine, & ad vitandam vocis inuidiam vocetur constitutio, & non compositio, etiam rationis) tamen compositio illa rationis quæ in re habet fundamentum includens imperfectionem, Deo plane repugnat, & hac ratione, qui melius ex Theologis sentiunt, negant in Deo compositionem ex genere & differentia, tamen rationis sit: quia requirit in re aliquod fundamentum imperfectionem includens, limitationem perfectionis, quæ possit genere & differentia circumscribi, ut prædictum est. Sic ergo longe maiori ratione repugnat Deo compositio ex esse & essentia. Quia vero ei talem compositionem attribuunt, aut in eo esse & essentia ratione distinguunt, vel non concipiunt quid sit Deus, vel non satis intelligunt, in quo ratio huius compositionis consistat, vel non loquuntur de distinctione rationis de qua nunc agimus, sed quæ excogitari potest inter esse & essentia in communi prout abstracta à Deo & creaturis.

XI. Secunda obiectio esse potest, quia iuxta nostram sententiam nec compositio rationis excogitari potest ex esse & essentia. Nam compositio per se alicuius rei esse debet ex extremis realibus, quævis ipsa rationis sit: non enim dicitur rationis, quia ipsa extrema per rationem hæc sunt, sed quia, licet quid reale sint, tamen in re non sunt duo, sed vnum: at vero essentia & esse, neque in re sunt, nec etiam concipi possunt ut duo extrema realia, quia, quando sunt duo extrema, eo modo quo sunt duo, vnum non includitur in alio: essentia vero non concipitur ut extremum reale, nisi ut includens esse, ut à nobis supra dictum est: ergo non potest concipi per modum compositionis hæc actualitas, quam essentia intelligitur habere ab esse. Et vrgetur amplius hæc difficultas in ipsamet existentia creatura: illa enim est ens creatum, unde necesse est, ut etiam in illa locum habeat hæc compositio: nam illa est potentialis, & potest interdum esse, interdum non esse: & tamen in illa non potest intelligi compositio ex essentia & esse, aliter procederet in infinitum.

XII. Respondetur primo, non esse necessarium ad compositionem rationis, ut extrema sint vel concipiatur tanquam entia realia actualia, præsertim præcise sumpta, & quatenus vnum non includitur in cōceptu alterius, sed satis esse, quod extrema sint rationes aliquæ reales aptæ ad existendum aliquo modo. Quod patet aperte in compositione rationis ex natura specifica & differentia indiuiduante: natura enim specifica ut præcisa per conceptum ab omnibus differentiis indiuiduantibus non est ens actu, sed solum ratio quædam

realis apta ut sit actu in indiuiduis (loquimur autem de illa compositione ut rebus realibus attribuitur, seu ut habet terminum realem.) Igitur quod extrema sint entia realia in actu, est quidem per se necessarium ad compositionem realem: ad compositionem autem rationis minime. Unde potest triplex compositio rationis distingui. Vna quæ fit ex extremis, ut in re ipsa sunt entia in actu, licet non sint actu distincta. Alia, quæ fit inter extrema realia quidem aptitudine seu formalitate reali obiectiva, abstracta tamen ab actualitate existentia. Alia denique quæ fit quasi media, ita ut vnum extremum eius sit solum ratio aut essentia realis præcise concepta, aliud vero sit existentia actualis. Et hæc responsio est optima, & satis conformis modo concipiendi.

Secundo vero dici posset, non omnem compositionem rationis esse ex extremis, quæ mutuo se excludunt, seu quorum neutrum includitur in cōceptu alterius, sed satis esse ut vnum possit ab alio præcisci, quamuis alterum è conuerso non possit. Sic enim substantia est aliquo modo composita secundum rationem, quia resoluta potest in duos cōceptus entis & modi per se, quamuis in conceptu modi necessario includatur ens. Sic ergo dicitur in præsentia. Et utroque modo potest confirmatio de ipsa existentia expediri: primo enim dici potest satis probabiliter, existentiam actualem hoc ipso quod ab exercitio actualiter existendi abstrahitur, confundi cum ipsa essentia, & ideo existentiam ut exercitam non concipi ut compositam, sed ut simplicem modum componentem ens in actu creatum. Quapropter, cum dicitur hæc compositio esse de ratione entis creati, intelligitur vel de eo quod concipitur ut id quod est, & non ut præcisa ratio essendi, vel intelligitur cum proportionem compositionem hanc esse de ratione entis creati, ut compositi per illam, vel ut componentis. Vel secundo dici potest, in ipsamet existentia posse concipi hanc compositionem sine processu in infinitum, quia ipsa, dum est ratio essendi essentia, etiam est ratio essendi sibi ipsi, ut in superioribus suis tractatum est.

Quomodo esse creatura sit esse receptum.

Ter tia obiectio erat, quæ tacta est in dicta secunda ratione primæ sententiæ, quia ex dictis sequitur, esse creaturæ non esse receptum in aliqua potentia receptiua, sed esse subsistens: ex quo vltimius inferabatur esse perfectissimum, & infinitum, quia non habet unde limitetur. Prima sequela probatur, quia si in re esse & essentia non sit compositio tanquam ex actu & potentia: ergo in re ipsum esse non est actus receptus in potentia: ergo est irreceptus, & in se subsistens. Hæc difficultas in primis non procedit de esse accidentium: nam hoc est receptum in subiecto. Deinde non procedit de esse formæ substantialis materialis: nam hoc etiam receptum est in materia à qua limitari potest. Atque eadem fere ratione non procedit de esse animæ rationalis, quia licet non recipiatur in materia ut pēdens ab illa, tamen coaptatur illi & per habitudinem ad illam limitari potest. Ex quo vltimus fit, multo minus procedere rationem in esse ipsius materiæ, quod multo est imperfectius quam esse formæ, magisque potest per habitudinem ad formam limitari, quam esse ipsius formæ per habitudinem ad materiam. Unde hoc ipsum fere dicunt de essentia & esse, quia realiter illa distinguunt: aut enim, esse limitari per essentiam cuius est actus, & essentiam per esse, quia est potentia receptiua illius. Præterea hinc facile cessat illa difficultas in esse totius substantiæ compositæ: limitabitur enim ex partibus componentibus: non enim potest esse limitatum, quod ex limitatis partibus constat.

Solum ergo restat esse angelorum, & de quo factum est, non esse proprie receptum in subiecto proprio sumpto, nec secundum partem, quia est indiuiduum.

ibile, nec secundum se totum, quia est substantiale & completum: dici tamen potest illud esse receptum in supposito ex natura rei distincto ab ipso esse essentia, idque satis esse ut sit limitatum & finitum. Quod in hunc modum potest declarari, nam aut loquimur de esse solius naturae angelicæ, aut de esse substantiæ eius, aut de adæquato esse totius suppositi. Esse naturæ recipitur in supposito ex natura rei distincto ab ipsa, & ex hac parte limitatur, quia in compositione trahitur, & per talem subsistendi modum limitatur ac determinatur. Esse vero ipsius subsistentiæ ex eo clare limitatur, quia solum est modus quidam talis naturæ. Denique completum esse totius suppositi, cum compositum sit ex limitatis extremis, limitatum etiam esse necesse est. Sic igitur non oportet ut esse creatus illimitatum sit, quamvis sit irreceptum in subiecto.

Quod vero infertur, fore subsistens, variis modis potest intelligi. Primo, quod essentialiter & adæquate ac per se ipsum sit esse subsistens. Secundo quod sit subsistens quasi denominatione per aliquem modum seu terminum sibi intrinsicum. Hoc posteriori modo in nulla sententia negari potest, quin esse creatum, si sit substantiale & completum, natura sua sit subsistens, quia non est inherens, nec ab aliquo alio sustentatum, sed propria substantia terminatum. Et quia hæc substantia ex natura rei distinguitur à tali esse, & ab illa habet quod subsistat, ideo voco illud denominatione subsistens, & non essentialiter. Et hic modus esse subsistentis nullam indicat infinitatem vel illimitationem in tali esse, cum sit imperfectus modus subsistendi, & cum compositione aliqua. Priori autem modo faciemur, solum esse Dei esse sic subsistens actum, seipso essentialiter ac per se primo, quod habet ex vi sue infinitatis. Neque ex eo quod in creatura compositio ex esse & essentia non sit realis, sequitur quod illud esse sit subsistens illo modo: nam si sit sermo de esse naturæ substantialis hoc non subsistit nisi per modum superadditum: si vero sermo sit de esse ipsius substantiæ, illud non est proprie subsistens, sed ratio subsistendi: si denique sit sermo de toto supposito, illud quidem est subsistens, non tamen per se primo & adæquate, sed per quendam alium terminum seu modum suum. Atque ita omnino satis est difficultati propositæ, etiam si admittamus nonnulla principia, quæ nondum satis demonstrata sunt, ut quod esse subsistens sit proprium diuini esse, vel quod requiratur infinitam perfectionem.

Aliter vero posset responderi, dupliciter intelligi esse irreceptum: vno modo, quod sit irreceptum tam in aliquo, quam ab aliquo: & hoc modo non sequitur ex nostra sententia, quod esse creaturæ sit irreceptum, ut per se constat: & de tali esse recte dicitur esse infinitum, quia est esse independens, & non participatum, sed potius fons totius esse participati: & tale esse merito singulari modo potest appellari ipsum esse subsistens, quia, cum non sit participatum ex se est ac subsistit cum omni perfectione essendi: & hoc sensu recte dicitur esse proprium Dei, quod sit ipsum esse subsistens. Alio vero modo dici potest esse irreceptum in aliquo, quamvis sit receptum ab aliquo, & hoc modo conceditur, esse creatum posse esse irreceptum: nego tamen inde sequi, quod sit illimitatum ac infinitum. Tum, quia licet sit irreceptum in subiecto, solum est subsistens per compositionem aliquam cum ipsa substantia: ex quo non potest colligi infinitas, ut in priori responsione declaratum est, tum etiam quia non esset purus actus, sed per participationem. Sed inquirunt, si esse est participatum, ergo ab aliquo participatum, ergo participatur ab essentia, cuius est esse, ergo oportet esse distinctum ab illa, & realem compositionem cum illa facere? Respondetur ex Alexand. Alensi supra, quando esse creatum dicitur esse per participationem, non esse imaginandum, quod una res sit, quæ participat, sicut essentia, & alia, quæ participatur, sicut esse, sed

Tom. II. Metaphys.

quia una & eadem res est realitas modo participato, & per vim alterius, sicut per vim agentis: hæc enim realitas de se non est nisi sub modo possibili, quod autem sit & possit vocari actus, hoc habet per vim agentis. Et declaratur hoc ipsum in ipsamet essentia vel substantia creata: est enim essentia, & substantia per participationem, non quia ab alia re, vel substantia participetur subiectiue (ut sic dicam) sed solum quia effectiue est à diuina substantia, cuius est quædam participatio.

Sed instabatur: quia esse non receptum in aliquo non habet unde limitetur: quia neque à receptiua potest, neque ab al qua differentia contrahente. Ad hoc vno verbo sufficienter responderi posset, se ipso, & ex vi entitatis suæ esse limitatum, & finitum, neque indigere aliquo limitante vel contrahente in re distincto à se ipso, sed intrinsece natura sua esse tantæ perfectionis per suam formalem entitatem. Extrinsece vero limitari à Deo, vel effectiue, quia ab eo recipit tantam perfectionem essendi, & non maiorem, vel ut à causa exemplari, quia commensuratur tali ideæ diuinæ representanti tantam perfectionem: & non maiorem. Ut vero hoc magis declaretur, distinguere possumus duplicem contractionem seu limitationem, vnā metaphysicam, & alteram physicam. Metaphysica contractio non requirit distinctionem æqualem ex natura rei inter contractum & contrahens, sed ad illam sufficit distinctio conceptuum cum aliquo fundamento in re, & hoc modo) si velimus cum multis loqui) admittere possumus, essentia suam & limitari in ordine ad esse, & è conuerso ipsum esse finiri ac limitari, quia est actus talis essentia. Nam sub distinctis rationibus, seu in diuerso genere causarum non repugnat hic circulus: sicut in ipsamet essentia distinguimus genus, & differentiam, per quam species constituitur, ac limitatur ad talem, ac tantam, perfectionem: & ipsa differentia, ut differentia est, dici potest limitari in ordine ad tale genus, cuius est actus & è conuerso. At vero physice loquendo, si essentia sit simplex, substantialis, & completa, ut est substantia angelica, re vera non indiget aliquo formaliter, ac intrinsece limitante, præter se ipsam: sed sicut substantia composita limitatur à suis intrinsecis componentibus, seu principiis (à quibus simul sumptis, & vnicuique in re non distinguitur) quod nihil aliud est, quam per suammet entitatem intrinsece limitari: ita substantia simplex creata, physice ac realiter se ipsa limitata est. Quam limitationem habet, vel in potentia antequam fiat, vel in actu cum sit. Unde cum existentia nihil aliud sit, quam essentia in actu constituta, sic ut essentia actualis per se ipsam, vel per sua intrinseca principia est formaliter limitata, ita etiam existentia creata limitationem habet ex ipsa essentia, non ut est potentia in qua recipitur, sed quia in re nihil aliud est, quam ipsamet actualis essentia.

Inser existentias dari essentialem diuersitatem.

Ex his intelligitur, sicut essentia rerum creaturarum differunt specie, ita etiam existentias, quod non negant et illi, qui opinantur essentiam & existentiam esse res distinctas. Nam potius asserunt, differentias essentiarum præsertim in substantiis immaterialibus sumi per ordinem ad diuersa esse, ut sumitur ex Cæterano de ente & essentia c. 6. quod non posset esse verum, nisi in ipsis existentis esset diuersitas. Item, quia ipsi alunt, existentiam comparari ad essentiam, vel tanquam ad principium intrinsecum à quo manat, vel tanquam ad proprium, & connaturale susceptivum: ergo sub utraque ratione necesse est, ut existentia sit proportionata essentia, & consequenter quod tanta sit distinctio inter existentias, quanta est inter essentias. Hoc autem multo magis necessarium est iuxta nostram sententiam, quia si existentia in re

R 2 nihil

nihil aliud est, quam essentia actualis, sicut essentia actuales specie distinguuntur: ita necesse est existentias distinguere. Dices ergo: sicut in essentia distinguuntur genera & species, ita possunt in existentia distinguere: nam sicut omnes essentia creatæ conveniunt in communi, & transcendentali ratione essentia, ita existentia omnes in communi ratione existentia, & sicut quædam essentia magis inter se conveniunt, quam cum aliis, & deinde inter se differunt, & inde sumuntur varia genera & differentia essentiarum, ita plus conveniunt inter se existentia v. g. angelorum, quam cum existentia hominum, & rursus inter se essentialiter differunt: poterunt ergo ab eis abstrahi conceptus generis & differentia. Respondetur in re quidem verum esse maiorem convenientiam, seu similitudinem reperiri inter quasdam existentias, quam inter alias, imo in hoc eadem fere servari proportionem inter existentias, & inter essentias, propter rationes factas. Vnde etiam Caietanus de ente & essentia, cap. 4. paulo ante questionem 6. ait, actualis existentiam per propria principia ipsius entis constitui, & ideo non esse exurancæ naturæ ab ipso ente. Ex quo necessario fit, habere eandem proportionem similitudinis, & differentia ad existentias aliarum rerum, quæ est inter ipsas naturas, seu essentias. Et Scotus in 2. distinctione 3. questione 3. ait, esse existentia eo modo, quo distinguitur ab esse essentia, non esse ex se distinctum, nec determinatum, sed determinari ex determinatione essentia. Ex quo etiam fit, ut tale sit qualis est essentia, & talemque proportionem servare vnum esse ad alia qualis habet una essentia ad alias.

XX.

Nihilominus tamen (ut ibidem ait Scotus) non oportet distinguere differentias existentiarum à differentia essentiarum, neque prædicamentales coordinationes, quia hæc solum distinguuntur proprie in eo quod est, seu quod habet rationem completi entis in vno quoque prædicamento, seu quod concipitur ut ens completum: existentia autem non concipitur à nobis, ut id quod est, sed ut quidam simplex modus, quo essentia constituitur in ratione actualis entis. Sicut etiam inter ipsas differentias potest intelligi maior aliqua convenientia aliquarum inter se, quam cum aliis, & nihilominus non distinguimus in eis conceptum generis, & differentia, sed solum simplices modos, quibus unaquæque differentia determinatur ad propriam & quasi specificam rationem. Sic igitur intelligendum est de existentia, quantum metaphysice à nobis concipiuntur, ut modi essentiarum: possunt enim concipi sub ratione, seu conceptu magis, vel minus communi, & proprio in particulari tamen illi conceptus non habent rationem generis, & speciei proprie sumpti, sed vel ad hæc reducuntur, vel se habeat potius, ut conceptus transcendentalis & modus eius. Atque ita potest etiam metaphysice intelligi, vnamquamque existentiam creatam limitari per proprium & particularem modum, per quem ad talem existentiam determinatur. Nec hæc abstractio & determinatio conceptuum repugnat actualitati existentia, quia quamvis existentia in ordine ad essentiam comparatur, ut actus ad potentiam obiectivam, nihilominus ipsa essentia actuali potest concipi similitudo & diversitas cum alia existentia, quæ sufficit ad fundandum prædictos conceptus cum sola distinctione rationis.

Vra sit perfectior, essentia vel existentia.

XXI.

Atque hinc tandem intelligitur quid sentiendum sit in illa comparatione, quæ à multis controuertitur inter essentiam & existentiam, vera illarum perfectior sit. Quæ collatio proprie solum habet locum in opinione, quæ admittit distinctionem in re inter essentiam actualem, & existentiam: estque diversitas opinionum etiam inter autores quicquam sententiam

sequuntur. Quidam enim sentiunt in omni re existentiam esse perfectiorem essentia, quia est talis actualitas eius, sine qua essentia nullam haberet perfectionem. Propter quod dixit D. Thom. 1. p. q. 4. art. 1. ad 3. quod ipsum esse est perfectissimum omnium: comparatur enim ad omnia ut actus, nihil enim habet actualitatem, nisi in quantum est. Et in eandem sententiam trahitur Dionysius cap. 5. de divinis nominibus. dicens. Quod ipsum esse est maxima omnium perfectionum, quas à Deo recipimus. At Aristot. 8. Ethicorum c. 11. vocat ipsum esse maximum Dei beneficium.

Alii vero contendunt entitatem essentia esse perfectiorem, quia est in vnaquæque re veluti substantia eius: nam existentia solum est quidam modus, seu terminus eius. Et reuera per se est incredibile esse in homine entitatem aliquam ei connaturalem perfectionem animæ rationali secundum essentiam eius, secundum quam est ad imaginem Dei, & per quam habet formalem ac principalem virtutem efficiendi operationes suas perfectissimas. Item si Theologicè argumentari velimus, Verbum (iuxta eorum opinionem) assumptis essentiam hominis, & non existentiam, ergo si existentia est id, quod est perfectissimum in homine, sequitur assumptis Verbum id quod est in homine est minus perfectum: quod autem perfectissimum est, in assumptum reliquid, quod est valde absurdum. Tandem (iuxta illam sententiam) necessario dicendum est essentiam actualem habere propriam entitatem quæ formaliter & intrinsece est extra nihil, & non per existentiam ipsam, ut in superioribus ostensum est, quia alias non potest in essentia concipi propria entitas, in qua ab existentia distinguatur. Hoc autem posito evertitur omnino fundamentum ob quod censeri posset essentia minoris perfectionis quam existentia, nimirum, quia ab illa habet omnem actualitatem in ratione entis: est n. hoc falsum, & non consequenter dictum in illa sententia, quia necessario ponenda est aliqua actualitas in essentia secundum se: posset ergo in illa superare existentiam. Nec obstat, quod existentia ponatur ut terminus, vel modus essentia, quia inde solum potest colligi excessus secundum quid: sicut etiam substantia est modus, & terminus essentia, & nihilominus est simpliciter minus perfecta, licet secundum quid eam superet, quatenus illam actuat, ut inferius videbimus.

Sed quamquam hæc ratio ad hominem, seu ex coefferis principiis virgens sit, tamen absolute loquendo inuoluit contraria sententia aliam pugnantiam, nimirum, quod essentia actualis ut sic formaliter, & intrinsece includat actualitatem in genere entis, sitque extra nihil, & quod non eodem modo includat existentiam cum propriis conceptus actualis existentia, nec intelligi, nec declarari possit, nisi per primam actualitatem, quæ ens in actu distinguitur ab ente in potentia, ut in superioribus late probatum est. Inuoluitur ergo manifesta repugnantia, cum dicitur essentia præcisè existentia includere actualem perfectionem, in qua potest existentiam superare. Quapropter licet hæc comparatio in re ipsa proprie fiat, supposita in re distinctione, nihil tamen firmiter aut constans in ea dici potest, iuxta prædictam sententiam. At vero supponendo existentiam in re non distinguui ab essentia, constat non habere locum prædictam comparationem secundum rem ipsam & de essentia actuali loquendo, quia cum sint idem, non potest una esse perfectior altera, vel minus perfecta. Quod si secundum rationem aut præcisionem mentis illa duo comparentur, præfertur existentia essentia, quia præcisè existentia non intelligitur manere essentia in actu: sed potentia tantum, & quia nihil est actu perfectum, nisi quod actu est, ideo dicitur ipsum esse perfectio perfectionum omnium, & maxima omnium perfectionum. Et hoc modo interpretatur Dionysius Divinus Thomas questione vigesima, de veritate articuli secundo, ad 3. ubi ait esse dici nobis, quam

quam vivere, vel intelligere, si fiat comparatio, separato per intellectum esse à vivere. Quapropter si comparatio fiat inter existentiam præcise conceptam ut modum & essentiam ut actum existentem, sic essentia concipitur ut quid perfectius, quia concipitur, ut id quod est, seu ut includens totam perfectionem essentiae & existentiae.

Quæ compositio sit de ratione entis creati.

XXIV. Quarta obiectio erat, quæ in tertia ratione proposita est in sectio. i. in favorem secundæ sententiæ. In qua petitur, an aliqua compositio sit de ratione entis creati, & quænam illa sit. In qua re breuiter notandum est, sermonem esse posse, aut de compositione secundum rationem, aut de compositione reali, quæ ex rebus realiter, aut ex natura rei distinctis confurgit. Rursus loqui possumus de ente creato, aut prout in re ipsa existit, aut prout mente præscinditur secundum aliquam rationem, quæ præcisio interdum fundari potest in distinctione aliqua, quæ in re ipsa sit ut cum præscindimus naturam à supposito, vel substantiam ab accidente: interdum vero fundari potest in aliqua convenientia, vel proprietate, aut eminentia rei absque actuali distinctione, ut quando præscindimus genus à differentia, & similia.

XXV. Dicendum ergo est, de ratione entis creati in re ipsa existitis esse compositionem rationis, seu potius fundamentum eius: hoc enim modo compositio ex esse & essentia est de ratione entis creati, ut supra declaratum est. Rursus dicendum est, nullum esse ens creatum, quod prout re ipsa existit, non includat compositionem aliquam realem, ex natura rei loquendo: eam vero compositionem non esse ex esse & essentia, sed ex aliis rebus, aut modis realibus. Declaratur inductione: nam substantia creata prout naturaliter existit à parte rei, includit compositionem ex natura & supposito, de qua infra dicendum: accidens vero, cum naturaliter existat in subiecto, includit compositionem cum illo, & in se includit compositionem cum ipsa actuali inhzrentia, tanquam cum modo entitatis sue. [Loquimur enim de proportionem accidentis realiter à substantia distincto.] Quo circa etiam consideremus substantialem naturam supernaturalem modo existentem, ut est humanitas in verbo: etiam in illa inuenimus realem compositionem, non tamen ex suis partibus, sed etiam cum verbo, & cum modo unionis, quem habet ad Verbum. Et similiter in accidentalibus forma supernaturalem modo existente, ut est quantitas Eucharistiae, inuenimus (iuxta probabile sententiam) compositionem ex identitate accidentis cum modo perse existendi incoposibili cum actuali inhzrentia.

XXVI. Rursus omni enti creato necessaria est actualis dependentia à prima causa, quæ dependentia est ut ex natura rei distincta ab ente, quod per eam fit, vel conservatur, ideoque cum illo facit compositionem realem, quæ inseparabilis est ab omni ente creato actu existente, quia neque tale ens esse potest sine aliqua dependentia, nec ipsa dependentia esse potest sine aliquo termino. Tandem probabile est, nullum esse possibile ens creatum, quod in re ipsa non habeat compositionem aliquam ex subiecto, & accidente, nam si tale ens sit accidens verum, aut modus realis accidentalis, necessario requirit subiectum, cum quo facit compositionem, ut per se notum est: si vero sit substantia, cum necessario sit finita, necessario habere debet definitum locum seu ubi vel presentiam localem, secundum quam potest recipere mutationem, & ideo necesse est esse distinctam ab illa, & facere compositionem cum illa. Et eadem ratione potest habere compositionem cum accidentibus realiter distinctis. An vero hoc sit necessarium in omni substantia creata vel creabili, non satis constat, nec videtur posse demonstrari ex sola ratione entis creati

Tom. II. Metaphys.

ut sic, quamvis probabilior sit sententia, quæ hoc affirmat, de qua nonnulla diximus supra disp. 18. agentes de potentiis, quæ sunt principia proxima, per quæ creaturæ agunt, & aliqua addemus infra de quantitate & qualitate disputantes. Ex his ergo satis constat, in omni ente creato prout in re ipsa existit, inueniri compositionem realem, quæ non fundatur in distinctione esse ab essentia; sed fundatur in aliis distinctionibus rei existentis ab aliquo modo suo, vel ab aliquo accidente, quæ distinctio oritur quidem ex limitatione entis creati, à nobis autem cognoscitur ex separatione, vel mutatione, quæ esse potest inter rem, vel talem modum. Hæc autem distinctio locum non habet inter esse & essentiam actualem, ut ostensum est, & ideo non est eadem ratio de hac & de aliis compositionibus ex natura & supposito & similibus.

Atque hinc ulterius colligimus, si loquamur de ente creato, quod in re ipsa existit, non tamen secundum omnia, quæ in re ipsa habet, secundum aliquam mentis præcisionem, sic non esse necessarium, omne ens creatum includere aliquam realem compositionem. Quod etiam inductione demonstratur. Nam si consideremus substantialem naturam immaterialem, ut præcisam ab accidentibus, & ab actuali subsistentia propria, vel ab unionem cum aliena, sic nulla realis compositio in ea reperitur. In naturis vero compositis ex materia & forma, licet integra natura non possit à tali compositione præscindi, tamen in partibus ipsis præcise conceptis non est talis compositio: atque hoc modo materia præcise concepta est simplex entitas substantialis, & similiter forma: simplex (inquam) respectu essentialis compositionis: nam compositio ex partibus integralibus includi non potest, propter imperfectionem materiæ. Atque hac ratione forma accidentalis præcise concepta simplex est, nisi materialis sit, & inde habeat compositionem ex partibus integralibus, vel nisi intendi possit & remitti, atque ita habeat gradum latitudinem, & compositionem. Quæ sunt imperfectiones, seu compositiones provenientes ex peculiaribus rationibus aliquorum entium: non vero ex ipsa ratione entis creati ut sic. Non ergo repugnat enti creato ut sic, quod sub aliqua ratione præcise conceptum sit simplex, absque reali compositione.

XXVII. Neque hoc infirmari possunt illi authores, qui essentiam creatam, & existentiam realiter distinguunt, quia necessario fateri coguntur, ipsam existentiam præcise conceptam esse simplicem entitatem, præsertim si spiritualis, seu angelica existentia sit. Quia in ea non possunt excogitari partes, aut extrema ex natura rei distincta, ex quibus componatur. Et simili modo aliqua essentia creata præcise concepta erit simplex absque reali compositione: nam ut sic non includit compositionem ex esse & essentia, cum supponatur præscindi à suo esse, quod (iuxta illam opinionem) fieri potest non solum mente, sed etiam in ipsa. Ut verbi gratia, si ponamus angelicam naturam assumi à Verbo, talis natura ut condistincta à Verbo, nullam realem & substantialem compositionem includeret, ut sic nec ex esse & essentia, nec ex natura & subsistentia constaret. Non est ergo de ratione entis creati, ut præscindi non possit à reali compositione, quando non integre & adæquate concipitur prout in re est, sed secundum aliquam præcisam vel essentialem rationem. Neque contra hoc aliquid obicitur in illa tertia ratione, quod difficultatē novā ingerat, aut quod non sit necessario soluendum in omni sententia, etiam ab his qui putant compositionem ex esse & essentia esse realem, & ex rebus distinctis: nam illa compositio potest resolui in compositionem, & de ipsis componentibus inquiram, an sint simplicia, vel composita: hoc posterius dici non potest propter rationes factas, & quia alias procederet in infinitum. Si vero dicatur primum, habemus

R 3 quod

quod intendimus, quia ipsa essentia, quæ cum existentia componere dicitur, creata est, & actua is entitas. XXIX. Quapropter addendum ultimum est, omne ens creatum quantumvis præcise & incomplete conceptum, includere saltem aptitudinem ad compositionem, id est, quod possit cum alio ente, aut modo entis vnum ens componere: immo includere etiam necessitatem, seu indigentiam alicuius similis compositionis cum alio ente, vel modo entis, ut in rerum natura possit existere, in quo necessario deficit à perfectione puri actus, & diuinæ simplicitatis. Hoc autem patet ex dictis, quia nec substantia potest existere, nisi cum modo aliquo subsistendi, vel alioqui vicem eius suppleat, cum quo necessario facit compositionem aliquam. Eteadem vel maior ratio est de accidente respectu subiecti, & respectu actualis inherentiæ. Et (quod certius est) omne ens creatum requirit actualem dependentiam, atque adeo compositionem cum illa. Hec igitur imperfectio satis est ad declarandam rationem, & imperfectiorem entis creati ut sic, neque ob eam causam necessaria est in creaturis realibus compositio ex esse, & essentia.

SECTIO XIV.

An de ratione entis creati sit actualis dependentia, & subordinatio ac subiectio ad primum, & increatum ens.

I.

Atenus explicuimus rationem entis creati absolute considerando intrinsecam compositionem eius, & entitatem eius per ordinem ad proprium actum essendi, à quo habet formaliter ut ens sit. Nunc explicanda & declaranda est amplius hæc ratio entis creati per habitudinem & comparisonem ad primum & increatum ens, nam cum comparatione illius analogice sit ens, optime per collationem ad illud ipsius ratio declarabitur.

II.

Principio igitur supponendum est (id quod est certum apud omnes) ens creatum quatenus tale est, essentialiter includere dependentiam à primo & increato ente. Quia hæc est prima ratio distinguens ens creatum ab increato, ut supra tractando hanc diuisionem ostensum est. Item, quia saltem hoc modo est de ratione entis creati, ut habeat esse receptum ab alio, quod est habere esse dependens: ergo maxime à primo ente, quod habet esse ex se, non receptum ab alio. Denique omne ens huiusmodi est ens per participationem, ergo essentialiter pendet ab eo à quo ratione entis participat. De qua re fuse diximus in dist. 20. & 21. Vbi explicuimus quid sit hæc dependentia, & quomodo dicatur essentialis creaturæ, quia ex vi suæ essentia illa indiget, nam quia ipsa met dependetia componat intrinsece essentiam creaturæ. Quam vero relationem seu habitudinem ad creatorem includat ens creatum, vel ratione suæ essentia, vel ratione suæ actualis dependentia, constabit ex dicendis infra disput. 47. de habitudine transcendentali, & prædicamentali, & in disputat. 48. de habitudinibus omnis dependentia, vel actionis.

III.

Ex hoc ergo principio sequitur primo, omne ens creatum esse sub dominio Dei, quantum ad suum esse id est, ita esse subiectum Deo, ut ab illo possit in nihilum redigi, & priuari suo esse, per solam dispositionem illius influxus, quo ipsum conservat. Probatur ex dictis, quia ens creatum essentialiter pendet ab increato, in sensu exposto: ergo ex hac dependentia necessario sequitur prædicta subiectio: nam hoc ipso quod creatura indiget diuino influxu ut sit, de se est subiecta annihilationi, si tali influxu priuetur. Sed quæres, an hæc ipsa subiectio in ordine ad annihilationem sit tam essentialis creaturæ, sicut est ipsa positio, seu radicalis dependentia. Respondetur, quantum ad id,

quod ponit in creatura, esse æque essentialem: quantum vero ad id quod connotat, seu requirit ex parte Dei, non videri ita essentialem, si præcise & formaliter loquamur. Declaratur: nam essentialis dependentia entis creati ab ente increato formaliter solum respicit increatum ens tanquam infinitum principium, & pelagus essendi, & efficacissimum ut possit sui participationem communicare, & hæc perfectio præcise sumpta sufficiens esset ad intelligendam in creatura rationem entis creati. At vero prædicta subiectio eiusdem entis in ordine ad annihilationem connotat in Deo libertatem in conservanda creatura, quam semel produxit, quæ libertas, quamvis ipsi Deo essentialis sit, atque ita ex parte Dei sit necessarius usus talis libertatis, ut creatura recipiat esse, & in eo conservetur: tamen ex parte ipsius creaturæ, & ad rationem entis creati ut sic videtur hoc accidentari: nam si per impossibile intelligeremus Deum non libere, sed necessario se communicare ad extra, nihilominus intelligeremus in creatura veram rationem entis creati, absque subiectio ad Deum in ordine ad annihilationem. Quia intelligeremus in Deo potestatem efficiendi, & conservandi eius creatum, quod satis esset ad intelligendum ex parte ipsius entis creati essentialem dependentiam à Deo: non tamen intelligeremus ex parte Dei plenum dominium supra esse creaturæ, quia tale dominium non est sine libertate: & ideo nec in creatura intelligeretur subiectio in ordine ad annihilationem, quia hæc subiectio & dominium sunt correlatiua, & vno ablato, alterum auferri necesse est.

Et hac ratione dixi, hanc subiectioem quantum ad id quod connotat ex parte Dei, non includi in ratione entis creati præcise, ac formaliter sumpti: quantum ad id vero, quod per hanc subiectioem importatur in ipso ente creato, & quantum ad id quod ex parte eius requirit, essentialis illi est hæc subiectio, & eandem omnino radicem, seu eundem gradum entis indicat, quem essentialis dependentia. Per hanc enim subiectioem nihil aliud significatur, nisi ens creatum, talis esse naturæ & essentia, cui non repugnat in nihilum redigi, si ex parte causa non deficiat libertas ad suspendendum influxum, quo illi communicat esse. Atque hoc sensu dici potest, hanc subiectioem esse essentiali entis creato ut sic. Præsertim, quia licet per nostros conceptus vnam perfectionem ab alia præscindamus, tamen absolute est de essentia Dei, ut habeat plenum dominium omnium creatorum entium, vel actuum, vel potestatem, ita ut si velit illa producere, non possit extra suum dominium illa constituit: ergo è conuerso, seu eadem proportionem est de essentia entis creati, ut semper sit obiectum Dei, & sub eius dominio, ita ut ab ipso possit in nihilum redigi. Unde ex hoc dominio, quod nobis notus esse videtur optime confirmamus dependentiam, quæ ens creatum habet à Deo non solum in fieri, sed etiam in conservari, quia si non ita penderet, non posset Deo ad nutum suæ voluntatis ens semel creatum in nihilum redigere, & ita non haberet plenum dominium eius, quod diuinæ perfectioni repugnat. Quæ ratio in dicta disput. 21. latius tractata est.

Ex quo ulterius colligere, seu addere possumus, aliam etiam subiectioem, seu dependentiam à Deo esse intrinsecam enti creato ut sic, scilicet, in agendo seu in causando. Potest autem hæc dependentia, vel subiectio duobus modis declarari. Primo absolute: & hoc modo videri potest non esse vniuersalis, quia non est de ratione, vel essentia entis creati, ut aliquid agere possit. Alio modo potest hæc subiectio conditionate tantum, sed ex hypothesi intelligi, scilicet, hanc esse conditionem entis creati, ut si quidquam efficere possit in ipsa effectioe necessario pendeat ab actuali concursu, & adiutorio primæ causæ, & entis increati. Et quidem si loquamur de propria efficientia, erit hæc posterior explicatio adhibenda: si vero sermo sit de causâ

de causalitate in genere, debet hæc conditio priori modo exponi, quia nullum est ens creatum, quod non habeat aliquod causalitatis genus: nam si est accidens vel est principium proximum efficiendi aliquid, vel saltem formaliter afficit subiectum, si vero est substantia, aut est materia, & illa habet causalitatem materialem, aut formam, & hæc habet causalitatem formalem, & fortasse nulla forma est, quæ non sit principium efficiendi aliquid: sicut etiam omnis substantia spiritualis & completa habet aliquam operationem cuius est principium efficiens. Itaque in omni ente creato reperitur aliquod causalitatis genus, & aliquis modus communicandi suam perfectionem, in quo ab actuali Dei influxu essentialiter pendet. Quamvis diverso modo: nam causalitas effectiua entis creati pendet à Deo, etiam ut efficiente causa prima ac præcipua: alia vero causalitates, verbi gratia, materialis & formalis, non pendunt in eodem genere, sed in genere efficientis causæ: nam quod materia materialiter causat, necesse est, ut illud ipsum Deus causet efficienter. Quæ omnia supra disp. 22. latius tractata & declarata sunt.

Potest autem hic etiam queri, an hæc subordinatio in agendo, vel causando, formaliter pertineat ad essentialitatem rationis entis creati ut sic, vel potius sit tanquam proprietas eius. Videtur enim hoc postulare esse dicendum, quia causare vel efficere, sed virtus etiam efficiendi non pertinet ad essentialitatem entis creati, sed ad proprietates eius: ego dependentia in causando non pertinet ad rationem creati entis, sed ad summum, erit tanquam proprietas consequens illud. In contrarium vero est, quia hæc dependentia non fundatur in aliqua qualitate, vel proprietate entis creati, quæ sit extra essentialitatem eius, sed in intrinseca limitatione illius: ergo hoc modo pertinet ad essentialitatem non minus quam dependentia in esse. Atque ita sane dicendum est, aliud esse loquide ipsa formalis causalitate, seu dependentia: aliud de conditione entis creati, ratione cuius nihil potest se sola efficere, vel causare, nisi cooperante Deo. De priori clarum est, non pertinere formaliter ad essentialitatem entis creati, ut ratio facta probat, & quia conservari potest integra essentialitas entis creati absque actuali causalitate, seu actu ali adiutorio Dei ad causando. At vero de posteriori conditione, seu radice huius dependentiæ, dicendum est; in re nihil aliud esse præter essentialitatem ipsam entis creati ut sic, quia remoto etiam per intellectum omni alio superaddito tali essentialitæ, inveniatur ex vi sua hanc habere limitationem & imperfectionem, ut se sola non sit sufficiens ad aliquid agendum vel causando. Et ideo de potentia Dei absoluta fieri non potest ens creatum, quod huiusmodi subordinationem non habeat ad increatum ens: ergo si quid est esse fundatum in ipsamet essentiali ratione entis creati. Quocirca quamvis per præcisionem rationis, & conceptus inæquatos mentis, apprehendi possit dependentia in essendo, ut prior ratione, quam dependentia in causando, & ideo possit etiam prior concipi ut prior constitutus, & modificans communem rationem entis ad rationem entis creati: posterior vero concipi valeat ut proprietatem, vel attributum creati entis tamen in re ipsa hoc non est attributum accidentale sed quasi transcendente, cum in re nihil addat essentialitæ entis creati, licet concipiatur per habitudinem ad aliquid extrinsecum, & sub ea ratione censetur tanquam proprietatem, metaphysica potius, quam physica ad eum modum quo transcendentia attributa entis sunt proprietates eius.

Vltimo dicendum est, de ratione entis creati esse, ut sit subiectum, vel subordinatum enti increato ad obediendum illi in recipiendo, & agendo, quicquid contradictionem non implicaverit. Hæc conditio entis creati magis ad Theologos spectat, quæ ad philosophos naturales: differunt enim hæc proprietates à præcedenti, quod illa solum consistit in dependen-

tia entis creati quoad vim naturalem efficiendi vel causando effectus suæ naturæ proportionatos, & ideo talis dependentia lumine naturali facile cognosci potest. Hæc vero posterior conditio addit ens creatum ex vi suæ entitatis aptum esse obedire Deo in recipiendo, vel agendo quemcumque effectum possibilem, & non repugnantem, etiam si naturalem virtutem, vel capacitatem talis entis excedat. Quod non potest tam facile cognosci lumine naturali, quia attingit aliquo modo, seu dicitur habitudinem ad supernaturales effectus, quos creatura attingere non potest, nisi ut elevata per divinam virtutem, quæ elevatio magis est nobis manifestata per ea, quæ reuelata sunt, quæ naturali lumine. Ex his ergo quæ vel per fidem reuelata sunt, vel reuelatis sunt magis consentanea colligitur satis probabiliter hæc proprietas entis creati. Nam credimus hominem recipere à Deo supernaturales perfectiones, quas natura eius non postulabat, nec ei debebantur. Item, humanitas Christi elevata est ad unionem hypostaticam, cuius naturaliter capax non erat. Item, eadem humanitas & sacramenta, & alia huiusmodi eleuantur à Deo ad agendum aliquid ultra suam naturalem virtutem. hæc autem omnia supponunt huiusmodi creaturas ex se, & antequam eleventur, natas esse obedire Deo volendi tali modo in illis, aut per illas operari: & quoad hoc est eadem ratio de his creaturis, & de omnibus: ergo dicendum est ens creatum ut sic habere hanc subordinationem ad Deum ad natum sit obedire illi in agendo, & recipiendo quicquid non repugnaverit.

Atque hinc nata est doctrina Theologorum de potentia obediuntiali creaturarum respectu Dei, quam prius indicavit Augustinus lib. 9. Gen. ad litteram, capite 17. & inde D. Thom. prima parte, quæst. 115. articulo 2. & quarto, & in 1. distincti. 42. quæst. 2. articulo 2. ad quartum, quem ceteri Theologi, præsertim eius discipuli, secuti sunt & apertius eam declarant in potentia passiva: est autem eadem proportionalis ratio de potentia obediuntiali activa, ut late tractavi in primo tomo 3. part. disput. 31. sectione 6. Denique ratio huius subordinationis à priori sumenda est ex pleno dominio, quod Deus habet in sua creaturam, ut ea uti possit in omnem usum, quia non involverit repugnantiam aut contradictionem. Huiusmodi enim plenum dominium ad infinitam Dei omnipotentiam pertinet: non enim est dominium omni ex parte perfectum, nisi includat potestatem ad omnem usum possibilem. Huic autem pleno dominio Dei correspondet in creatura plena subiectio, nam duo hæc correlativa sunt: ad hanc autem subiectionem necessaria est talis conditio ex parte creature ratione cuius apta sit ad exequendum quicquid Deus voluerit, vel recipiendo, vel agendo. Unde, sicut non potest Deus ens creatum efficere cuius plenum ac perfectum dominium non habeat, ita non potest ens creatum fieri, quod non habeat prædictam conditionem, subordinationem, seu subiectionem ad Deum.

Dices: hæc conditio vel subiectio nec formaliter pertinet ad essentialitatem rationem entis creati præcise conceptam, nec etiam est proprietas naturaliter, ac necessario consequens illam: ergo nullo modo per se aut necessario convenit enti creato. Antequam patet quoad priorem partem, quia essentialis ratio entis creati, in hoc præcise consistit, ac sufficenter saluatur, quod sit ens essentialiter pendens à Deo. Quoad posteriorem vero partem probatur, quia illa subiectio est in ordine ad supernaturales actiones vel effectus, & ideo non pertinet ad naturalem ordinem, sed ad supernaturalem: ergo non potest consequi ex ratione entis creati ut sic: quia ens creatum abstrahit à naturali & supernaturali. Respondetur, huiusmodi conditionem entis creati quam per hanc vltimam subiectionem ad Deum declaravimus, non addere ipsi enti cui convenit aliquam rem, vel realem modum

ex natura rei distinctum ab ipso ente, sed explicare solum ipsam intrinsecam conditionem entis creati, sub diuersa habitudine ad Deum, & ad omnipotentiam illius, & supernaturales actiones eius. Quapropter per hanc conditionem in re ipsa nihil aliud explicatur, quam essentia entis creati: declaratur autem per modum cuiusdam attributi, seu proprietatis metaphysicæ, similis attributis entis, ut in proximo superiori puncto dicebamus.

X.

Ad argumentum ergo respondetur, si de re ipsa loquamur, essentiali rationem entis creati non declarari plenè & adæquate per hoc solum, quod est ens dependens: nam licet in hac habitudine implicite contineatur omnis alia subiectio ad Deum, non tamen explicite declaratur, quod à nobis fit, cum explicamus omnes prædictas subiectiones ad Deum. Inter quas prout à nobis ratione distinguuntur per inadæquatos conceptus, quandam etiam rationem ordinis intelligimus, & vnam apprehendimus, ut primariam, & essentiali rationem: alias vero ad modum proprietatum. Vnde sub hac consideratione concedimus hanc esse proprietatem entis creati: negamus tamen per se & intrinsece pertinere ad supernaturalem ordinem, quia non constituit modum aut determinatum ordinem entium, sed talis est, qualis est entitas, in qua reperitur, ut latius in prædicto loco à nobis dictum est. Quin potius (quod aduertendum est) non tantum hæc vltima subordinatio in ordine ad diuinam omnipotentiam, ut operantem super legem naturæ, communis est naturalibus & supernaturalibus entibus, sed etiam prior, quæ est in ordine ad actiones vel causalitates vnicuique rei connaturalis. Supponimus enim ex Theologia, quædam esse naturalia entia, alia supernaturalia, præsertim illa quæ dicuntur supernaturalia quoad substantiam, quæ soli sunt accidentia quædam, quæ nulli substantiæ creatæ possunt esse connaturalia. Hæc ergo supernaturalia entia actiones habent, vel causalitates suis entitatibus proportionatas, in quibus etiam subordinantur Deo, & ab ipso pendent, in qua dependentia conueniunt cum cæteris entibus naturalibus seruata proportionem. Atque hæc ratione dependentia entis creati à Deo in omni sua, ac propria causalitate communis est non solum naturalibus entibus, sed etiam supernaturalibus. Possunt autem hæc supernaturalia entia eleuari ad agendum, vel causandum aliquid ultra causalitatem sibi connaturalem: nam in hoc non minus subiiciuntur Deo, quam reliqua entia ordinis naturalis, atque hæc ratione omnis hæc subiectio, & dependentia respectu Dei abstrahit ab ente naturali, & supernaturali, & communis est omni enti creato ut sic.

XI.

Per hæc igitur sufficienter videtur declarata communis ratio entis creati, & obiter iam explicuimus causas, effectus, & proprietates eius. Nam ens creatum ut sic præcisè & abstractè sumptum, non requirit aliam causam, nisi ipsum increatum ens, in quo habet sufficientem causam efficientem, exemplarem & finalem: formalem autem & materialem per se ac positive non postulat ex sola communi ratione entis creati, sed admittit illas in aliquibus entibus, de quibus postea videbimus. Et simili modo, licet quædam entia creatæ requirant alias causas afficientes præter Deum, saltem ut conaturali modo fiant, vel existant tamè ratio entis creati, ut sic illas non requirit. Simili modo philosophandum est de effectibus: nam ens creatum ex vi huius communis rationis, licet sit capax causalitatis, nullum tamen definitum causalitatis genus sibi determinat, sed hoc solum, quod in omni causalitate sua, quæcumque illa sit, Deo subordinatur, & ab illo pendet, prout iam declaratum est. Ex quo tandem proprietates entis creati ut sic sufficienter sunt etiam traditæ, nullas enim alias habet, præter communia attributa entis, quæ modo sibi accommodato participat, & alia, quæ limitationem, & imper-

fectionem eius concomitantur, ut sunt compositio, dependentia, & subiectio, de quibus dictum est. Illa vero prima conditio entis creati, nimirum, quod limitatum limitatum necessario esse debeat, explicari hoc loco fufius posset tamen prætermittendam eam duxi, quia limitatio quoad perfectionem essentiali entis creati nullam habet difficultatem, cum supra demonstratum sit, non posse creaturam diuinam perfectionem adæquate recipere, quod si inferior sit, necesse est, ut infinite ab illa distet: quia res simpliciter infinita (ut est Deus) non potest aliam separare ex defectu finito, alias per finitum argumentum possent ad æqualitatem peruenire. Si autem ens creatum necessario distat infinite à perfectione diuina, necesse est, ut ipsum sit finitè perfectionis essentialis. Quod vero spectat ad infinitatem entis, vel in quantitate molis, vel intensiōe alicuius qualitatis, non est præsentis disputationis, cum non pertineat ad ens creatum ut sic, sed ad determinatas rationes entis, de quibus proprie disputant Philosophi in 3. Phys. & attinguntur à Theologis 1. p. p. 7. & in 1. dist. 43.

DISPUTATIO XXXII.

De diuisione entis creati in substantiam, & accidens.

Explicata communi ratione entis creati, sequitur declaranda eius diuisio, ut per eam ad pertractandas, & dignoscendas determinatas rationes entium, quantum ad Metaphysicum spectat, progrediamur. Solet autem huiusmodi ens proxime diuidi in decem, prædicamenta, tamen diuisio à nobis propofita aptior visa est ad seruandum doctrinæ ordinem, & explicandum rationes omnes communes, & quasi transcendentales, quæ sub ente considerari possunt. De hac ergo diuisione breuiter dicimus, quomodo membra eius opponantur, & sufficienter diuisum exhauriant, & quomodo in illius communi ratione conueniant.

SECTIO I.

Verum ens proxime & sufficienter diuidatur in substantiam & accidens.

Prima ratio dubitandi esse potest, quia substantia non solum in entibus creatis, sed maxime in increato reperitur: non ergo rectè diuiditur ens creatum per rationem substantiæ, alioquin continebitur aliquid sub membro diuidente, quod non continetur sub diuisio: vel saltem modus contrahens seu determinans diuisum, vniuersalius erit seu communior, quam ipsum diuisum. Quod si forte dicatur substantiam in ea diuisione non sumi, ut abstrahit à creatæ & increatæ, sed definite pro substantia creatæ: oritur hinc alia difficultas, nimirum ens prius fuisse diuidendum in substantiam & accidens: deinde vero substantiam in creatam & increatam: quandoquidem substantia creatæ non conuenit cum increata solum in ratione entis, sed etiam in ratione substantiæ: ergo nullo modo potest præsens diuisio enti creato attribui.

Secundo sunt aliz diuisiones entis æque vniuersales, & immediate partientes ipsum ens: ergo nulla est ratio ob quam præsens diuisio cæteris præferatur. Antecedens patet, nam ens diuidi potest in absolutum & respectiuum, quæ diuisio adæquata est enti, cum nullum excogitari possit ens, quod non sub altero membrorum contineatur. Vnde hæc diuisionem esse proximam & immediatam ipsius entis, alioquin non possent membra diuidentia illud adæquate di-